

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

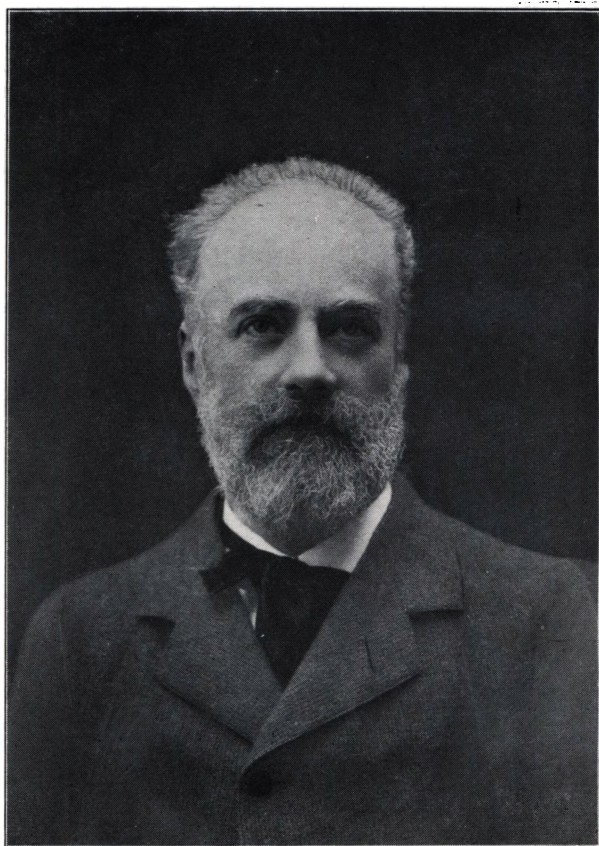
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HERMAN TRIER

JACOB MARSTRAND

HERMAN TRIER

EN LEVNEDSSKILDRING

FULDENDT OG UDGIVET AF
EVEN MARSTRAND

DET FOLKELIGE FORLAG

KØBENHAVN 1936

INDHOLD

Forord	VII
1. Kapitel. Slægt og Barndom	1
2. Kapitel. Studietiden. Begyndende pædagogisk Virksomhed	7
3. Kapitel. Anna Holm	16
4. Kapitel. Hjemliv og offentlig Virksomhed 1875—86	31
5. Kapitel. Politik 1886—88. Anna Triers Død	42
6. Kapitel. Pædagogisk Indsats m. m. 1888—1894	52
7. Kapitel. Politik og kommunal Virksomhed 1890—1900. Lock- outen 1899	58
8. Kapitel. Fra Aarhundredskiftet til Kristian IX's Død	69
9. Kapitel. Fra Kristian IX's Død til Verdenskrigen	81
10. Kapitel. Under og efter Krigen. Død og Eftermæle	94
Tillæg: Herman Triers Beretning om Gruppesprængningen i Bor- gerrepræsentationen 1907	108
Person- og Sagregister	112

FORORD

Da min Fader, fh. Borgmester Jacob Marstrand, døde den 3. Juni 1935, efterlod han sig et ufuldendt Manuskript til en Levnedsskildring af Herman Trier. Skønt hans Arbejdskraft, navnlig i det sidste Halvaar af hans Liv, havde været aftagende, var han dog til det sidste ivrigt beskæftiget med at søge nye Oplysninger og at gennemgaa og rette i den allerede foreliggende Del af Manuskriptet.

Ved hans Død forelaa Skildringen op til Aar 1900 i alt væsentligt i trykfærdig Stand. Til Resten fandtes der ikke blot mange Anvisninger, men ogsaa Afskrifter af de Breve og Taler af Trier, som min Fader ønskede at medtage i Bogen. Han havde udtalt Ønsket om, at jeg skulde gøre Bogen færdig.

At min Fader arbejdede paa en saadan Levnedsskildring af Trier, trænger ikke til nogen Retfærdiggørelse. Han havde tidligere skrevet flere Biografier. Og hvad Emnet angaar, havde han kendt Herman Trier fra Ungdommen og havde i en lang Aarrække staaet i nært Samarbejde med ham i Københavns Kommunalbestyrelse og paa anden Maade.

Derimod kan det være rigtigt at sige lidt nærmere om min Adkomst til og mine Betingelser for at gøre Bogen færdig.

For det første har jeg meget nøje fulgt med i min Faders Arbejde lige fra Begyndelsen. Men dernæst mener jeg ogsaa at have et saa stærkt og levende Indtryk af Herman Trier, at jeg blandt det Stof, som ikke allerede min Fader havde lagt til Rette, kunde vælge det, som hørte med til at give det rette Billede af Trier, hvad enten det var Udtalelser af ham eller om ham.

Allerede som Dreng husker jeg at have set Herman Triers brede, firskaarne Skikkelse, der ligesom rent fysisk tilkendegav, at her var en Mand, der ikke var til at vende og dreje med. Det var ude i Skovshoved, jeg saa ham. Kun en Sti ned til Strandvejen laa mellem den Villa, som min Fader ejede fra mit 6. til mit 13. Aar, og den langt større Trier'ske Ejendom, hvor efter Faderens Død Triers Broder boede i Hovedbygningen, mens Herman Trier havde en mindre Villa til sin Raadighed.

Ogsaa som Politiker saa jeg Trier i de Aar. Ved Vintervalgene i Provisorietiden benyttede vi københavnske Skoledrenge Fridagen til at aflægge Besøg paa nogle af Valgstederne. Tydeligst husker jeg fra disse Strejftog Herman Trier paa Talerstolen paa Christiansborg Slots Ridebane, hvor hans rullende Røst gjorde sig gældende frem for nogen andens. Adskillige Aar senere fik jeg forøvrigt et nok saa stærkt Indtryk af denne Stemme. Ved en Fest for min Fader 1899 var jeg kommet til at sidde ved Siden af Herman Trier. Da han holdt en Tale, gjorde det ligefrem ondt i Trommehinderne, skønt han ikke ved den Lejlighed behøvede at anstrenge Stemmen.

Fra Foraaret 1893 saa vi Søkende hyppig Herman Trier og de andre af Gennembrudsmændene i Køben-

havns Borgerrepræsentation, naar de en Gang om Ugen samlede hos os paa Købmagergade for at pleje Raad om de Sager, der forelaa til næste Borgerrepræsentationsmøde.

Jeg erindrer dog ikke at have talt personlig med Herman Trier, før jeg 1897 blev Student og meldte mig som Lærer ved Studentersamfundets Arbejderundervisning. Da mødte jeg ham som Lederen af denne efterhaanden saa vidt forgrenede Oplysningsvirksomhed og havde et Par Samtaler med ham i hans Hjem i Rosenborggade.

Alle disse Indtryk tillige med andre, jeg modtog, indtil jeg i 1906 forlod København, har givet mig et Billede af Herman Trier, der naturligvis ikke paa langt nær er saa udført i Enkeltheder som det, min Fader gennem 50 Aars nære Berøring var i Besiddelse af, men som dog har kunnet være vejledende for mig.

Herman Trier staar for mig og sikkert for mange af den Generation, hvortil jeg hører, som den uegennyttige, frisindede Samfundsborger par excellence, en Mand, der begyndte med at være til Tjeneste for Børn og Unge som Lærer og Vejleder, der gav sig hen i Arbejdet for Arbejdernes Oplysning, der paatog sig besværligt og utaknemmeligt Pionerarbejde for mere end een Samfundssag, der stillede sig til Raadighed for politisk og kommunal Virksomhed, naar der kaldtes paa ham. En solid, tillidvækkende Personlighed, der vel ikke indbød til Fortrolighed, men til Henvendelse om Hjælp og Tjenester. At ogsaa han havde sin Begrænsning, der i høj Grad hang sammen med hans Fortrin, ved jeg, at heller ikke min Fader var blind for. Et noget ufrisk Hang til

asketisk Livsførelse, en noget umandig Mangel paa Selvhævdelse, en noget vel formalistisk Opfattelse af Ret og Retfærdighed hørte utvivlsomt til de svage Sider hos ham. Men det udelukker ikke, at alene hans Karakters Renhed, bortset fra hvad han kom til at udrette, gør Herman Trier fortjent til at faa sin Levnedsskildring.

Jeg har med Villie henlagt mine Indtryk og min Opfattelse af Herman Trier her til Forordet. Med Hensyn til selve Bogen opfattede jeg det kun som min Opgave at udfylde det Materiale, som min Fader havde samlet, og at bringe de sidste Kapitler i Stil og Skik. Jeg har gennemgaaet Herman Triers Taler baade i Borgerrepræsentationen og i Rigsdagen og havde oprindelig ogsaa medtaget et noget fyldigere Udvalg end det nu foreliggende. Naar jeg besluttede mig til dog at bortskære adskilligt, var det bl. a. fordi min Fader tydelig havde bestemt den Del af Bogen, som jeg har udarbejdet, til at udgøre tre Kapitler, og det forekom mig rigtigst at nedskære dem til et lignende Omfang som Bogens øvrige.

Derimod har jeg efter Opfordring forsynet Bogen med et Person- og Sagregister, som ikke blot skulde hjælpe til at finde de paagældende Navne og Sager i Bogen, men ogsaa til nøjere Orientering i Herman Triers Tid, særlig den Tid, da hans politiske Hovedgerning faldt. De i Personregisteret givne Karakteristikker maa staa helt for min egen Regning, men jeg maa dog bemærke, at jeg deri har benyttet ikke blot, hvad jeg har læst mig til, men ogsaa i mange Tilfælde personlige Indtryk af de paagældende eller hvad jeg gennem Aarene har hørt min Fader udtale om dem.

Jeg har tilbage at takke for Hjælp af forskellig Art, som er ydet min Fader eller mig under Arbejdet. Fh. Statsminister Neergaard og fh. Højskoleforstander Borup har begge gennemlæst hele Manuskriptet. Til de bedste Oplevelser, som Syslen med denne Bog har bragt mig, hører en Samtale med Dr. Neergaard knap et halvt Aar før hans Død, hvori han ikke blot foreslog forskellige Rettelser og Forbedringer, men lagde den samme varme Følelse for Herman Triers for Dagen, som ogsaa hans Erindringer og hans Mindetale ved Afsløringen af Triers Buste vidner om. Ogsaa min Faders gamle Ven Forstander Borup har ved sine Forslag til Ændringer bidraget til at gøre Bogen mere tilgængelig.

Frk. Hanna Adler, Herman Triers Svigerinde, har helt igennem bistaaet baade min Fader og mig med Fremskaffelse af Materiale og i det hele med Raad og Daad. Og adskillige andre i og uden for Herman Triers Slægt, har paa forskellig Maade ydet deres Bistand. For al denne Hjælp siger jeg i Mindet om min Fader hjertelig Tak.

Det er mit Haab, at den lille Bog maa være til Ære for begge de to Mænd, baade den, der skriver, og den, der skrives om. De var paa adskillige Punkter forskellige i Forudsætninger og Livssyn. Men trods disse Forskelle kan de dog vist betragtes som nogle af de bedste Repræsentanter for frisindet og offervillig Borgeraand, som den rørte sig ved det nittende Aarhundredes Udgang.

Oktober 1936.

Even Marstrand.

FØRSTE KAPITEL

Slægt og Barndom.

STAMFADEREN til de danske Medlemmer af Slægten Trier ligger begravet paa den mosaiske Begravelsesplads ved Møllegade paa Nørrebro i København. Paa hans Gravsten staar i det hebraiske Sprog et Mindeord, som i Oversættelse lyder saaledes:

Her gik den Mand bort hvis Gerninger var retskafne.

Som nød velfortjent Ære, som overalt mødte Lys og Glæde.

Han stræbte stadig mod det Høje.

Opstandelsens Herlighed bliver hans visse Løn.

Det var den retskafne og ædle

RUBEN SELIGMAN

SØN AF AFDØDE SALOMO FRA TRIER.

Han døde Mandagen Sehnschau Purims Dag i Aaret 5554.

(17. 3. 1794).

Ruben Seligman var født 1736, han havde med sin Hustru, Sara Vögelsche, 5 Sønner og 2 Døtre. Den ældste Søn, Meyer Seligmann Trier, født 20. Aug. 1770, ægtede Esther Lazarus, der fødte ham 7 Sønner og 4 Døtre. 2 af Sønnerne blev Læger, den næststygste, Adolf Trier, født 24. September 1817, kom 15½ Aar gammel i Lære i Faderens Urtekræmmerforretning.

Da Adolf Trier var udlært, aabnede han en Urtebod paa Amagertorv, nu Nr. 8. Med Flid og Dygtighed arbejdede han Forretningen op til en af de største i Norden, og hele den store Ejendom toges i Brug.

I 1842 ægtede Adolf Trier Sophie Bing, Datter af Papirhandler H. I. Bing. Og den 10. Maj 1845 fødte Sophie Trier en Søn, som fik Navnet Herman. Det er hans Liv og Færd, vi her vil forsøge at skildre.

Herman Trier har i Bogen »Gaarden Nr. 8 Amagertorv« selv givet en Skildring af sit Barndomshjem og sine Forældre. Han skriver om Faderen: »I den faamælte Mand laa der dybt inde en Lidenskab, som dog kun sjældnen kom til Orde. To Aar gammel havde han oplevet Jødeforfølgelsen i 1819. Der maa have været talt meget om den i hans Barndom. Indtrykket af den havde ubarmhjertigt bidt sig fast i ham som en lurende Rædsel, han kun halvvejs var sig bevidst, men som aldrig slap ham. Den styrkede hans naturlige Ulyst til offentlig Optræden, hans Sky for alt, hvad der kunde drage Opmærksomheden hen paa sig . . . Han vilde udadtil føles som en Borger blandt Borgere, ikke som en jødisk Undtagelse i et kristent Samfund. Derfra hans skarpe Blik for alle afstikkende Manerer, al unødigt Betoning af det særlig jødiske gennem Vendinger i Sproget eller Omtale

af jødiske Forhold i Ikke-Jøders Nærværelse. Derfra hans ranke Holdning, hans rolige Ansigt, hans beherskede Gang.«

»Hvad der paa ham kunde hvile som et Tryk, blev i hans Kones glade Sind til religiøs Frimodighed. Hun følte ingen Trang til at skjule over noget. Hendes Religion var en Gud-Fader-Tro i barnlig Fromhed, Jødedommen for hende en Kærlighedslære, hun var stolt af at være knyttet til. Dens gamle Skikke bevarede hun i det huslige Liv, saalænge Forholdene tillod det, ikke fordi hun i dem saa en Salighedssag, men fordi det var hendes pietetsfulde Trofasthed en Glæde, at hendes Forældres Tankegang endnu levede i hende, deres Datter. I Paasken havde Husholdningen det gammeljødiske Præg med usyret Brød og gammeldags Porcelæn« . . .

»Side om Side stod Mand og Kone i deres Omhu for andre, hun med sin Personlighed, han med sin i Stilheden ydede Hjælp. Især Husmoderen var selskabelig anlagt, kunde være ung med de unge, glad med de glade. Endnu paa sin gamle Alder kunde hun ikke høre Dansetoner, uden at Fødderne uvilkaarlig trippede under hende. For Sang og Musik havde hun et aabent Øre, men havde hverken lært at spille eller synge, det lærte Døtre ikke den Gang, hun var ung Pige. Der blev holdt Børnebal og spillet Komædie i den ikke store Spisestue. —« . . .

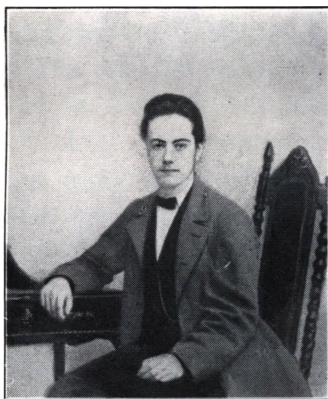
Trods disse gode Forhold i Barndomshjemmet har Herman ikke følt sig lykkelig. I et Brev af 23. Februar 1873 skriver han til Fru Lindholm, med hvem han førte en intim Brevveksling: »I min Barndom har jeg uden ydre Grund følt mig som en forskudt Eneboer i Livet,

pint af stygge Følelser, Lumskhed, Forfængelighed, indesluttet og ulykkelig, uden en eneste jeg følte mig knyttet til, skammende mig over den Smule Følelse, der dog var i mig. Det er ikke fra mig selv, jeg kender Barndommens lyse Dage.«

Allerede fem Aar gammel kom Herman i Skole, men i en jødisk Pøgeskole, og det blev da en Revolution for Barnet, da han 2 Aar senere blev overflyttet til »Det von Westenske Institut«, efter Bestyreren kaldet »Bohrs Skole«. Professor H. G. Bohr var en gemytlig, frisindet og højt kultiveret Mand, Forfatter til nogle meget benyttede Lærebøger i Historie i Tidens nationalliberale Aand. Blandt Lærerne udøvede den lidenskabelige Dyrker af græsk Aand og Kultur Dr. V. Pingel stor Indflydelse paa Eleverne. Det var en ny og fremmed Verden for den jødisk opdragne Dreng. Tidlig udviklet kom han snart ind i stærke aandelige Kampe. Hans 8 Aar ældre Fætter, Ludvig Trier, førte Herman ind paa Læsning af Søren Kierkegaards Skrifter; det var i de Aar, at Kierkegaard førte sin fortvivlede og lidenskabelige Kamp mod Statskirken. Trier skriver i 1873 i et Brev til Fru Lindholm: »Vær nu ikke vred, fordi mine Breve i saa høj Grad er Selvbekendelser og ere fyldte med mig selv, det er maaske en Eftervirkning af den sygelige Selvreflekteren, hvortil jeg fra Barndommen har været forfalden, og som Læsningen af Søren Kierkegaards Skrifter i min tidlige Ungdom bidrog saa meget til at udvikle dengang.«

Og i et andet Brev til den samme:

»10 Aar igennem har jeg levet i Fantasier, som udviklede og opdrog mig ved at stille Livsidealer frem for

Herman Trier som ung.

mig, men dog altid bar mere af Sorgens end af Glædens Farver og havde Afkald til Hovedtema. Saa kom der en Tvivlens Tid, hvor Livet var mig en Byrde og Sandheden uden Begejstring for mig.« Og han citerer et Vers, han dengang skrev, og som aabenbarer en stærk Mindreværdsfølelse.

De Vanskeligheder, som Tilpasningen til Samfundet voldte ham, forekom ham næsten uovervindelige. Og de øgedes ved Brydningerne mellem Ældre og Yngre indenfor selve Jødedommen, som han har skildret dem i sin Bog »Af Dagen og Vejen« under Overskriften »En Parallel«:

»Sokrates' Tidsalder har sit ejendommelige Præg som Valplads for en Kamp mellem en ældre og en yngre Slægt, mellem Barndom og Ungdom hos et Folk Den ældre Slægt forstod ikke den yngre, fordi den havde grundlagt sit Liv paa Pietet, d. v. s. ureflekteret Følelse. Den yngre Slægt forstod ikke den ældre, fordi den endnu kun handlede efter en uklar Naturlitiskynelse, uden at dens Livsopfattelse havde afklaret sig i dens Bevidsthed.

Det samme finder nu Sted her i Danmark for det jødiske Samfunds Vedkommende. Parallelen er fuldstændig. En ældre Slægt staar overfor en yngre, hver med sit Udgangspunkt og sit Maal. Den ældre Slægt har som med Modernismen eller af Luften indsuget den Livsanskuelse og ydre Form for Livet, der er nedarvet som Fædrenes Love og Skikke. De er ikke indtagne i nogen Drøftelse eller rokket af nogen Tvivl. Før kunde Verden forgaa, end Loven forandres. Der er Tryghed og fuld Hengivelse i denne Tillid, som er rodfæstet gennem Aarhundreder, styrket af Modgang.

I den yngre Slægt har Tanken rejst sit Hoved. Den spørger om Grunde og luger op, hvad der forekommer den grundløst. Den spørger om væsentligt og uvæsentligt og puster bort, hvad der vejes og findes for let. Men alle Trin gennemløber denne Stræben: fra en ubevidst Tilskyndelse, gennem Refleksion over det enkelte, til en bestemt, klart gennemført Livsanskuelse.«

Denne Redegørelse er naturligvis skrevet senere, men den giver en god Vejledning til Forstaaelse af den unge Triers Bekymringer. Herman Trier var dog ikke helt lammet, dertil var der for megen Natur i ham, han skrev i sin Skoletid et Blad: »Folkets Ven«. Paa Grundlovsdagen 1861 skrev han deri:

»Bliver ej Bonden et Kvæg, som ej sanser,
naar efter Fogedens Pibe han danser?
Mørknes ej Aandslivets Sol, naar dets Verden
ligger paa Knæ for Tyrannernes Færden.«

Og samme Aar:

»Med Farer vi trues, med hærgende Krig,
af Preussernes Rænker og Preussernes Svig;
men møder kun alle, saa har det ej Nød,
saa fødes af Kampen en Sejer saa sød,
helt tappert vi holder mod Tyskerne Stand
og hævder med Troskab vort ældgamle Land.«

Man føler Bohrs Skoles Paavirkning i disse Vers. Men en langt større Plads i Herman Triers Skolepoesi indtager de ulykkelige og ædle Digte om evig, trofast Kærlighed i Liv og Død. Man vil kunne finde Eksempler paa dem i Triers Bog »Af Dagen og Vejen«.

ANDET KAPITEL

Studietiden. Begyndende pædagogisk Virksomhed.

EFTER Studentereksamen 1862 begyndte Trier at læse Jura, samtidig med at han forberedte sig til Filosofikum. Ved Universitetet fandt han ikke den Hjælp i sine Sjælekvaler, som han søgte. Han hørte Forelæsninger baade hos Rasmus Nielsen, der hævdede, at Tro og Viden var saa absolut uensartede Principper, at de netop derfor kunde rummes indenfor samme Bevidsthed, og hos Hans Brøchner, der med Lidenskab angreb denne Dualisme. Maaske han hos den gamle Sibbern fandt mere Vejledning i sin Kamp for at naa frem til »en bestemt, klart gennemført Livsanskuelse«.

Sibbern, der var udgaaet fra et ortodokst kristeligt Hjem, var gennem et langt Livs Kampe og Tænkning naaet til den Overbevisning, at Livserfaringen er Hovedsagen, og at overfor den, saavel som overfor Tænkningen, har den kirkelige Overlevering og de bibelske Skrifter ingen absolut Autoritet. I sine Skrifter »Gabrielis' Breve« og »Meddelelser af Indholdet af et Skrift fra 2135« aabenbarer Sibbern sin fine, alvorlige og frisindede Aand.

Men endnu kunde Trier udbryde i Klage over sin Elendighed som i disse Linier af et langt Digt:

»O, jeg fortvivler om min egen Kraft.
O, Gud, se fromt jeg mine Hænder løfter
Mod Himlens lyse Hvælving, mod Din Bolig.
O, hør min Bøn, der banker i mit Hjerte.
Hvisk til min Sjæl Dit faderlige Raad.

Lad Du Dit milde Faderaasyn lyse.
Send mig det skarpe Syn, den faste Vilje,
Der leder sikkert mig ad Vejen hen.
O, Gud, o, Gud, min Sjæl er saa urolig!

I Erindringen om den samme Tid udbryder den kun tre Aar ældre Georg Brandes i sit »Levned«: »Aldrig før havde jeg følt mig saa løftet, saaledes henrykt, ja salig . . . Mine Dage gled hen i Ekstase, jeg fornåm mig indviet til Stridsmand i den Højestes Tjeneste . . . Alle mine nærmeste Venner var rettroende Kristne, men de Forsøg, som adskillige af dem, Julius Lange, Jens Paludan-Müller, havde iværksat paa at omvende mig, var prellet fuldstændig af paa mit langt fremmeligere Sind.«

Hvilken Forskel mellem disse to Samtidige! Trier manglede ganske denne stolte Selvfølelse. Skønt ung og smuk, musikalsk og med en herlig Sangstemme havde han ingen jævnaldrende Omgang; medens Brandes stadig færdedes blandt intelligente Kammerater og lod Latteren runge, synes Trier at have manglet baade Humør og Humor. Han hørte Forelæsninger af Carsten Hauch om Æstetik, men intet af det, der mødte ham paa Universitetet, greb ham, heller ikke det juridiske

Studium. Baade den intellektuelle og den politiske Verden var fuld af Strid. Det var Darwins og Stuart Mills, Karl Marx' og Lassalles, Cavours og Bismarcks, Kierkegaards og Henrik Ibsens Tid. —

»Det var i min første Ungdom, den higende og søgende Tid, som higer og søger uden at kende sit Maal. Jeg havde higet og søgt efter Kærlighed, men følt mig stødt tilbage og forstod det saaledes, at jeg havde søgt paa urette Sted. Mine Studier, Juraen interesserede mig ikke, hvorhen skulde jeg vende mig?«

Saaledes skriver Trier 1873 i et Brev, og han fortsætter:

»Da var det en Dag, mens jeg stod ene i mit Værelse, da stod med Et et dejligt Syn for min Sjæl. Jeg saa mig selv, langt borte paa et Tagkammer med skraa Væg, og om mig sad en Mængde smaa Drenge og læste og skrev. Der var kun lavt til Loftet, men Solen faldt ind ad Vinduet og spillede paa de smaa lyshaarede Hoveder med sin varme Glans. Og i deres Midte stod jeg selv og hjalp den Ene, og talte til den Anden og klappede den Tredje paa Kinden. Og jeg følte Solskinnets Varme lige ind i mit Hjerte; da skete mit Valg. — I Guds Navn, sagde jeg stille til mig selv, mens Taarerne steg op i mine Øjne; jeg følte, at selv i de smaa Kaar og i den ringe Gerning kan Kærlighedens Varme kaste Glans og lægge Rigdom . . .

Jeg følte inderligt, at i Troskaben mod sin Opgave ligger Livets Kærne. Jeg følte mig paa én Gang saa rig og dog saa ringe, bevæget og dog saa uendelig glad.

Og den samme Dag tog jeg fat paa mit nye Kald. Og jeg har endnu ingensinde fortrudt, at jeg gav mig ind

paa en Gerning, jeg saa godt som ingen Forestilling havde om. Jeg tror, det var min Personlighed, der fødetes og brød igennem i det Øjeblik.«

Man mindes uvilkaarligt Fortællingen hos Sibbern i Gabrielis' Breve, hvor en Jurist blev Skolelærer efter at have læst Pestalozzis Bog om Lienhard og Gertrud. Men der maa i Triers Slægt have været et særligt Anlæg for Lærergerningen, da fire af hans Samtidige blev Lærere. Hans Fætter *Ludvig Trier* drev Lærergerningen hele Livet af Drift og Tilbøjelighed uden nogen sinde at søge Embede eller tage Betaling for sit Arbejde. En Halvfætter, *Ernst Trier*, blev en kendt og meget anset Højskolelærer, en anden, *Gerson Trier*, blev Lærer for unge Socialdemokrater, og *Johan Borup*, hvis Mor var født Trier, oprettede en Højskole i København, som han drev med stor Dygtighed i fyrretyve Aar.

Herman Trier gav sig efter sin Beslutning om at blive Lærer med Iver ind paa Studiet af Pædagogikens Historie fra de ældste Tider til Grundtvigs og Christen Kolds danske Indsats.

I »Vor Ungdom«, det Skoleblad, som han i Samarbejde med Rektor Voss i Christiania stiftede og ledede i 25 Aar, har Trier givet følgende Skildring af sit Syn paa Skolens Formaal, som han saa paa det i sin Ungdom.

»Det øverste Formaal for al Undervisning er at give Bidrag til, at Barnet kan komme til at leve et i den dybeste og fyldigste Betydning menneskeligt Liv, kan faa sit menneskelige Væsens Indhold udfoldet til dets højst mulige Skikkelse.

I den dybeste og egentligste Forstand er det jo nu

et Menneske umuligt at lære andet at kende end sig selv. Alt, hvad det ser, ser det med sine Øjne, alt, hvad det hører, hører det med sine Ører, alt, hvad det tænker, tænker det med sin Hjerne.

Hos Barnet bliver det Liv, der fylder det selv, ganske uvilkaarligt Maalestocken for alt Liv udenom det. Og naar Barnet uvilkaarlig tilegner sig alt og støber det om i sine Former, saa er det i Virkeligheden det samme, der er Menneskelivets Maal i dets højeste Udvikling, at optage den hele Tilværelse i sig for at lægge alt til rette for sit personlige Brug, forvandle det til Led og Dele af sit Væsen. Altsaa Mennesket begynder ud fra sig selv og arbejder sig igennem sig selv hen til sig selv, alt, hvad der udenfra bydes det, faar kun nogen Værdi for det, naar det er i Stand til at modtage det og bearbejde det i sig.

Det menneskelige bliver saaledes ikke blot Dannelsens Maal, men dens Vej. Kun til det er et Menneske i Stand til at forholde sig direkte forstaaende.«

»Der gives i dybeste Forstand kun én Dannelse, det er den humane. Thi, naar et Menneske kun gennem sig selv naar til det menneskelige, saa er det paa den anden Side ogsaa sikkert, at det kun gennem det menneskelige finder sig selv, og jo dybere og bredere dette er lagt, des fastere Grund har ogsaa Dannelsen.«

»Historie og Litteratur bliver derfor den humane Dannelses Hovedpiller. Uden historisk litterær Dannelse kommer den Logik, de matematiske Videnskaber udvikler, til at mangle den tilbørlige Dialektik. Den ensidige matematiske Uddannelse vil staa i Fare for at sløve Sansen for det i Livet, der ikke lader sig rumme

i en Formel. Medens man ad den historisk litterære Vej vil ledes til, bag enhver Forklaring at søge en anden og dybere, og til at lade sin Tanke gaa fra det ene Livsomraade til det andet, til alt det, hvori Livet viser sig levende og virksomt.«

»Hvorom skal nu Disciplenes Selvsyn samle sig? Hvad skal være den sproglige og litterære Undervisnings Midtpunkt?«

»Paa det græske som Grundlag vil man kunne opbygge en virkelig human Dannelse i et Omfang og i en Dybde, som for Eksempel den latinske aldrig vil kunne naa.«

»Mit Forslag er, at man ændrer den nuværende matematisk-naturvidenskabelige Gren af den lærde Skole, saaledes at den igen bliver sproglig-historisk og ved Siden af en bred og fyldig anlagt Historieundervisning bygger paa de moderne Sprog og Litteraturer.«

»Den engelske Filosof Herbert Spencer har Fortjeneren af stærkt, ja næsten med nedslaaende Kraft, at have betonet Ensidigheden i Troen paa Oplysningens Almagt. Og han har gjort det med fuld Føje, fordi det ikke er lidet, man sætter paa Spil ved i den Retning at spænde Buen for højt. Den blotte Oplysningsmand overspringer for det første, hvad den religiøse Vækker i Reglen paa sin Vis bedre har forstaaet, at det gælder om at sætte det hele Sjæleliv i Bevægelse.«

»Skolens Maal som Organ for Oplysningen er naaet, naar den kan drage Alle ind i denne sin Livsorientering, stille hver Enkelt midt i Kredsen af Livets Kendsgerninger og aabne hans Øjne for dem.

Skolen, som i den kristelige Tid er begyndt i Ly under

Kirkens Vinger, opammet i dens Livsluft, nærret med dens Tankegang, er efterhaanden vokset bort fra denne sin Oprindelse. Da Humanismens Tidsalder gjorde den klassiske Oldtids Litteratur til Dannelsens Forbillede og Maal, skete det første Skridt hen imod en Løsrivelse; da Realismens Tidsalder tvang Naturvidenskaberne og Nutiden ind i Skolen, skete det andet Skridt; naar Skolen har skudt det positiv religiøse ud og henvist det til Kirken, er det tredje og sidste Skridt gjort. Saa er Skolen bleven sig selv og lammes ikke længer af nogen Principstrid.«

»Den Undervisning, der skal give sig af med Religionen, maa gribe Religionen historisk som en Magt i Menneskelivet, der fra Arilds Tid har hersket deri. Undervisningen i Religionshistorie er i Virkeligheden en Side af Undervisningen i Verdenshistorie.« —

Samtidig med sine Studier i Pædagogikens Historie underviste Trier mange Timer om Dagen i Skoler og paa Kursus. Forfatteren Axel Henriques fortæller om Trier som Lærer ved Bohrs Skole:

»Antagelig var det i 1866, at Herman Trier blev vor danske Lærer i Bohrs Skole. Han var da en Snes Aar gammel, og vi var omkring de 15. Bohr holdt meget af at engagere ganske unge Lærere, der nok kunde faas for 50 Øre Timen. Før Trier havde vi haft hans Jævnaldrende, Carl Nebelong, men ærlig talt, ham gjorde vi Grin med, han var for ung. Med Trier var det helt anderledes, det faldt os aldrig ind, at han var os for ung. Han kunde godt være med til en Spøg, men man kunde dog lære saa meget af ham, meget mere end af de Lærere, vi gjorde Grin med, fordi de var for gamle. Der

var allerede dengang den Glans af Bravhed, Dygtighed og Paalidelighed, som han bevarede til sine sidste Dage, og som indgød alle Respekt for denne Hædersmand.

Havde jeg ikke haft Trier og en herlig ung Rus, Jacob Hansen, der var Huslærer for mig i nogle Aar, da jeg paa Grund af en Rygsygdом ikke kunde gaa i Skole, havde der været en Mulighed for, at jeg var bleven Student, uden at kende Holberg og Øhlenschläger eller rettere hele den danske Litteratur! Mit Liv var blevet noget anderledes uden Triers og Jacob Hansens Hjælp.«

Ogsaa i Pigeskoler underviste Trier, saaledes i »Den Spangske«, senere »Fru Rumps Skole« i Snaregade 4. En Elev fra den Tid, senere Overbestyrerinde for Zahles Skole, Frk. Martha Steinthal, har i »Vor Ungdom« 1903 givet en interessant Skildring af denne Skole, der gennemsnitlig kun havde 40 Elever fordelt paa 4—5 Hold. »Skolen havde i 6oerne Lokale i den øverste Etage, hvor der havde været Synagoge, og senere Bolig og Atelier for Maleren Vilhelm Marstrand. Da han skulde flytte derind lige efter sit Bryllup, havde nogle af hans Venner dekoreret Lejligheden. I en af Stuerne havde Skovgaard malet et rigt Flor af Markblomster, i hans Sovekammer var der malet Storke og Agerhøns i Loftet, og i den tidligere til Synagoge benyttede store Stue var der smukke røde Vægge delt med malede Søjler. Alt dette var urørt og brugtes til Skole. Den styrende Dame var gift med Maleren Rump. Eleverne kom mest fra Familiens Bekendte og Lærerne fra dens Vennekreds. Landskabsmaler Kyhn underviste øverste Klasse i Tegning; Frits og Julius Lange, Scharling og Pastor Hohlenberg var Lærere, og Herman Trier lærte Pigebørnene

den danske Litteraturs Historie med Sideblik til Fremmedlitteraturen.

Triers kvindelige Elever mindes hans Undervisning med Taknemlighed; han forstod at vække deres Interesse for Litteratur, saa de aldrig mistede den. Han vandt hurtigt de halvvoxne Pigebørn ved sin mandige Fremtræden og sit smukke Ydre, og han beherskede dem ved sin Ro og Retsindighed, saa Beundringen ikke udartede til erotisk Sværmeri.«

Trier var saa optaget af Pædagogikken videnskabeligt og praktisk som Lærer, at Tidens store politiske Begivenheder ikke berørte ham stærkt. Hverken om vor egen ulykkelige Krig eller Preussernes Sejr over Østrig og heller ikke om Grundlovsændringen i 1866 har jeg fundet Udtalelser i hans Skrifter.

I 1868 aftjente Trier sin Værnepligt som Infanterist, og Aaret efter deltog han i Lejrøvelserne ved Hald.

Da han ikke ønskede at tage en af de lovfæstede Embedseksaminer, forespurgte han det filosofiske Fakultet i 1868, i hvilken Form han kunde tage en Magisterkonferens i Pædagogik, men fik det Svar, at Pædagogiken ikke havde et saadant Indhold og en saadan Form, at en Magisterkonferens derpaa kunde bygges. —

Trier søgte saa Ministeriet, der meddelte ham, at han vilde kunne stedes til at disputere for den filosofiske Doktorgrad om et Emne af Pædagogiken, naar han først underkastede sig Magisterkonferensen i Filosofi i det hele. — Da en Henvendelse til Fakultetet om Formen for en saadan filosofisk Magisterkonferens ikke førte til noget, maatte Trier opgive at vinde en Universitetsgrad og levede da videre som cand. phil. til sin Død. —

TREDIE KAPITEL

Anna Holm.

I 1869 havde Anna Henriette Johanne Holm forladt øverste Klasse i Fru Rumps Skole endnu ikke fyldt 15 Aar; men hun havde desuagtet gjort et saa stærkt Indtryk paa sin Lærer Herman Trier, at han søgte og fandt Adgang til hendes Hjem for at kunne fortsætte Forbindelsen med den unge Pige.

Anna Holm var Datter af Guldsmedemester I. G. C. Holm og Hustru Methine. De var jævne københavnske Borgerfolk, de havde to Sønner, Jacob, der var Landmand, og William, der var Guldsmed, og to Døtre Marie og Anna. Børnene var ivrige Grundtvigianere.

Triers Interesse for sin tidligere Elev udviklede sig efterhaanden til en varm Kærlighed, der vakte Forældres og Søskenes Ængstelse, dels fordi Anna var saa ung, dels fordi Ægteskab med en Jøde syntes dem mindre tiltalende. For at Forholdet ikke skulde udvikle sig for hurtigt, blev det bestemt, at Anna skulde rejse bort fra Byen et Aarstid; hun blev sendt til Broderen Jacob, som drev en Gaard i Nærheden af Roskilde, og Trier maatte love ikke at skrive til hende i den Tid.

Det var en stor Sorg for ham. I Begyndelsen gav han

sine Følelser Luft i en Række tilbageholdte Breve, der i hans Dagbog strækker sig fra 25. Oktober til 12. November 1872. Disse Breve, som hovedsagelig indeholder Udtryk for hans Kærlighed og Længsel, skal ikke som Helhed gengives her. Men et Par Uddrag til Belysning af Herman Triers Udvikling og hans pædagogiske og religiøse Indstilling skal dog meddeles.

Om den frigørende Indflydelse, Anna Holm har haft paa ham, skriver han: »Tak, fordi De er det første og eneste Menneske, til hvem jeg aabent har kunnet tale om mine Følelser. Jeg har haft Medvidere før i, hvad der har opfyldt mig, men jeg har aldrig kunnet tale derom. Da jeg begyndte at komme i Deres Hus, følte jeg, at et Vendepunkt i mit Liv var nær, følte Nødvendigheden af at gøre Vold paa mig selv og tale, hvis jeg vilde have et sandt og personligt Forhold i Stand. Og saa talte jeg til Dem om alle de Følelser, der gik igennem min Sjæl, men talte lidt overdrevent og feberagtigt. De ved ikke, hvad det vil sige at aabne en Dør, som aldrig før har været aabnet. Og De saa i det overdrevne en Trodsen paa egen Styrke, gid De kunde have set ind i mig, hvor al min Styrke var Svaghed, al min Trodsen var Følelse af Ringhed . . .«

I Anledning af, at han arbejder paa en Artikel om Christen Kold til Nordisk Konversationsleksikon, skriver han: »Jeg nærmer mig i min Opfattelse af mange Spørgsmaal med Hensyn til Opdragelse og Undervisning meget til Grundtvigianerne, men paa et ganske andet religiøst Grundlag. Jeg kan derfor i mange Ting saa godt forstaa dem og gaa ind i deres Tankegang. Jeg kan forstaa deres Begejstring for Opdragelsens Frigørelse

for alle ydre Autoriteter og deres stærke Tro paa, at det aandelige Liv er stærkt nok til at kæmpe sig selv frem. Jeg kan forstaa deres Angst for Metoder og Systemer, som ikke er levende forbundne med og udsprungne af den udøvende Personlighed, jeg kan beundre det dybe Blik i Livets Udviklingsgang, der faar Grundtvig til udholdende at nægte, forud for sin Højskoletankes Virkeliggørelse, at ville give bestemte Regler for, hvorledes den skal virke. Jeg har følt det samme saa stærkt i min Virksomhed som Lærer. Planer, jeg fulgte, har altid udviklet sig af selve Gerningens Udøvelse og har først faaet Liv og Sandhed derved.«

Ogsaa paa hans og Anna Holms religiøse Uoverensstemmelse kom han ind. Men snart ophørte han som nævnt med disse Breve, som han dog ikke kunde afsende og faa besvarede. I Stedet for fik han Luft for en Del af det, der rørte sig i ham, i en virkelig Brevveksling.

En Klassekammerat af Trier havde nedsat sig som Læge i Aarhus. I Sommerferien 1872 besøgte Trier ham, der havde nogle Vanskeligheder i sit Forhold til sin Forlovede, og i den Anledning blev Trier ført sammen med en Fru Lindholm, som var de Forlovedes Fortrolige. Samtalerne om de andres Kvaler førte uvilkaarlig til Udtalelser om Triers egne og om Ægteskab mellem Mennesker af forskellig Tro. Fru Lindholm, som var ivrig kirkelig, indledte en Brevveksling med Trier om disse Spørgsmaal. Han har i sin Bog fra 1902 »Af Dagen og Vejen« offentliggjort en Del af sine Breve til Fru Lindholm. Og jeg tager derfor ikke i Betænkning at følge hans Eksempel, da Brevene er af stor Interesse til Forstaaelse af Triers egen Udvikling.

I et af disse Breve skriver Trier saaledes om sit Syn paa Ægteskabet:

»Det, der for mig giver Ægteskabet dets Indvielse, det er den af en personlig Følelse udsprungne Beslutning hos en Mand og en Kvinde om at leve Livet sammen i Stort og i Smaat, i Ondt og i Godt, at dele hver Livskraft og hvert Indtryk, om hver for sig, i Kærlighedens Selvfornægtelse ikke at søge sit Eget, men den Andens, om at blive Et i Livets hele uendelige Omfang. Et, som det ikke i noget andet Forhold kan ske, et med sin Hustru, som man er det med sin Samvittighed. I en saadan Beslutning undfangen i Glæde, født under Frygt og Bæven, opammet i Kærlighedens Inderlighed og Viljens Alvor, ser jeg det afgørende ved Ægteskabets Indgaaelse.«

Andre Breve til Fru Lindholm:

16. December 72.

Kære Frue!

Mange Tak for Deres Brev og for Beths*) Portræt, i hvilket jeg saa godt genkendte min lille Ven fra i Sommer, . . . Jeg kom ved at faa det til at tænke paa de mange Smaapiger, jeg har læst med og holdt af, og paa, at de nu næsten alle er borte fra mig og kun sjælden kommer mig for Øje. De kan tro, det er noget af det, der gør Lærerkaldet tungt og smerteligt, at Forholdet som oftest kun kan være midlertidigt, at Disciplene vokser bort fra deres Lærer, saa der hvert Aar kommer

*) Beth, en Datter Elisabeth, senere Grevinde Holstein.

maa tro den stærk nok til at drage alle til sig, og jeg føler, hvor megen Kærlighed der skjuler sig i dette deres Haab. Men dog er det mig en stor og dyb Sorg. Thi, ikke sandt, en Sorg er det at vække Haab, og det saa kærlighedsfulde Haab, som man véd bliver skuffede, og en Sorg, næsten som en Utaknemlighed, er det at maatte støde sine kærestes Kærlighedsgave fra sig. — . . . De tidligste Former, hvori man faar sit indre Liv udtrykt, har en uimodstaaelig Magt over ens Sind. Selv den, hvis Udvikling er gaaet langt bort fra hans Barndoms Opfattelse, kan maaske dog ikke, naar han vil udtrykke det inderste i sig, finde noget, der saadan taler til hans Hjerte, som de Forestillinger, hvori Livets Grundmagter første Gang fik Skikkelse for ham. Med saa faste Rødder gennemslynger Barndomsindtrykkene hele det sjælelige Liv, fordi det er igennem dem, at det er blevet til. Men kan man derfor stille de samme Forestillinger op som Fordring til en anden, der fra først har faaet sit Liv formet gennem ganske andre Forestillinger? . . . Jeg tror ikke, jeg har nogen af de Egenskaber, der gør troende i kristelig Forstand. Ja, Troen staar ikke engang for mig som noget, jeg stræber og længes efter. Jeg vilde jo i saa Fald arbejde imod Sandheden, som efter min Overbevisning ikke ligger dér. —

23. Februar 73.

Jeg takker Dem inderlig for Deres Brev, skønt det har gjort mig bedrøvet, meget bedrøvet, naar jeg hører Dem tale om disse Ting og paa denne Maade, saa klinger altid en Andens Stemme med ind i, hvad De siger,

og fordobler dets Vægt, saa at jeg endnu dybere, end jeg maaske ellers vilde gøre, føler, hvor afgørende Modsætningen er. Men dog takker jeg Dem, netop fordi De har talt saa ærligt og uforbeholdent og talt ud af saa dyb en Bekymring for en Sjæls Frelse og ud af saa inderlig en Længsel efter at delagtiggøre en Anden i Deres højeste Glæde. Den, vi saa ofte har talt om, sagde en Gang til mig: »Hvis De nogensinde havde kendt et rigtigt Kristenmenneske, saa vilde De forstaa mig bedre. Der er saadan en usigelig Fred over et saadant Menneske, som ingen Anden har.« Og det var netop en af Grundene til, at jeg søgte til Dem, jeg følte, at jeg i Dem havde én for mig, jeg kunde kalde et rigtigt Kristenmenneske, endskønt jeg havde jo allerede, hvad jeg søgte, i den, der sagde det til mig. Men der fandt jeg Kristendommen som en ung, ren Sjæls dejligste Blomst, vokset og udfoldet med en Plantes stille, indre Vækst, uden Brud og uden Spring; hos Dem vidste jeg, jeg vilde finde den som Fredsseglet paa et i mange Retninger bevæget Liv, hvor Kristendommen ikke alene var Sjæleglæde, men ogsaa Lægedom. Derfor var det, jeg saa hurtigt kom til at tale om mine dybeste Følelser, skønt der ellers i den Retning er som et Segl paa mine Læber. Et af det, De beder mig om, kan jeg derfor uskrømtet og ærligt love Dem, det er, at jeg ikke i Trods vil lukke mit Hjerte for Kristendommen. Og det kunde jeg jo heller ikke uden at fornægte min egen Overbevisning, der netop leder mig til at søge Sandheden i hele Livet og ikke paa en enkelt Plet deraf. Tværtimod, jeg vil aabne min Sjæl paa vid Gab derfor, jeg vil søge at forstaa den bedre og bedre og give det af

den, jeg har forstaaet, Rum i mit Liv; ogsaa for mig er en Lære intet, før den er bleven til et Liv. Og endelig, hvorfor skulde jeg lukke mig for Kristendommen? Jeg maatte jo have en daarlig Tro til Sandhedens Magt, naar jeg vilde tro, at ikke den skulde være den Sejrende. Blandt de aabenbarede Religioner, jeg kender, er desuden det nye Testamentes Kristendom den, der har tiltrukket og opfyldt mig mest; jeg har faaet min aandelige Opdragelse hovedsagelig gennem Kristendomsforkyndende Forfattere. Skulde jeg være utaknemlig og trodsig mod det, jeg skylder saa meget? Og jeg tror, at Kristendommen har været en af Livets Stormagter, et af de højeste Udtryk for Menneskeandens Rigdom og Menneskehjertets Dybde, at dens Lære, gennemført i Livet, er et af de Sejrstog, i hvilken den højere Natur i Mennesket overvinder den lavere. Jeg tror, at ingen Religion har mægtet at opstille et saa skønt Ideal for Livet, som Kristus er det, et saadant Billede af Visdom og Renhed, af Kærlighed og Styrke. — Nej, langt fra at forhærde mig deroverfor vil jeg indaande den rene, styrkende Selvfornægtelsens Luft, der puster ud derfra, og søge, saavidt min Svaghed formaar det, at gøre dens uforgængelige Sandhed til min. Og jeg vil vise Dem, at jeg mener det for Alvor ved ikke at tie, men netop tale med Dem derom. Jeg har imidlertid en Følelse af, at De tror, det er mig mere magtpaaliggende at holde fast paa den Sandhed, jeg tror at have, end at gribe Sandheden selv, om den stod i Strid med hin. Nu ligger netop Kærnen i min Livsopfattelse deri, at Sandheden selv kan et Menneske aldrig gribe, men kun stadig mere og mere nærme sig til.

Jeg kan ikke udtrykke det saa godt, som De i et af Deres Breve har gjort det: »Den hele Sandhed er saa rig, saa uendelig, saa uudtømmelig, at Menneskeheden saa lidt som noget enkelt Menneske kan rumme den, og derfor kunne vi kun gøre det tilnærmelsesvis; til én Tid bliver derfor én Side stærkest belyst, til en anden Tid en anden.« Dette er netop min Opfattelse, og jeg forstaar derfor, at den Forstaaelse, jeg i et givet Øjeblik har, kun er en ensidig og en halv Forstaaelse, saa at jeg maa være glad ved, om der møder mig noget, der kaster sit Lys over det, jeg ikke har forstaaet, og gør Sandheden dybere og rummeligere for mig. Det er mig ikke rigtig klart, hvad De mener, idet De siger, at jeg ikke maa fornægte Kærligheden af Nidkærhed for Sandheden. Jeg vil bestræbe mig for, at det ikke skal ske, men for mig er det saa, at Kærligheden selv er en Del af Sandheden, og at jeg altsaa ikke kan fornægte Kærligheden uden tillige at fornægte Sandheden.

19. Maj 73.

Inderlig Tak for Deres Brev og for det kærlige Sindelag, hvorefter det er udsprunget, for den stille, rolige Tryghedsfølelse ligeoverfor Dem, som det fremkaldte i mig. De kan ikke tænke Dem, hvad det er for en vidunderlig, næsten overvældende Følelse for mig at møde saa megen Kærlighed fra saa mange Sider, som jeg i de senere Aar er bleven beriget med, saa meget mere overvældende, som jeg i min Barndom og Opvækst har været uden Kærlighed inden i mig, og ikke før jeg er bleven voksen har forstaaet den, hvor den allerede tid-

lig er traadt mig i Møde lyslevende, som hos min Moder . . .

Og tit er det mig, som det er en altfor ufattelig og altfor ufortjent Rigdom, jeg har næsten ikke Mod til at gribe al den Velsignelse, der i andre Menneskers Kærlighed strømmer ned over mig, jeg véd ikke, hvad jeg skal gøre — ikke for at gengælde Dem fuldt, thi hvor kan jeg det? — men for blot at lade Dem forstaa, hvor dybt jeg føler, hvad De er for mig, og hvor taknemlig jeg er Dem. Derfor kan jeg ikke andet end sige Tak til Dem og til alle de Andre, hvis Kærlighed har lært mig, hvad Livet er, og kaldt et Indhold frem i min Sjæl . . .

Og nu kommer jeg endelig til det, der skulde være Hovedindholdet af dette Brev, og det er med en underlig Hjertebanken, at jeg begynder derpaa. Jeg ved, at De vil forstaa det, jeg nu vil skrive, fordi jeg har set den samme Løsning som De som den eneste mulige. Jeg vil da først tvinge mig selv til at nævne det Navn, som De jo nu maa vide. Jeg haaber, De har forstaaet, at naar jeg hidtil aldrig har nævnt noget Navn, men kun talt igennem Omskrivninger, saa har det ikke været, fordi der var noget, jeg vilde skjule for Dem, men kun fordi det er mig, som om der er visse Ting, hvorom man ikke taler højt; aldrig, før i mit sidste Brev, tror jeg heller jeg har talt om nærværende Følelser i dette Forhold, men altid kun om forbigangne Øjeblikke, jeg maatte have mine Følelser lidt paa Afstand for at kunne udtale dem.

Hun hedder Anna Holm, og jeg har været hendes Lærer, det sidste Aar, hun gik i Skole. Hun har siden

November ifjor været hos sin Broder, som er Forpagter af Møllehusene i Nærheden af Roskilde. Jeg vilde gerne fortælle Dem mere om hendes Personlighed, af hvilken jeg har et rigt og klart Indtryk, men det er mig umuligt nu, der er i dette Øjeblik en for stærk Bølgegang inden i mig.

7. August 73.

Det var mig kært i Lørdags igen at samles med mine Elever. De kan ikke tro, hvad det er for et rigt Liv at være Lærer. Tænk Dem at staa lige overfor lutter unge Sjæle, lutter troende Sind, hvis Øjne tillidsfuldt hænger ved Lærerens Læber, tænk, hvad det vil sige at rede Tankerne ud for dem, at male Livet for dem i det Store og i det Smaa, at lade de forskellige Tankers forskellige Lys og Farve strømme ud over Billedet og samle dem alle i den store Tanke, at Sandheden er uudtømmelig og uendelig. Og hvor det er Børn, der er Ens Elever, hvilken Rigdom af et andet Præg ligger der da ikke deri: Dag for Dag at se de spirende Sjæle, at høre Græsset gro og Hjertet banke i dem, at lokke Smil og Glæde frem i dem og passe deres Tankers Vækst.

27. Januar 74.

Naar De nu forlanger et bestemt Svar om mit Forhold til en personlig Gud, saa maa jeg sige Dem, hvorledes jeg opfatter en saadan Tro. Den er enten den rent barnlige Tro, der uvilkaarlig klæder Livets dybeste Aarsag og Ophav i Menneskelivets begrænsede personlige Skikkelse uden at drømme om, at det guddomme-

lige derved mister sin Guddommelighed. Denne Tro mener jeg historisk har vist sig i sin højeste Form i Jødedommen og de med den beslægtede Opfattelser. Eller den er en Tro, der er udsprungen af en Kamp med Livet, en Fortvivlelsens Kamp, i hvilken Sjælens Kræfter er sunkne sammen, har følt sig spredte og opløste, følt Nødvendigheden af et fast Stade udenfor Livet for den, der vil besejre Livet og med Bevidsthed om Menneskets Mangel paa Evne til igennem sig selv at komme udenfor og over Livet, vælger som eneste Udvej det for den menneskelige Fornuft modsigende og samler sin hele Kraft i Troen. Denne Tro har stærkest ytret sig i Kristendommen. Til jeg blev voksen, har jeg levet i den første Slags Tro og fundet min Støtte og Styrke deri. Men nu har jeg den kun i Erindringen. Og den anden Slags Tro har Livet ikke givet mig Forudsætningerne for at faa. Jeg har ikke følt Menneskelivet som en Fortvivlelsens Kamp, og jeg har ikke den Personlighedens energiske Lidenskab, der kræver at gribe selve den evige Sandhed og formaar at vælge den i Strid med sig selv. Jeg føler Livet som en Udvikling indefra, i hvilken dets Kraft er allestedsnærværende tilstede og derfor paa intet enkelt Punkt udtømmer hele sin Fylde.

14. August 74.

Tak for al den Kærlighed, som baade mit Besøg hos Dem og Deres Brev til mig gav mig Følelsen af. Har jeg aldrig trængt til menneskelig Kærlighed som i disse Tider, saa har jeg heller aldrig følt den strømme mig i Møde med en saadan Rigdom og Varme som nu. Det

er, som om igennem Sorgen Livet har udviklet sig for mit Blik, og dets Kærne sænket sig i min Sjæl, jeg har aldrig følt mig løftet og begejstret som nu, det kan i Øjeblikke tone som en Sejrssang igennem min Sjæl, og naar De spørger mig, om ikke hidtil Troen er kommet til mig ad Tankens Vej mere end ad Hjertets, saa har det jo netop for mig personlig været de sidste Begivenheders Betydning, at hvad der tit før hovedsagelig havde været mig et Lys, det har jeg nu følt som Varme, følt som en Magt, der har været i Stand til at holde min Sjæl samlet under Prøvelsen og give den en Fred, større end jeg før har kendt den. Naar jeg i disse Dage har tænkt paa mine Kære, har jeg haft Følelsen af, at jeg netop nu var den, der var kaldet til at styrke og trøste dem; naar jeg tænker paa hende, hvis Sjælekvide er min største Sorg, saa har jeg næsten følt mig, som om jeg var hendes Fader, der længtes efter at trykke sit elskede stridende Barn til sit Bryst og kaste sin egen Fred ind i hendes Hjerte.

I September 1873 havde Herman Trier genoptaget Forbindelsen med Anna Holm. Hvordan Forholdet mellem dem udviklede sig i de næste fem Fjerdingaar, vil fremgaa af følgende Brev til Fru Lindholm:

Lørdag, 2. Januar 75.

Kære Fru Lindholm.

Jeg skriver Dem kun et Par Ord til, fordi De skal være blandt de første, der faar at vide, hvad der er sket, at Anna og jeg har truffet vort Valg og vor Beslutning, og at vi nu er hinandens. Gid vi maa have hand-

let i det rette Alvor, og gid vi maa kunne holde de Løfter mod hinanden, der ligger i vor Beslutning. Tak for Alt, hvad De har været for mig i Forventningens Tid. De føler jo nok, at endnu er paa en Maade Forventningens Tid ikke omme, endnu er Livets Prøve ikke gjort, men mit Haab er frejdigt og min Sjæl glad.

Deres hengivne

H. Trier.

FJERDE KAPITEL

Hjemliv og offentlig Virksomhed 1875—1886.

DEN 26. Juli 1875 holdt Herman Trier Bryllup med Anna Holm. Om Begivenheden skrev hans Moder samme Dag til nogle Slægtninge:

»Mine kære Venner!

Tusinde Tak for Eders kærlige og hjertelige Delta-gelse i vor elskede Hermans Lykke. Ja, det var i Sandhed en lykkelig og fornøjelig Dag, som den algode Gud forundte os at opleve, og som vi jo i Grunden maa være dobbelt taknemmelige for, da vi jo i lang Tid tvivlede paa, om Herman nogensinde vilde finde en Qvinde, som han ret af Hjertet kunde knytte sig til. G. v. l., at det skete, og at han har fundet en saa sød og elskværdig Pige, som vor elskede Anna virkelig er. . . . Anna kørte med sin Fader, og paa Slaget 1 vare vi alle paa Raadhuset.

Overpræsident Rosenørn holdt, eller rettere oplæste Formularen, og en meget net Tale om Ægteskabets Betydning i moralsk Henseende, hvorpaa han, efter at Brudeparret havde svaret ja! paa flere Spørgsmaal, som han gjorde dem, erklærede dem for at være »rette Ægtefolk i Guds og Lovens Navn!««

Efter Brylluppet følte Trier sig lykkelig og fri. Fra

det Liv i Fantasi og Reflektion, hvori han havde levet, vaagnede han til Livet i Virkelighedens Verden.

Trier udtalte sig selv herom i følgende Brev:

»Kære Fru Lindholm!

Det Par Gange, De har været hos os, har De sikkert faaet Indtrykket af, at vi havde det godt, at der var Lys og Solskin hos os; men De kan jo kun have set, at det i Øjeblikket var saa; vi selv derimod har jo følt, at det er den stadige Tilstand, vi lever i, at vor Glæde vel staar op med Solen, men derfor ikke gaar ned med den. Det er dejligt at føle sig saadan, at man kan aande helt ud, saa naar man en Gang imellem sukker, saa er det et Suk, som den alt for store Rigdom afpresser en, ikke et Længselens og Savnets Suk. Jeg læste forleden i et af mine Breve til Dem, at jeg mente at have min Barndom og Ungdom til Gode, nu føler jeg, at jeg dengang har spaaet rigtigt; jeg bliver tit kaad og siger det bare Vrøvl, saa fornøjet er jeg, og mest og dybest naturligtvis, fordi jeg føler, min Glæde ikke savner det Ekko, som er nødvendigt, for at den kan trives og blomstre ret. Jeg faar ogsaa mere bestilt, end jeg i de sidste Aar har faaet, og Dagen gaar for os under Arbejde og Glæde, saa det næppe kan være bedre. Den ene Dag ligner den anden, og dog har hver sit nye Indhold, næsten hver Dag bliver vi enige om, at den sidste har været den bedste, og at vi egentlig ikke i Forvejen har anet rigtig, hvor rart det er at være gift. . . .«

Op Anna Trier slutter sig til sin Mand og sender den kærligste Hilsen til Fru Lindholm, hendes Mand og Børn.

Triers litterære Virksomhed var næsten gaaet i Staa under den langvarige erotiske Spænding; nu fik han, som han selv siger, »mere bestilt«. Han blev Medarbejder ved Brødrene Brandes' Maanedsskrift »Det nittende Aarhundrede«. Han skrev om pædagogiske Emner som f. Eks. om Forholdet mellem Religion og Børneundervisning, hvor han talte for den dogmatiske Religionsundervisnings Fjernelse.

Under Fællestitlen »*Kulturhistoriske Personligheder*« samlede Trier en Række Biografier, hvoraf han selv skrev flere. Saaledes skrev han om Heinrich Pestalozzi, som var hans Ideal som Menneske og Pædagog. I et andet af disse Skrifter fortalte han om Leonardo da Vinci og gav et Tidsbillede fra Renaissancen, og i »Ludwig v. Beethoven« gav han Indtryk fra Musikkens Verden. Trier var selv musikalsk, spillede og sang smukt. Endelig udgav han sin Bog »*Pædagogikken som Videnskab*« i 1878, og 1879 paabegyndte han sammen med Skolebestyrerne J. Pio i København og P. Voss i Kristiania Tidsskriftet »*Vor Ungdom*«, som han redigerede i 25 Aar.

Den 16. Juli 1876 havde Anna Trier født en Søn. I Daaben fik han Navnet Sigurd. Han kom naturligvis til at spille en stor Rolle i det stille Hjem.

Den 24. Marts 1880 fortæller Trier i et Brev til sin Hustru, som med hans Forældre opholdt sig ved Bad Neuenahr, om Besøg, han havde haft af Dr. Pingel og Dr. Harald Høffding, som begge var meget optagne af et Foredrag, den lærde Dr. O. Siesbye havde holdt, hvori han havde erklæret sig som Rationalist. Pingel fortalte, at en Mand efter Foredraget havde sagt til ham

om Siesbye: »Ligesom man taler om Kristne før Kristendommen, saaledes kan man her se, at der er Kristne uden for Kristendommen.«

Estrups Grundlovsbrud 1877 satte Skel mellem Bagstræb og Fremskridt, og mange, som ikke havde ladet sig paavirke af Kampen mellem Venstre og Højre paa Rigsdagen, blev klare over, at Kampen gjaldt selve Grundlaget for vort offentlige Liv. Der blev Røre overalt. En Kreds af Studenter følte sig trykkede af Forholdene i den gamle Studenterforening. De meldte sig ud og dannede 1882 Studentersamfundet med Dr. Pingel som Formand.

Foruden den indre Virksomhed i Studentersamfundet gennem Møder, især Diskussionsmøder, kom ogsaa snart en udadgaaende Virksomhed i Stand, idet man gerne vilde knytte Forbindelse med og være til Hjælp for Forbundsfællerne i Kampen mod Estrup: Arbejdere og Bønder. For Arbejderne i København fik Studentersamfundet især Betydning ved sin Retshjælp og sin Aftenundervisning.

Ved et af Studentersamfundets Møder i Efteraaret 1882 foreslog Julius Schjøtt at oprette en Aftenundervisning for Arbejdere. Tanken blev straks grebet, og der blev valgt en særlig Bestyrelse for denne Gren af Samfundets Virksomhed med Herman Trier som Formand. Kort efter Nytaar 1883 holdtes et stort Møde i Forsamlingsbygningen i Rømersgade, hvor Trier gjorde Rede for Planen. Studenterne vilde gerne gøre Gengæld for det, de havde modtaget, ved at bringe Folket Oplysning. Man var villig til at rette sig efter Arbejdernes

egne Ønsker. »De maa fortælle os, hvor vi skal tage fat, hvad De trænger til at lære — det maa vel være noget fremmed Sprog og andre Skolekundskaber til Nytte i det daglige Liv og saadan noget som Historie, Samfundslære, Sundhedslære, der kan kaste Lys over Livet. Men vi har ingen færdig Plan, ønsk selv og sig til, saa skal vi prøve paa at opfylde Deres Ønsker.«

Planen vandt straks stor Tilslutning i Arbejderkredse, og allerede i Februar 1883 tog man fat. Da man dengang ikke fik Lov at benytte Kommuneskolerne, maatte man anvende private Skolelokaler, der var stillet til Raadighed, eller lejede Lokaler. Herman Trier selv og den unge Niels Neergaard delte Inspektionsarbejdet mellem sig. Der var jo meget, der skulde indrettes og afpasses ved denne nye Skoleform.

Den følgende Vinter 1883—84 var Tilstrømningen endnu større, og man begyndte nu allerede tidligt paa Efteraaret. Det var Herman Triers Indsats paa dette Omraade, der gjorde ham kendt og afholdt i Arbejderkredse og derved fik Betydning for hans Indtræden i det politiske Liv.

Imidlertid tilspidsedes den politiske Strid mere og mere. 1883 afskedigede Kultusminister Scavenius Dr. Pingel, som var Overlærer ved Metropolitanskolen, for hans politiske Holdning. Trier søgte at rejse det pædagogiske Selskab til Protest, og da det ikke lykkedes, sammenkaldte han selv et Protestmøde, hvor han talte og ironiserede over Kultusministerens pædagogiske Visdom.

Det var imidlertid lykkedes Ministeren af en stille Lærd at skabe en fanatisk Radikal, der brændte af Iver efter at styrte Tyrannerne, og som Formand i Studenter-

samfundet satte Pingel sig i Gang med at organisere en kraftig Modstand mod Estrup i København.

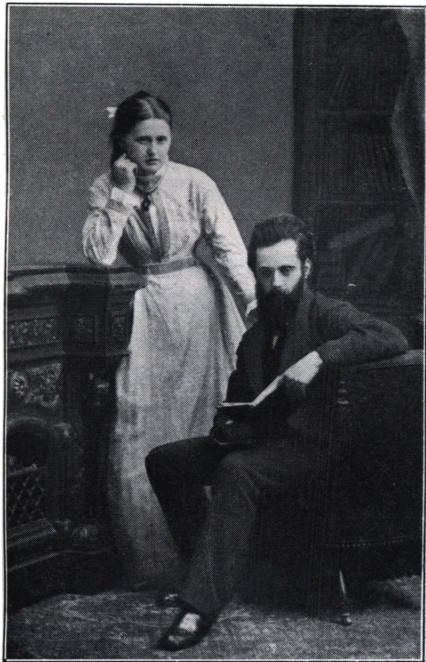
En Snes kendte Mænd mødtes i Studentersamfundets Lokaler og enedes om at rejse en Oppositionsbewægelse i København. En Vælgerforening, som kunde rumme alle utilfredse, skulde dannes, og for at gøre den saa rummelig som muligt, blev dens Navn fastsat til »Københavns *liberale* Vælgerforening«, og man besluttede at starte med et stort politisk Møde for Medlemmer i Kasino den 15. December 1883.

Da Dørene blev aabnet, var der allerede indmeldt saa mange Mennesker i Vælgerforeningen, at de langt fra kunde rummes i Kasinos store Sal. Mødet forløb udmærket. Der blev holdt Taler af Berg, Bojsen, Christopher Hage, Octavius Hansen, Jacob Marstrand, og Pingel afsluttede med et flammende Opraab og et med rungende Hurraer besvaret Leve for Københavns liberale Vælgerforening.

Der skulde være Valg til Folketinget Sommeren 1884, og Agitationen begyndte straks. Ved Pingels Hjælp fik Vælgerforeningen en Overenskomst med Socialdemokraterne, hvorefter Københavns 9 Kredse deltes saaledes, at Socialdemokraterne opstillede Kandidater i fire og stemte paa de liberale Kandidater i fire Kredse mod Gensidighed, mens Herman Trier blev Fælleskandidat i den resterende Kreds, Vesterbro.

Om sin Indtræden i det politiske Liv har Herman Trier selv udtalt sig i en Artikel i »Tiden« 1915. Han skriver bl. a.:

»Jeg har hele min Ungdom igennem kun haft liden Interesse for Politik. . . . For mit personlige Vedkom-

Herman Trier og hans første Hustru.

mende beroede min Fjernhed fra Politik dels paa min naturlige Ulyst til at være Partimand, og i Politik maatte man jo høre til et Parti, dels paa den stærke Paavirkning, jeg var under af Søren Kierkegaards Skrifter, af hans Kamp mod Mængden paa alle aandelige Omraader og af hans Eftertryk paa den enkelte.

Det estrupske Regimente pløjede imidlertid efterhaanden en dyb Grænsefure gennem Landet. Det blev hans historiske Betydning at virke vækkende og samlende paa dem, han vilde kue og splitte. Den politiske Interesse traadte i Forgrunden. For eller imod Estrup, det blev Løsenet. Alle, for hvem Folkefriheden betød noget, blev hans Modstandere ...

Saa hed det sig (under Forhandlingerne om Kandidater i København 1884), at (Socialdemokraten) Holst vilde trække sig tilbage, men kun hvis jeg vilde stille mig i Kredsen. Jeg mente under disse Forhold, hvor saa meget stod paa Spil Landet over, hvis man ikke blev enig her, ikke at kunne sige Nej. Jeg meddelte min Fader de Planer, der var oppe. Han var en stille Mand, der i det beskedne tilbagetrukne Liv saa Livets Lykke, og hvad jeg fortalte ham, gjorde et heftigt Indtryk paa ham. Min Moder søgte at bringe ham i Ligevægt. ... Men jeg skrev dog til Holst og Pingel, at jeg af Hensyn til min Faders Sindsro og Sundhed gerne vilde sættes ud af Spillet, hvis det paa nogen Maade lod sig gøre, uden at de opnaaede Resultater forspildtes. Jeg fik til Svar, at det var umuligt. Saa mente jeg at burde staa ved mit Ord.«

Trier begyndte da sin Valgkamp med et Møde i Figaro paa Vesterbro. Han sluttede sin Tale saaledes:

»Hvor Fædrelandets Udvikling staar foran et afgørende Vendepunkt, har hver Borger i særlig Grad en politisk Pligt at opfylde. Kun i Tanken om denne hver enkelt Mands Borgerpligt har jeg vovet at følge den ærefulde Opfordring, der er stillet til mig, om her i Kredsen at være den samlede Oppositions Kandidat ved de forestaaende Valg. Min Kandidatur er et Udtryk for den bestandig stigende Enighed mellem alle politiske Partier, som har Fremskridtet kært, Enigheden om, at hvorledes end deres Veje senere skilles, er den første, for dem alle fælles Opgave den: ved alle Lovens Midler at søge vort nuværende Kampministerium fjernet og afløst af et Ministerium, hvis Ret og Magt har sin Rod i Folkets Tillid.«

Stærkt Bifald fulgte Talen, der virkede ikke blot ved sit Indhold, men lige saa stærkt ved Triers Fremtræden, hans hele Personlighed, hans vældige Røst og smukke Foredrag.

Gustav Philipsen fortalte i en Artikel ved Triers 70 Aars Fødselsdag: »Jeg husker fra et af disse tidlige Vælgermøder, hvorledes en meget hidsig Mand straks begyndte at raabe op til Trier: »Lad os være fri for dit Vrævl; jeg stemmer paa Rimestad«. Lidt efter: »Ja, han taler godt, men jeg stemmer nu alligevel paa Rimestad.« Og da Trier gaar ned af Talerstolen, siger Manden ganske stille til sin Sidemand: »Jeg tror, jeg denne Gang stemmer paa Trier.«

Grundlovsdagen 1884 holdt Hørup en Tale, som han sluttede med følgende Ord:

»Naar vi paa vor Frihedsdag bringer Fædrelandet vor Hyldest, saa bringer vi den som frie Mænd. Men en

fri Mand elsker sit Fædreland, ikke med fede Ord og vaade Øjne, men ved at forstaa Folket og dets Krav og ved at stille al den Lidenskab, han ejer, til Fædrelandets Tjeneste, om det dog maatte lykkes at bringe det et Skridt frem. Naar vi har sunget i Dag, vil vi arbejde i Morgen. Disse fredelige Horn vil næppe have sluttet den sidste Fanfare, førend Signalet lyder, der kalder alle Mand til Værn om den dyreste af vore Rettigheder, den almindelige Valgret, den Ret, som vi værner, idet vi udøver den. Der vil vi mødes. Mit Leve for Fædrelandet skal være et Leve for, at den offentlige Mening maa hævde sin Myndighed med Lovens stille Magt, saa længe man bøjer sig for Loven, men med et ærekært Folks ubøjelige Vilje, naar man, med List eller Vold, vil bryde Hegnet og nægte Folket dets retmæssige Krav paa Fremskridt og Udvikling. Staaende, som vi staar, ved Skellet mellem gamle Tider og nye, lad os ønske, at den ny Tid maa sone den gamles Synder og øge Landets borgerlige Hæder og Lykke. Saaledes raaber vi: Fædrelandet leve!«

Ved Sommervalget 1884 forøgedes Oppositionens Stemmetal, og i København valgtes Trier og C. Hage og to Socialdemokrater, Holm og Hørdum. Trier fik i 1. Kreds 2141 Stemmer mod Højesteretsassessor Rimestads 2039.

Forfærdelsen var stor, Højres Aviser begyndte at tale om et Venstreministerium, og Berg ventede Bud fra Kongen. Men Tiden gik, og Budet kom ikke. Splittelsen i Venstre, Striden mellem Berg og Hørup, der foretrak Estrup for Berg for at holde Galden flydende og radikaliserer Befolkningen, gav Estrup nyt Haab. Og saa

kom Christiansborgs Brand, der udnyttedes mod Berg, og Bladet Politikens Start, der hidsede Højre op til Kamp.

Rigsdagen var blevet husvild og Møderne udsat paa ubestemt Tid, og alle Bergs Bestræbelser for at faa vedtaget en Finanslov strandede paa Hørup. Den første April 1885 udstedte Estrup sit andet Provisorium, der var langt skrappere end det i 1877. Det vakte Harme og Forfærdelse, men førte ikke til nogen alvorlig ledet Modstand. Hverken Berg eller Hørup vilde vove Pelsen.

Berg talte og talte, men Ordenes Tid var forbi, og trods hans Uvilje mod Handling kom han til at medvirke paa en Maade, der bragte ham selv og to Bønder i Konflikt med Loven. Berg havde paa et Møde erklæret, at han ikke vilde tale, naar en Politimand tog Plads paa Talerstolen. Følgelig fik Borgmesteren i Holstebro Ordre til at tage Plads paa den store Talerstol, hvor Berg skulde tale. I Stedet for nu selv at forlade Talerstolen forledte Berg ved sin Holdning to Bønder til at lægge Haand paa Borgmesteren og føre ham ned af Talerstolen. Denne Dumhed førte til, at Berg og de to Mænd blev dømt til Fængsel. —

Om Efteraaret 1885 nægtede Folketinget at føre Finanslovforslaget igennem, og Rigsdagens Møder blev udsat. I Folketinget stemplede Pingel Ministrene som »7 Røvere og Indbrudstyre«, og Tonen i Pressen var saa voldsom, at mange naive Mennesker maatte bøde for de Handlinger, som denne Ophidselseskampagne forledte dem til, saaledes som det gik den stakkels Typograf, der gav sig til at skyde paa Estrup for at frelse

Fædrelandet, men kun naaede at skaffe Regeringen et velkomment Paaskud til en Række provisoriske Straffebestemmelser og til at oprette et politisk Gendarmeri.

Regeringens hensynsløse Brutalitet viste sig ret, da Højesteret havde stadfæstet de seks Maaneders Fængselsstraf, som Berg var dømt til ved Underretten. Estrup lod da Berg, mod Loven, føre fra Formandsstolen i Folketinget til Fængslet paa Blegdamsvej den 24. Januar 1886.

Dagen før havde Folketinget forkastet den af Regeringen forelagte provisoriske Finanslov af 1885 og Finanslovsforslaget for det løbende Finansaar.

Der udkom saa en kongelig Resolution, der bemyndigede Regeringen til indtil videre at afholde de løbende Udgifter. Hermed var Grundlovens Bestemmelser sat ud af Kraft og et reelt Diktatur indført. Først da Rigsdagen havde været inde i to Maaneder, kunde den hjemsendes, og der udstedtes en ny provisorisk Finanslov.

Samtidig paabegyndtes den provisoriske Befæstning af København. Det berømte første Spadestik blev gjort den 27. Marts 1886.

FEMTE KAPITEL

Politik 1886—88. Anna Triers Død.

BERGS Fængselsophold blev gennemført med stor Liberalitet. Han kunde modtage Besøg, og der blev holdt adskillige Møder i Fængslet; men Berg blev syg og sengeliggende under et Anfald af Sukkersyge. Den 22. Maj fejrede han sit Sølvbryllup som Fange. Han og hans Familie blev taget til Alters i Fængslet af Pastor Hostrup, og en Deputation paa 4 Mand overbragte en Gave bestaaende af 2 Kandelabre og en Opsats, der indeholdt 45.000 Kroner i blanke Guld Kroner, indsamlet ved 80.000 Givere fra hele Landet. Den 24. Juli var de 6 Maaneder forløbet, og Berg blev fri. Han blev fejret ved store Fester i Kolding og paa Marienlyst, hvor Københavns liberale Vælgerforening maatte tage hen for at finde en Vært, der turde give Plads til en Fest for Berg. I bevægede Ord talte Berg om Demokratiets Enhed, om Sammenhold og Samarbejde.

Om Efteraaret besluttede hele Venstre med Bergs Tilslutning at behandle Finansloven og føre den over i Landstinget for, som Ordføreren, Grev Holstein, sagde: »at søge tilvejebragt den Orden i Landet, som Regeringen ikke har kunnet eller ikke har brudt sig om at bringe til Veje.«

Medens Berg sad i Fængsel, havde Kongens Foged travlt, idet mange Venstremænd nægtede at betale Skat, da Finansloven ikke var vedtaget; de blev udpantet. Der var Uro og Spektakler alle Vegne. Hørup maatte gaa i Fængsel, ligesom Morten Pontoppidan og mange Redaktører og Rigsdagsmænd blev straffede.

I 1884 var Trier bleven Formand for Studentersamfundet, som under hans Ledelse fortsatte sit sociale Oplysningsarbejde med forøget Kraft. Aftenundervisningen for Arbejdere ledede Trier, til Københavns Kommune i 1907 overtog den; den blev gennemført med frivillige Kræfter, skønt der til Tider undervistes i 100 Afdelinger. Retshjælpen for Ubemidlede blev paabegyndt og gennemført til stor Hjælp for mange. Ogsaa i Udgivelsen af »Studentersamfundets Smaaskrifter« tog Trier Del. Han skrev flere i disse Aar, saaledes Levnedsskildringer af den elskelige Pædagog Heinrich Pestalozzi og af den revolutionerende Opdragelsesfilosof Jean Jacques Rousseau og en sympatisk og forstaaende Biografi af den danske Højskoles Fader N. F. S. Grundtvig.

Om Grundtvig skriver Trier: »I det Folkeliv, han har vakt, har Grundtvig, den danske Folkenatur livskraftigste Skud i det nittende Aarhundrede, sat sig sit levende Minde«.

I Juni Maaned 1886 drog Studentersamfundet i lejet Dampskib til Jylland paa en Agitationstur. Trier, som deltog, skriver i et Brev til sin Hustru derom den 14. Juni 1886:

»Kun et Par Ord fra din bortfløjne Fugl. Aviserne har vel fortalt Dig mere, end jeg kan skrive. Alt er gaaet saa godt som blot muligt. Straalende Vejr, straalende Humør, straalende Modtagelse, straalende Fest.

»Samsø« med os om Bord, glidende stolt ind i Horsens Havn under kraftig Afsyngelse af Slagsangen, blev modtaget af et Menneskehav paa Landjorden, tordnende Hurraer og korte Taler fra Land og fra Skibet ... saa Kørsel paa Landet i den milde Sommeraften. Kl. 4 (næste Dag) den store Fest i Hansted Skov ... kraftige Taler, af hvilke særlig Georg Brandes' slog godt an ... Harmen rungede i de overvældende Raab, hver Gang det lød: Ned med Estrup ... Den hele Fest af stor politisk Betydning, som Middel til at lære Bønderne Berettigelsen af Samarbejdet med de frisindede Akademikere og indirekte Protest mod Bergs Mistæneliggørelse af Studentersamfundet i Befolkningen ... Jeg glæder mig til, at vi ses i Morgen. »Øst, Vest, hjemme bedst«, hvis hjemme ikke er med ude.«

I Juli er Trier paa Agitationsrejse igen. Han skriver fra Samsø 19. Juli 1886:

»Første Del af Rejsen er gaaet godt ... Paa Samsø, hvor vi roede i Land fra Dampskibet, blev jeg modtaget ved Stranden af Egede. Der var mange Folk samlede paa Stedet, da der var Auktion hos en Købmand, hvis Bo er under Fallit. Hos denne Mand er det, jeg boer ... Købmanden er en Mand paa 69 Aar ... Han er en gammel Politiker, Øens Tillidsmand ... Han er af Frihedsmændene fra 1848, det Aar er hans Livs lyse Punkt, og han har bevaret sit bondevenlige Sind fra den Gang ... Kl. 3 i Gaar Middags kom der saa en Vogn

efter mig og kørte mig til Bøgebjerg ved Østerby, hvor Mødet skulde holdes.

Aftenen tilbragte jeg hos Egede, en velhavende Storbonde . . . I Gaarden holdt en Mængde Vogne, tilhørende Folk, som havde været med ved Mødet . . . Indtrykket, jeg gennem Samtaler med forskellige har faaet af Samsingerne, er det, at de er Venstremænd, opdragne i den Opfattelse, udviklede dertil særlig gennem Fæstevæsenet paa Øen . . . Mange Gange sad endnu en Del i Kroppen af gamle Dages Ydmyghedsfølelse. Saaledes fortalte en Gaardejer mig, hvorledes Greven paa Øen havde stillet sig som Højrekandidat . . . Medens han talte, hørtes ingen som helst Meningstilkendegivelse, og saa stemte de bagefter mod ham. I Dag skal jeg til Nordby. Hils nu alle.

Din H.«

Efter at have talt paa Samsø, tog Trier til Aarhus, hvor han ogsaa talte. Den 24. Juli skriver han:

»Klokken 1 kørte jeg med Toget fra Aarhus til Odder. Taler fra Kl. 5 til 8½. Stationsforstanderen satte Togets Afgang 5 Minutter frem, saa Venstremændene ikke naaede at komme med, uagtet Ekstratoget var bestemt for dem. Jens Busk formanede Beboerne til at holde op med Vrøvlet om Bjørnbakkere og Grundtvigianere, men samles om de politiske Spørgsmaal.«

Trier tog videre til Randers, hvor hans Tale blev forstyrret af en Højremand, der slog en Arbejder i Hovedet med sin Paraply, der derpaa blev brækket i Stykker.

Trier har, som man ser, ikke sparet sig.

Da Rigsdagen atter traadte sammen i Oktober, besluttede Folketinget, som tidligere nævnt, at optage en

virkelig Forhandlingspolitik. Men det passede ikke Estrup, og da Finanslovsbetænkningen den 7. Januar 1887 blev afgivet til Landstinget, opløste han Folketinget og udskrev med 14 Dages Varsel Valg til den 28. Januar. Det kom naturligvis, som tilsigtet, Oppositionen meget ubelejligt midt i Vinterens Hjerte. Og Resultatet blev 7 tabte Kredse, hvoraf 3 i København og 1 paa Frederiksberg. Medens Pingel blev valgt i Aarhus, faldt Trier med 2958 Stemmer mod Højesteretsassessor Florian Larsen, der fik 3259 Stemmer; kun P. Holm blev valgt i 5. Kreds.

Hundredeaarsdagen for Stavnsbaandets Løsning skulde fejres med en stor Landbrugs- og Industriudstilling i København 1888, og samme Aar fyldte Kongen 70 Aar og kunde fejre 25 Aars Kongejubilæum. Mange Fremmede ventedes til Byen i Anledning af Udstillingen, ogsaa Kejsere, Konger og Fyrster i Anledning af den gamle Konges Festdage.

Christian den 9de saa gerne, at der blev Fred i Landet. Og Estrup sammen med Nellemann søgte Forhandling med Hørup og Bojsen. Da Forhandlingerne foreløbig skulde være uofficielle, underrettede de ikke Folketingets Formand, der atter var Berg.

Men da Berg fik Nys om disse Forhandlinger, blev han rasende; han tog Anledning deraf til at nedlægge sin Værdighed som Formand og træde i aaben Opposition mod andre Venstremænd; trods alle Løfter om Enighed, Samarbejde og Sammenhold begyndte han, styrket ved de radikales Nederlag ved Valget, en Udryddelseskrig mod Hørupere og »Moderate«. Han

skældte Hørup ud for »Luskepeter«, og denne svarede med »Rumlepotte«. — Agitationen tog atter Fart, og Trier deltog med Iver. Han skriver 11. Juni 1887, da hans Hustru opholder sig ved Modum Bad i Norge:

»Middag og Aften i Gaar tilbragte jeg, som Du ved, hos Høffding, sammen med Rubin, i meget fornøjelige Samtaler. Rubin er jo altid skarpsindig og original, og vi talte om mange forskellige Forhold: Om Børns Opdragelse, hvor Høffdings og min Mening var, at man ikke med Magt skal holde de overleverede religiøse Forestillinger borte fra Børn, noget, der desuden næppe vilde lykkes, men blot, saa vidt muligt, sørge for, at de ikke for tidlig bliver til Problemer, desuden repræsenterer disse Forestillinger jo et Led i hele Slægtens historiske Udvikling, som Barnet nødig helt maa springe over, bl. a. fra vort Standpunkt — ogsaa af den Grund, at saadanne Forestillinger i saa Fald muligvis vilde, saaledes som de religiøse Samfundsforhold er, i en senere Alder komme over Barnet med langt mere overvældende Magt. Jeg tror, at Børn meget sundt kan optage f. Eks. de bibelske Fortællingers Forestillingskreds i sig, som de optager andre Fortællinger og derigennem faa et Indhold for deres Fantasi og en Genstand for deres Følelse, blot man ikke bruger dem til at slaa en Trossandhed fast, i Følge hvilken de Mennesker, der tror paa den, er de gode, og de, der ikke tror paa den, de onde Mennesker.«

19. Juni 87 skriver han:

»I Gaar var jeg rigtig til politiske Møder, først i Gimle paa Grundtvigsvej i en sommerhed, menneskefyldt Sal, hvor jeg talte om Arbejderboliglovens Gen-

optagelse, idet jeg mente, at Mødet ikke var at betragte som et Gravøl over en afdød Lov, men som en Hjertestyrkning, inden vi gik videre i Arbejdet for Gennemførelsen af den; ligesom efter et gammelt Ord den, der dør af Angst, skal begraves i en Rendesten, saaledes har den, der lader sig standse paa Vejen af nogle Vanskeligheder, heller ingen Krav paa at naa sit Maal. Stemningen var højt oppe derude, og vi blev saa tidlig færdig, at jeg bagefter, som jeg havde lovet, kunde komme tids nok til at være med ved Mødet for 1ste Kreds paa Vodroffslund, hvor Fischer havde talt. Jeg blev heller ikke fri for at sige et Par Ord, og talte mod nogle Forslag i »Dagens Nyheder« om en provisorisk Omlægning af Valgkredse og andre Forandringer ved Valgene, der skulde give Højre Flertallet . . .

Pingel var heroppe i Gaar, han er lige kommen hjem fra Jylland. I Thisted havde han truffet Berg, som ved Fællesspisningen efter det politiske Møde i korte Udtog havde sagt det samme som i Kolding, hvorpaa Pingel, der havde talt ved Mødet, i en Tale, hvor han anerkendte hans (Bergs) Fortjenester, tillige havde angrebet de daarlige og smaalige Sider i Bergs Natur; . . . Berg havde kun sagt, han for Øjeblikket ikke vilde indlade sig paa de Uelskværdigheder, Pingel var kommet med, og de var rejst derfra som tilsyneladende gode Venner.

Idag er det, jeg skal til Frederikssund.«

Ved et Møde i København talte baade Pingel og Trier, der skriver om Mødet:

»Pingel talte om Situationen, talte ogsaa om Berg, hvem han i stærke Ord bebrejdede hans Optræden i

Kolding, nu var det hans Tid »at sidde over« og ikke undergrave dem, der bar Venstres Politik og havde Ansvaret. Han sagde, der var noget tungt og elefantagtigt i Bergs Natur, og hvis Pingel var Konge af Danmark, vilde han gøre Berg til Ridder af Elefanten baade for hans Fortjenester af Demokratiet og som en lille satirisk Hentydning til visse Sider i hans Natur.«

Paa Grund af Bergs Modstand var alle Forligsbe-
stræbelserne strandede, og man gik Udstillingsaaret i
Møde uden lovlig Retsorden i Landet.

I et Foredrag i Fremskridtsklubben den 28. Septem-
ber gav Trier en Fremstilling af sit Syn paa Forholdene
i Slutningen af 1887. —

Han udtalte bl. a.:

». . . Vi har gennemlevet en blot og bar Protestpolitik, og det maatte komme saaledes. Et Folk føler ikke sin Frihed krænket himmelraabende, uden at i det mindste et Harmskrig er det første naturlige Svar; Følelsen har ogsaa sin Ret, og den Følelse, der sagde: med Lovbrudets Mænd har vi intet at gøre uden at slynge dem vor Protest i Ansigtet, er fuldt forstaaelig. Men Følelsens Politik bliver nødvendigvis en Øjeblikkets Politik; den maa slaa igennem straks, ellers maa der slaas ind paa andre Veje og Harmen sindig og selvbehersket gøre sine Beregninger og lægge sine Planer, for Skridt for Skridt at naa det, den ikke straks har kunnet iværksætte. Den faste og dog sindige Taktik, den kloge Forhandling, som dog intet Øjeblik glemmer, at den har Harmens Protest kogende under sig, det bliver da Vaabnet, der maa bruges. Og Protesten bliver saa meget stærkere, naar den møder saaledes rustet, naar alle de krænkede In-

teresser, som Lovbruddet har holdt nede, rejser sig imod det, og alle de Reformere, Landet venter paa, kræver Ørenlyd. Men der maa være Enhed og Plan i den Politik, Sammenhæng mellem Reformerne . . .

Men er saa meget af det, vi maa erkende som Mangler og Fejl fra vor Side, megen Spredthed og Famlen og Brøst paa Alvor og Selvbeherskelse, udsprunget af vort konstitutionelle Livs Ungdommelighed, saa ligger der ogsaa en Trøst heri. Den større Erfaring vil da efterhaanden skaffe de Kræfter og det mere overlegne Blik til Veje, som Ungdommen endnu ikke kan have inde. Og den Forhandlingspolitik, vi nu staar i, kan, dygtig ført, blive et Led i denne Udvikling. Den har et stort Ansvar, saa sandt den, alt efter Maaden, den føres paa, kan opdrage eller demoralisere Befolkningen. Den kan gøre sit til, at vort Folkeliv skyder Ham, og alle dygtige og paalidelige Kræfter i Folket finder deres Plads og deres Opgave. Og saa er Kampen ikke ført forgæves.« —

I Sommeren 1888 boede Trier paa Landet i Ordrup. Der var udsendt Indbydelser til Bryllupsdagen den 26. Juli, da Anna Trier pludselig blev saa syg, at Festen maatte aflyses. Og den 28de døde hun kun 33 Aar gammel. Sigurd mistede sin Moder og Trier sin elskede Hustru. Hans Sorg var dyb og stum.

Da Professor Høffding 1923 fyldte 80 Aar, sendte Trier ham i den Anledning sin Lykønskning og modtog som Svar følgende Brev:

Kære Herman Trier!

Efter Festens Uro er jeg igen kommen lidt til mig selv, jeg tager da igen Din varme Hilsen for mig. Jeg var meget bevæget ved at modtage denne Hilsen fra Dig, og især ved, at Du synes at tillægge Dig selv Skyld for, at vi er gledet fra hinanden. Jeg for mit Vedkommende har ofte følt mig skyldig heri, naar jeg tænker paa, hvad Du og Anna var for mig i fordums Dage, og netop i en Tid, da jeg haardt trængte til Tilhold og Venskab. Jeg tror, jeg maa gøre den Tilstaaelse, at det især var Anna, der i hin Tid var saa meget for mig — netop som Du udtrykker det, ved sit varme Hjertes Rigdom. Det var som en Søster, jeg havde fundet, og jeg kunde betro hende Alt, sikker paa ikke blot at blive forstaaet, men paa at blive mødt med inderligt Venskab. Og hendes Sjæl var saa rig, at den kunde stemmes ved Alt, hvad der havde menneskelig Værdi. Hendes Død var et haardt Slag for mig, skønt Du naturligvis maatte føle det som et endnu haardere. Jeg tilstaar altsaa, at jeg efter hendes Død følte et Savn, som holdt mig mere borte fra Samkvem med Dig, end det stemmede med vort nøje Venskabsforhold. I de følgende Aar lagde saa det kollegiale Samliv mere Beslag paa mig og fik intellektuelt mere Betydning for mig end før. — Kære Herman Trier, lad os engang mødes og tales ved som i gamle Dage og tage vore fælles Minder frem.

Din hengivne Ven

Harald Høffding.

SJETTE KAPITEL

Pædagogisk Indsats m. m. 1888—1894.

»**I**ET Afkald maaske jeg fandt Hvile, men Lykkens Barn er jeg ej,« skrev Trier i sin Ungdom. Og nu, da han var faldet ved Valget og havde mistet sin Hustru, tog denne Mindreværdsfølelse atter Magten i ham. I denne Stemning fandt han Tilfredsstillelse i at virke for Afholdssagen. Sammen med Overretssagfører Staal, Læge Michael Larsen og den socialdemokratiske Agitator A. C. Meyer stiftede Trier Afholdssamfundet, der kun forpligtede sine Medlemmer til personlig Afhold fra Nydelse af berusende Drikke og virkede gennem Oplysning. Trier blev Formand og arbejdede i mange Aar med Iver for denne pædagogiske Opgave i Skrift og Tale.

»Et Samfund, der vil Fremskridt,« skriver han,* »maa søge i stigende Maal at blive Herre over sig selv paa alle sine Enemærker. Hjælper Alkoholen hertil? Holder den sammen paa det enkelte Menneske og paa de mange? Bliver den, der drikker, ved at være sig selv? Er det Venskab, der omslynger de mange, der er samlede om Bollen, det samme ved Slutningen af Gildet

*) »Af Dagen og Vejen«, Side 549.

som ved Begyndelsen? Mon et Menneskes Samling paa sig selv styrkes gennem Nydelsen af Spiritus? Tværtimod. Spiritussen bidrager ikke til at gøre ham til en Mand: Den styrker ikke hans Vilje, saa han bliver mere at stole paa. Den bringer ham ikke til at staa fastere, snarere til at ligge paa sine Gerninger og ligge der, ikke som den Helt, der med Ære er faldet i Kampen for en god Sag. Det normale Menneske gaar den lige, d. v. s. den korteste Vej til Maalet; Spiritussen slaar Krøller og Bugter paa Vejen, fører maaske helt bort fra Maalet . . .

Kampen mod de berusende Drikke er en Samfundssag. Hvor den enkeltes Vilje er brudt, bygger det hele Samfund ikke paa nogen fast Grund. Sluttes Kreds og staa fast, hedder det derfor ogsaa paa dette Omraade. Hvor naturligt, at man, for at samle Kræfterne herom, har sluttet sig sammen i Foreninger. Er der forskellige Arbejdsformer for de forskellige Afholdsforeninger, saa er Maalet dog ét . . .

Træd an! Til en Kamp, der gælder Liv og ikke Død!«

I et Forord til A. C. Meyers Skrift om Arbejderne og Afholdssagen 1891 skriver Trier:

»Det Korstog mod Spiritussen, som Hr. Meyer og jeg har gjort gennem en Række af københavnske Fagforeninger, har kun kunnet være til Glæde for os begge. De lyttende Øren, den alvorlige Forhandling, vi alle Vegne har mødt, er et Tidens Tegn. Der har sikkert været Tider, hvor den, der optraadte mod en saa gammel og indgroet Skik som denne daglige Drikkevane, vilde have set spottende eller forbitrede Ansigter om

sig. Saadan har det nu ikke været. Ledende Mænd har i saa godt som alle Foreningerne sluttet sig til Tanken om Kampen mod Drikkeriet, Alvorsord har lydt om den Forsyndelse, det vilde være mod Arbejderne, hvis man tav, hvor man mente at kunne paapege et Omraade, paa hvilket deres egen Velfærd gjorde det ønskeligt, at mangan en iblandt dem tog Skeen i en anden Haand. —«

Om Virkningen af denne Bevægelse skriver Jeppe Aakjær i sine Erindringer:

»Jeg har set den vældige Forandring, der gennem Afhold og Maadehold er foregaaet med hele vor Bondestand, saadan at de, i Kraft af deres Afholdenhed fra Brændevin, er bleven de stærkeste i Landet, det førende Parti gennem mange Aar.« —

Allerede medens Trier første Gang var Medlem af Folketinget, begyndte han at arbejde paa, at Sløjd kunde blive anerkendt som Skolefag. Og han vedblev i 30 Aar at virke som Formand for »Dansk Sløjdlærerskole«, indtil Staten overtog Skolen i 1918.

Paa det nordiske Skolemøde i København 1890 udtalte Trier om Sløjden som Skolefag: »Vi har endnu ikke forstaaet at arbejde i Overensstemmelse med de naturlige Krav, et Barn kan stille. Vi har i vor Undervisning endnu ikke naaet at undgaa de pludselige og umotiverede Spring ind i abstrakte Regler og Tankegange, som, efter hvad Erfaringen viser fra Dag til Dag, i Løbet af kort Tid kan forvandle et Barn, i hvilket Forældrene før har været vant til at se et lille Lys, til en slukket Praas, som ikke længere har Gnist af Genialitet

at straaale med. Det er en Klage, som ofte høres, at naar Børn begynder at gaa i Skole, bliver de dummere, end de var i Forvejen. Barnet kastes, naar det kommer i Skole, ensidigt og voldsomt fra det praktiske Liv, det har ført i de 6—7 Aar, det har været hjemme, over i et teoretisk Liv, der paa mange Punkter næsten er berøvet ethvert Forhold til praktiske Opgaver, og som Barnet, der af Naturen er en lille Praktiker, derfor ogsaa mangler Midler til at komme i personlig Forstaaelse af. En Grundskade for vort hele Skolevæsen er den forhastede Læsning, som Barnet sættes til fra det Øjeblik, det kommer i Skole.

Er der noget, der bidrager til at gøre vore Efterkommere dumme før Tiden, er det, at de skal lære at læse, før der er nogensomhelst Anledning til at ønske dem den Færdighed, før der er nogetsomhelst Indhold i dem, som trænger til at omsættes i boglig Form.«

Herman Trier vilde derimod anse det for et Mønster af en Skole, om man i et eller to Aar kunde opdrage Børnene i Skolen, uden at de lærte et eneste Bogstav, naar de saa til Gengæld havde lært at bruge deres naturlige Evner, deres Iagttagelsesevne, deres Dømmekraft, havde lært at orientere sig med deres Barnetanker og Barnekræfter i den Verden, de lever i, og ad den Vej havde faaet et aandeligt Indhold, som trængte til at udformes ogsaa gennem Skrift og gennem Bøger. Saa kunde Øjeblikket være kommet til at lære dem at læse.

»Børns Tankeliv arbejder ikke paa Grundlag af almindelige Regler eller teoretiske Lærdomme, men i Kraft af de konkrete Indtryk, der sætter sig fast i Barnets Bevidsthed, opfylder dets Indbildningskraft, virker

gennem det med al Livets Anskuelighed, med al Virkelighedens Fynd. Det er kun gennem saadanne personlige Indtryk, man giver Barnet et Stof at arbejde med, hvorigennem det lærer at tænke paa rette Maade, d. v. s. saaledes som det er et Barn naturligt.

Begynder man med Reglen, Formlen, og giver bagefter det Stof, ud af hvilket den skal udvindes, stiller man Sagen paa Hovedet og gør Barnet til en Eftersnakker, der ikke selvstændig har tilegnet sig de Sandheder, som det muligvis med Munden er i Stand til at gøre Rede for; Barnets Virksomhed maa derfor samles om noget, der ikke blot taler til dets Erkendelse, men ogsaa sætter hele dets øvrige Væsen i Bevægelse, ikke blot kalder dets Hjerne under Vaaben, men skaffer hele dets Organisme nok at bestille og fører det ind i den sunde alsidige Bevægelse, som er Betingelsen for al Udvikling og derfor ogsaa Baggrunden for den aandelige Udvikling.«

Sløjdundervisningen vil her efter Triers Opfattelse være i Stand til at tale det forløsende Ord. Sløjden er ikke blot et tilfældigt, maaske praktisk ret nyttigt Tillæg til den øvrige Undervisning, men et Omraade, paa hvilket vi bevæger os i det centrale, det for al Undervisning afgørende.

»Der er næppe noget, der i og for sig kan siges at sysselsætte Barnet paa saa alsidig Maade som sund, for Barnet tilrettelagt Haandgøring.«

»Til de rent pædagogiske Grunde kommer Grunde, der hænger sammen med sociale Forhold, Respekten for Arbejdet som den enkeltes Adel og det store Samfunds Grundvold vil faa saa meget dybere Rod og saa meget sundere Vækst, naar man allerede fra Barnsben, og det

ikke gennem Moralisering og Teoretisering, ikke gennem andres Paavirkninger og Formaninger, men gennem en Deltagelse i selve det praktiske Arbejde, vænnes til at forstaa dets Krav og Værd.« —

»*Pædagogiske Tids- og Stridsspørgsmaal*« udgav Trier i disse Aar. Han indleder det 1ste Bind 1892 med følgende Forord:

»Det er Foredrag og Betragtninger, der her er samlet. Medens jeg stadig staar paa den samme Grund, som helt igennem bærer disse Udtalelser, fastholder jeg selvfølgelig ikke den Dag i Dag i alle Enkeltheder de Løsninger af Opgaverne, som for Aaringer siden kunde være de naturlige.« Artiklerne omhandler pædagogiske, religiøse, sociale og politiske Spørgsmaal fra »Det nitende Aarhundrede«, »Vor Ungdom« og »Tilskueren«. 2det Bind omhandler Pædagogikens Historie, og 3die Bind er et Optryk af »Pædagogiken som Videnskab«. —

SYVENDE KAPITEL

Politik og kommunal Virksomhed 1890—1900.

Lockouten 1899.

TRIER havde som Fælleskandidat staaet udenfor de stridende Venstrepartier paa Rigsdagen, medens han var Folketingsmand. Og da han ikke var Medlem af Rigsdagen i Aarene 1887—90, er han uden Ansvar for de beskæmmende Begivenheder, som bragte Grev Holstein til at udtræde af Rigsdagen og Dr. Pingel til at opgive al Deltagelse i dansk Politik og til i et politisk Forsvarsskrift i de voldsomste Udtryk at angribe Berg og Hørup for deres Ledelse af Venstre.

Ved Valget 1890 vandt Berg igen Sejr og øgede Antallet af sine trofaste Tilhængere fra 8 til 17 paa de forligssøgende Venstremænds Bekostning, og han rustede sig til en Udryddelseskrig mod alle, der vilde »Forlig med Uretten«.

Imidlertid havde den københavnske Opposition ogsaa sejret i 1890 og ganske genvundet, hvad der var tabt i 1887.

Trier var atter blevet Medlem af Folketinget.

Den 28. November 1891 døde Berg pludseligt, og ved Valget i 1892 faldt Hørup i Køge.

Den politiske Situation var blevet saa forandret, at Forligsbestræbelserne fik Fart, og Frede Bojsen tog Ledelsen ved sin Arbejdsplan.

Under disse Forhold lykkedes det den københavnske Opposition at gøre et nyt, kraftigt Fremstød, der skød Breche i Konservatismens faste Bolværk, Kommunalbestyrelsen, hvor Højre hidtil havde hersket uindskrænket. Der var 36 Borgerrepræsentanter, som valgte Magistratens Medlemmer. Nu lykkedes det Oppositionen i Marts 1893 at faa valgt 6 Mænd ind i denne fornemme Forsamling. Det var Herman Trier, Gustav Philipsen, Tømrrmester Thomsen, Jacob Marstrand og de to Socialdemokrater J. Jensen og K. M. Klausen. Det vakte uhyre Forbitrelse i Højre, men lod sig ikke ændre. —

Paa Rigsdagen skred Forligsbestræbelserne frem, og i 1894 sluttedes det politiske Forlig, der gjorde Ende paa de provisoriske Tilstande og Visnepolitikken.

I Anledning af Forliget udtalte Trier ved et Møde i sin Valgkreds.

»Hvis De nu vil spørge mig, om jeg mener, vi i dette Øjeblik bør rejse en Grundlovskamp, saa vil jeg dertil svare baade ja og nej. *Ja*, forsaavidt det selvfølgelig maa være vort Formaal at faa vor Forfatning saaledes ændret, at en sund Udvikling bliver mulig under den, og saa utvetydig i sin Form, at ingen kan være i Tvivl om, hvad der er Grænsen ogsaa for en Regerings Myndighed. *Nej*, hvis man ved en Grundlovskamp forstaar en Kamp, hvorunder man saa længe skulde henlægge alle andre Sager og paa alle reelle Omraader føre en Politik, der lignede den tidligere Visnepolitik. . . . Hvis man vilde forlange en Genoptagelse af den storpolitiske

Kamp uden Hensyn til sociale Opgaver og reelt Lovgivningsarbejde, saa var i dette Øjeblik min Tid som Rigsdagsmand omme, det vilde jeg ikke være med til, fordi jeg tror, at det fremdeles vilde føre til Nederlag.«

Ved denne Udtalelse giver Trier Dr. Pingel Ret i hans Kritik, og han sluttede sig da ogsaa til Reformpartiet, som efter Forliget tog den politiske Ledelse i Folketinget.

I den ærværdige Forsamling, som Borgerrepræsentationen den Gang var, sad endnu Tømremester Kayser, der havde været Medlem lige fra 1848. Formanden var Højesteretsassessor P. Koch; men den mest bornerte Højremand var mærkeligt nok Professor Julius Thomsen; han ligefrem nidstirrede de 6 Oppositionsmænd, da de den 10de April 1893 tog Plads i den smukke Sal paa det gamle Raadhus. Skønt kun en Sjettedel af Forsamlingen, vandt de dog hurtigt en ikke ringe Indflydelse.

I et Brev til Marstrand skriver Trier senere:

»Jeg husker med Glæde de Tider, da vi samledes hos Dem paa Købmagergade,*) og alt havde Nyhedens og Friskhedens Præg, og vi havde den stærke Fornemmelse af, at nu skulde der lægges en stærk Grund for det kommunale Livs Udvikling. Den store Planmæssighed i vor Optræden følte jo ogsaa i Forsamlingen. Kan De huske, at Borup (Borgmesteren), for hvem vi i Begyndelsen var nogle skrækindjagende Bussemænd, senere sagde om os, i Modsætning til de gamle, at saa vilde han dog hel-

*) nemlig til Gruppens forberedende Møder forud for Møderne i Borgerrepræsentationen.

lere have med os at gøre, vi vidste i alt Fald, hvad vi vilde, og stemte ikke imod det, vi ved en tidligere Lejlighed havde stemt for.«

I det første Møde, hvori de 6 deltog, forelaa Forslag til en Overenskomst med Staten om Overdragelse til Kommunen af Nørre-, Øster- og Vesterfællid, mod at Staten bevarede Raadighed over Amager- og Lammefællid. Der havde hidtil bestaaet en Art fælles Brugsret. Ordføreren for de 6 anbefalede Sagen, dog med det Forbehold, at disse mere end 100 Tønder Land store Arealer, som Kommunen herved fik fri Raadighed over, ikke i deres Helhed udlagdes til Bebyggelse, men væsentlig blev benyttet til Folkepark med Lege- og Sportspladser. Saaledes som det senere blev gennemført.

Den næste Sag paa Dagsordenen var et Andragende fra Fagforeningerne om Foranstaltninger mod den Nød, som Arbejdsløsheden i den strenge Vinter havde skabt. Magistraten havde afvist Andragendet. Trier og Jensen henstillede, at man fik fremskaffet Oplysninger om Forholdene. Formanden satte derefter Spørgsmaalet om Sagens Overgang til 2. Behandling under Afstemning, og dette blev vedtaget, idet Formanden stemte for, og de 6 havde saaledes vundet en parlamentarisk Sejr i det første Møde, hvori de deltog.

Efter 1893 sejrede Højre atter i nogle Aar ved Valgene til Borgerrepræsentationen, men i 1897 sejrede Oppositionen igen, og 1898 blev den Flertal i Forsamlingen. Herman Trier blev valgt til Formand og Socialdemokraten P. Holm til Næstformand.

Store Sager stod paa Dagsordenen: Indlemmelsen af Nabokommunerne Brønshøj, Valby og Sundbyerne med

deraf følgende store Ejendoms køb, Ordning af Sporvejsforholdene, Ombygning af usunde og uheldigt byggede Kvarterer, Jernbaneforholdenes Ordning, Vandklosetternes Indførelse o. m. a. — og det nye Fler-tal tog fat med Kraft og Mod.

Men den 18. Juli maatte Trier sammenkalde Borgerrepræsentationen trods Ferien, da han havde modtaget følgende Brev fra Viceformanden, der var Medlem af det Fællesudvalg, der behandlede Indlemmelsessa-gerne og Ejendoms købene:

»Herved tillader jeg mig at meddele, at jeg under de forhaandenværende Omstændigheder nedlægger mit Mandat som Borgerrepræsentationens Viceformand og afventer den paabegyndte og forestaaende Undersøgelse.

Ærbødigst

P. Holm.«

Bagved dette laa Rygter om Misligheder ved Kom-munens Ejendomshandeler, og Beskyldningerne rettedes mod P. Holm.

Der blev nedsat et kommunalt Udvalg til Undersø-gelse af samtlige Ejendomshandeler i de sidste Aar med Trier som Formand og Oscar Johansen som Ordfører, og samtidig blev der indledet kriminel Undersøgelse i Sagen.

I 1899 genvalgtes de seks fra 1893 uden Modkan-didater. I Marts 99 kom Udvalgets Betænkning om Ejendomshandlerne til Behandling, og Ordføreren op-lyste, at det ved de af Kriminalpolitiet optagne Forhør, saavelsom ved den Sigtedes (P. Holms) egen Erkendelse var oplyst, at Sigtelsen var begrundet.

P. Holm var imidlertid død, og Ordføreren nøjedes med at udtale, at hvor meget han end hyldede den Sætning, at de Døde skal man lade være i Fred, vilde han ikke kunne opfylde sit Hverv i denne Sag, saaledes som han ønskede det, naar han ikke udtalte, at det i vindsyg Hensigt at svigte den Tillid, Medborgere har vist En, syntes ham noget nær den laveste Handling, et Menneske kan begaa.

I 1898 var en Plan om at samle de forskellige Sporvejselskaber i eet stort Selskab blevet fremsat af Bankdirektør Heide og I. Larsen samt Ingeniør Johannsen.

Planen blev i Borgerrepræsentationen vedtaget med 20 Stemmer mod 11.

Den 15. April 1899 var en faglig Strid i Snedkerfaget bleven forligt mellem Hovedorganisationerne; men ved Urafstemningen stemte Svendene i syv jydsk Byer imod. Hvorpaa Arbejdsgiverforeningen erklærede Lockout i Snedkerfaget med den Virkning, at de 7 jydsk Foreninger faldt til Føje og godkendte Forliget. Arbejdet kunde altsaa komme i Gang. Men den nylig oprettede »Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening« lod sig af denne Eftergivenhed forlede til at vove en større Kamp. Fulde af Krigshumør erklærede Arbejdsgiverne denne Indrømmelse for utilstrækkelig og fremsatte som Vilkaar for Arbejdets Genoptagelse forskellige Krav formulerede i 8 Punkter; og da de samvirkende Fagforbund, som ogsaa var organiserede Aaret før, ikke kunde gaa ind paa disse ny Fordringer, udvidede Arbejdsgiverne Lockouten til 14 Fag, hvorved omkring 30.000 Arbejdere kom paa Gaden.

I Arbejdernes Kreds blev denne Lockout opfattet som de organiserede Arbejdsgiveres Forsøg paa at knuse Arbejdernes Magt, og man enedes med sammenbidt Vilje om at holde ud. Stor Offervilje blev lagt for Dagen. Der overholdtes en mønsterværdig Orden, Stemningen var rolig og tillidsfuld. Den lange Lediggang blev udnyttet til Oplysning. Borgerrepræsentant Jens Jensen var Arbejdernes, Etatsraad N. Andersen Arbejdsgivernes Formand.

Maj og Juni forløb. Et Andragende om Mægling underskrevet af 3900 Borgere blev indbragt af Trier til Magistraten; men uden Held.

Marstrand henvendte sig da gennem Veksellerer Gottfred Rubin til Bankdirektør A. Heide med Forespørgsel, om ikke Bankerne vilde forsøge at bringe Arbejdet igang. Efter et gunstigt Svar blev Trier underrettet herom.

I »Tilskueren« for 1910 har Trier givet en udførlig Redegørelse for Forligsbestræbelsernes Forløb, deraf er følgende taget.

»Mine Erindringer,« fortæller Trier, »begynder med, at Jacob Marstrand Lørdagen den 15. Juli kom til mig og spurgte, om det ikke var paa Tide, at Kommunen greb ind.« Trier gik da om Mandagen til Borgmester Jacobi — Kommunalbestyrelsen havde Ferie — og spurgte ham om hans Mening. Om Tirsdagen samledes et lille Fredsraad paa Rubin & Bings Kontor, Amager-torv 4. Det bestod af Firmaets Chef Laurids Bing, Trier, Gustav Philipsen og Marstrand. De fordelte Rollerne mellem sig. Philipsen gik til Forretningsføreren for de samvirkende Fagforbund, J. Jensen; Trier tog ud til

Arbejdsgiverforeningens Formand, Etatsraad N. Andersen paa Søholm, og Marstrand gik til Magistraten. N. Andersen lovede at tale med Borgmester Jacobi og forhandle med J. Jensen, som han nærede en vis Sympati for.

Den 23. Juli svarede N. Andersen:

»Jeg har selvfølgelig intet imod en Samtale med Hr. Folketingsmand J. Jensen, men maa dog paa Forhaand meddele Dem, at Arbejdsgiverforeningens Forslag til de samvirkende Fagforbund ikke vil kunne paavirkes af en saadan Samtale. Forslaget er drøftet og behandlet med den største Omhyggelighed i en Række Møder i de sidste fire Dage, og Hovedbestyrelsen har derefter endelig vedtaget det i den Affattelse, hvori det nu foreligger, samt bemyndiget og forpligtet Forretningsudvalget til at afgive det til Forretningsudvalget for de samvirkende Fagforbund uden nogensomhelst Forandring i Realiteten, hvorefter Forslaget paany er gennemgaaet af vort Forretningsudvalg og derved undergivet enkelte formelle Rettelser, og derpaa afgivet til Renskrivning, for at det efter Hovedbestyrelsens Bestemmelse kan tilstilles de samvirkende Fagforbund imorgen (Mandag).« —

Paa Grundlag af dette Forslag udarbejdede Trier efter Forhandlinger med J. Jensen et Mæglingforslag, som blev godkendt af N. Andersen som Grundlag for et Forlig. Det blev derfor underskrevet af Bing, Heide og Trier og officielt tilstillet N. Andersen og J. Jensen, Torsdagen den 27. Juli. —

Mandagen den 31. Juli samledes hos Heide Bing, Marstrand og Trier med N. Andersen og J. Jensen. To smaa Dannebrogflag stod paa Bordet, og Heide gav Trier en Guldpen, som havde tilhørt Gordon, med de Ord: Den skal De skrive med, dén er der Lykke ved.« Overenskomstforslaget blev saa redigeret. Kl. 11½ blev det bragt i Trykken. Kl. 8 næste Morgen læste Trier Korrektur derpaa, og Kl. 11 blev Rentryk sendt Andersen og Jensen.

Men en hel Maaned gik endda med Forhandlinger.

Den 29. August meddelte Borgmester Jacobi, at Magistraten havde besluttet for Tiden ingen Indstilling at gøre til Borgerrepræsentationen om Lockouten. —

Det vedtoges derefter af de socialdemokratiske og liberale Medlemmer af Forsamlingen at udsætte det Møde, som skulde holdes den 4. September. Endelig den 1. September traadte de stridende Parters Forretningsudvalg sammen til et Fællesmøde, som lededes af Trier. Mæglingforslaget blev forelagt. Efter nogle Bemærkninger af P. Knudsen og J. Jensen forhandlede Arbejdernes Forretningsudvalg en Tid for sig selv med det Resultat, at de tiltraadte det samlede Mæglingforslag paa Betingelse af, at det hemmeligholdtes, indtil Afgørelsen havde fundet Sted. Arbejdsgivernes Forretningsudvalg tiltraadte ogsaa Mæglingforslaget. Dette blev underskrevet og alle Eksemplarer undtagen de to underskrevne opbrændt.

Men endnu var der en Skanse, som skulde erobres, før Sejren var vundet, og Arbejdet kunde genoptages. Bygningssnedkerne stod udenfor de samvirkende Fagforbund og maatte selvstændig vindes. Søndag Morgen,

den 3. September, mødtes Bing, Heide og Trier i Snedkernes Laughshus i Grønnegade med Bygningssnedkerne.

»Men dér sad Arbejdsgivere og Arbejdere paa hver sin Side af det store Bord og saa paa hinanden uden at komme hinanden et Skridt i Møde. Saa fik vi dem skilt ad,« fortæller Trier. »Hver af Parterne sad nu i sit Værelse, og de tre Mæglere gik som Gesandter imellem dem. Lidt efter lidt gled det. Henved Klokken seks stillede Arbejdsgiverne som Ultimatum Forslag om, at alle endnu foreliggende Stridspunkter skulde henvises til de tres Voldgift. Arbejderne stillede et Modforslag. Det ændredes i Enkeltheder og vedtoges derpaa. Efter halvlyt Timers Forhandlinger underskrevs Overenskomsten Kl. 10 om Aftenen. Freden var sluttet og besegledes Dagen efter.«

Omtrent 100 Arbejdsdage var tabt for mere end 30.000 Arbejdere i den bedste Aarstid. Megen Nød var bleven Følgen. Men det sluttede Forlig blev grundlæggende for Fremtidens Behandling af Arbejdsstridigheder og har sammen med nogle Lovbestemmelser vist sig fortrinlig egnet til at skaffe Arbejdsfred i mere end 30 Aar.

Den politiske Forfatter, Overretssagfører Erik Henriksen, der har skrevet Bogen om Mændene fra Forfatningskampen, giver der i sin Omtale af Herman Trier følgende træffende Udredning af de Egenskaber og Karaktertræk, der gjorde Trier til den udmærkede Formand og den fortræffelige Mægler. Han skriver: »Trier har Aandsnærværelse, skarp logisk Sans, praktisk Takt og sejt Udholdenhed. Den ubestridte Autoritet, han nød som Formand, skyldtes netop hans Aandsnær-

værelse fuldt saa meget som hans Upartiskhed ... Hos Trier, Købmandssønnen, i hvis Natur Raadsnarheden var et nedarvet Anlæg, var det Greb, hvormed han tog om Formandsklokken, saa instinktsikkert og fast, at Stillingens Værdighed ikke led det mindste Skaar. Triers rageknivskarpe Logik kom ofte som en Overrumpling, fordi den stod i saa afgjort Modsætning til den humane Følelse, der er det produktive Element i hans Natur.«

OTTENDE KAPITEL

Fra Aarhundredskiftet til Kristian IX.s Død.

VED Aarhundredskiftet skulde Raadhusklokkerne lyde for første Gang. En uhyre Menneskemængde afventede det højtidelige Øjeblik. Og da Klokken paa Raadhustaarnet slog 12, fyldtes Luften af Klokkeklang og Bombeknald. Fra det Øjeblik skrev vi 1900 og gik med spændte Forventninger det ny Aarhundrede i Møde.

I Kommunalbestyrelsens første Møde den 8. Januar kunde Trier byde V. Oldenburg velkommen som Overpræsident og K. M. Klausen og Marstrand som Raadmænd.

Trier udsendte i dette Aar et Værk af væsentlig anden Karakter end hans tidligere Skrifter. Bogen »*Gaarden No. 8 Amagertorv*« giver en interessant historisk Fremstilling vedrørende den Ejendom, hvori hans Fader begyndte sin Virksomhed i Kælderen og efterhaanden udvidede den, saa at Forretningen til sidst udnyttede den hele Ejendom. Der havde Herman Trier haft sit Barndomshjem, og han giver i Bogen bl. a. det Billede af Hjemmet og Forældrene, som er benyttet i denne Bogs første Kapitel.

Det kan paa dette Sted tilføjes, at Trier senere fortsatte sit historiske Forfatterskab angaaende København. I Aarene 1903-6 udsendte han nogle mindre Skrifter, og da »Historiske Meddelelser om København« var begyndt at udkomme i 1907, blev han en ret flittig Medarbejder. Snart behandler han andre københavnske Ejendomme, snart fremdrager han Aktstykker vedrørende Byens tidligere Styrelse, eller han skriver om Koleræen i København i 1853 o. s. v. Til henimod sin Død vedblev han at levere Bidrag til dette Tidsskrift.

Som en officiel Tilslutning til Triers og andres Bestræbelser for at skabe ordnede Forhold mellem Arbejdsgivere og Arbejdere kom den 3. April 1900 en Lov om Vidneførsel for Arbejds-Voldgiftsretter. Loven dannede Betingelsen for, at den i Septemberforliget bebudede permanente Voldgiftsret kunde træde i Funktion.

Aaret 1901 bragte den 24. Juli det saakaldte Systemskifte. J. H. Deuntzer blev Konseilspræsident for et Fler-talsministerium sammensat af Venstreoppositionens forskellige Retninger gennem Mænd som Hørup, I. C. Christensen, C. Hage, A. Alberti m. fl.

Trier skrev samme Dag, som det nye Ministerium var dannet, følgende Brevkort:

Ny Regering. Klokkekimen:
Nye Tider! Nye Tanker!
Nutidsaanden stærk og moden
sejrrigt paa Døren banker.
Friske Kræfter frem paa Scenen,
døde Punkter lagt tilbage,
klogt fordelte Porteføljer,

Dygtighed for mange Dage,
Ligevægt trods spændte Kræfter!
Folkedybet giver Stoffet:
Bondemand og Skolemester
møder støt som Mænd ved Hoffet.
Kongen nærmere ved Folket,
Fredens Glans om Oldings Dage.
Folket nærmere ved Maalet:
Selv at skrive sig sin Sage.

Hørup, som Trier politisk havde staaet nær, skulde dog ikke virke længe som Minister. Han døde den 15. Februar 1902. Ved Sørgehøjtidens i Lørups Ridehus udtalte Herman Trier bl. a.: »Han vil huskes som den, der fra Tinget altid appellerede til Folket og med skarpt Blik for alle falske Sammenføjninger satte sig og sit ind paa at skabe et Folketing, i hvilket Befolkningens stridende Tanker sanddru kom til Orde, og i hvilket ingen graa Ensartethed og ingen tom Enhed skulde have Lov til at dække over Modsætningernes Farverigdom. For ham laa Udviklingens Grøde i selve den hensynsløse Kamp, der øver og ildner Kræfterne og gør et Folk vaagent og bevidst. Og den, der har vakt sit Folk og gjort det lydhørt, har ikke levet forgæves.«

For Trier medførte Systemskiftet, at han blev valgt til Folketingets Formand. Siden 1895 havde han tilhørt Venstrereformpartiet, der nu havde vundet sin parlamentariske Sejr. Den gamle Sofus Høgsbro, der siden 1887 havde været Folketingets Formand, trak sig tilbage. Og Trier, hvis repræsentative Egenskaber var

kendt fra Københavns Borgerrepræsentation, blev hans Efterfølger.

Et betydningsfuldt Hverv fik han det følgende Aar som Formand for Forsvarskommissionen. Som saadan krævede han følgende Spørgsmaal besvarede:

1. Er Opretholdelsen af Danmarks Neutralitet mulig uden egentlig Krigsmagt? Ved Tilkendegivelse? Ved Demonstrering?

2. I bekræftende Fald: Hvilke Indskrænkninger af Hær og Flaade vil være at foretage? Afvæbning?

3. I benægtende Fald: Hvilket Mindstemaal af Krigsmagt til Lands og til Vands er fornødent for i paakommende Tilfælde at muliggøre Opretholdelsen af Danmarks Neutralitet?

Med V. H. O. Madsen som Krigsminister var der næppe nogen Fremgang for den Trierske Forsvarspolitik. Og da I. C. Christensen efter hans Afgang var blevet Forsvarsminister 1905, udviklede der sig snart et Modsætningsforhold, som gjorde, at Trier nedlagde sin Formandsstilling i Forsvarskommissionen.

I 1902 udsendte Trier sin Bog »*Af Dagen og Vejen*«, hvori han har samlet en Del Afhandlinger, Taler og Breve, som han har ønsket at bevare fra Forglemmelse. En stor Del af Stoffet er af pædagogisk Art, hvorfor Værket ogsaa betegnes som fjerde Bind af »Pædagogiske Tids- og Stridsspørgsmaal«. Men forskellige Taler og Artikler belyser ogsaa Triers Stilling til Politik og andre Livsomraader. En ikke ringe Del er af selvbiografisk Art: Brevuddrag, Ungdomsdigte m. m.

Aaret 1903 var et betydningsfuldt Aar i vor Lovgivning. De direkte Skatter til Stat og Kommuner blev helt

omordnede, bl. a. indførtes Statsindkomstskat og Ejendomsskyld. Tienden blev afløst, og ved en ny kirkelig Lovgivning indførtes bl. a. Menighedsraad. Ved Loven om højere Almenskoler blev Mellemskolen indført og andre Forandringer foretaget i det højere Skolevæsen. Endelig gav ogsaa Kongens 40 Aars Regeringsjubilæum Anledning til, at der den 15. November kom en Lov om Genopførelse af Christiansborg Slot. I den i den Anledning nedsatte Kommission til Bedømmelse af de indkomne Forslag m. m. blev Herman Trier et virksomt Medlem. Og det kan her med det samme tilføjes, at han ikke blot før og under Opførelsen paa forskellig Maade viste sin Interesse, men at han ogsaa senere som Landstingsmand fik særligt Tilsyn med Slottets Udsmykning og anvendte megen Tid og mange Tanker derpaa.

For Københavns Kommune begyndte Aaret 1903 med, at Borgerrepræsentationen under Triers Ledelse den 12. Januar rykkede ind i det nye Raadhus. Begivenheden blev fejret med Sang og Taler, men uden Mad. Jacob Marstrand havde skrevet Kantaten, der begynder saaledes:

Bisp Absalon til Rigets Gavn
En Borg lod bygge ved Købmands Havn
Til Værn mod Vender vilde.
Snart Axelhus blev Kongers By,
Hvor Kunst og Viden søgte Ly
Og adled Haandværks Snille.

Omkring den høje Kongeborg
I Sol og Skygge, i Fryd og Sorg
Har Slægter drømt om Lykke.

Og hvor de stred i Farens Stund,
Et Fredens Hus paa Voldens Grund
Til Raadhus nu vi smykke.

Efter første Afdeling af Kantaten tog Trier Ordet og udtalte bl. a.:

»Over Indgangen til Københavns tredie, af Ilden fortærede Raadhus stod paa Latin: Her baade hades og elskes og værnes og hædres og straffes. Det er Menneskehjerter, ikke blot Menneskehjerner, der trænges til, hvor Byens Raad sidder samlet.

En Nutidsstad kan selvfølede pege paa sine Ingeniørers Stovværker over og under Jorden: Gade- og Sporvejsanlæg, Gas- og Elektricitetsværker, Kloaker og Ledninger; paa sine Bygmestres omsynsfulde Planer til Skoler og Arbejdsanstalter, Hospitaler og Alderdomshjem; paa sine Finansmænds vel gennemtænkte Tal og Beregninger — det er dog Byens Befolkning, gamle og unge, fattige og rige, *dens* Velfærd baade aandelig og legemlig, der er Maalet for det hele. De tekniske Kræfters sindrige Sammenspil er kun Midler til Menneskers Lykke og Menneskelivets Fremgang. Bag Hensynet til Principper og Teorier — saa nødvendige som de er for den maalbevidste Marsch, rummer de dog altid kun ensidigt Sandheden —, bag Forholdet til Organisationer og Partier, der giver Arbejdet Sammenhæng og Handlingen Slagkraft, men binder, idet de styrker, staar for enhver, hvem Medborgeres Tillid har sat ind i Byens Raad, Kravet om en personlig Ansvarfølelse, der i hans Sind tegner de levende Menneskers Trang og Ret, saa længe indtil den er fyldestgjort.«

Efter en Tale af Overpræsidenten og Kantatens sidste Afdeling afsluttede Trier med en Tak.

En Uge efter døde Finansborgmester Borup, som trods sin Konservatisme og sine Snurrigheder i Grunden havde været ganske godt lidt af den Opposition, der i 1893 kom ind i Borgerrepræsentationen.

Foreløbig blev Marstrand konstitueret som Finansborgmester. Men den 2. Marts valgtes J. Jensen til denne betydningsfulde Stilling. Valget blev fejret ved et Fakkeltog, og Borgbjerg forkyndte det fra Raadhusets Altan. Inden Aaret var omme, tog den tekniske Borgmester Øllgaard Afsked, og Marstrand valgtes til Borgmester. Gustav Philipsen blev Raadmand. Saaledes var af Triers Fæller fra Valget 1893 nu de fire rykket ind i Magistraten, mens han selv var blevet Borgerrepræsentationens Formand. Endnu en Socialdemokrat, P. Knudsen, og en Liberal, Hother Hage, havde faaet Sæde i Magistraten, saa at 6 af dennes 9 Medlemmer tilhørte Oppositionen. I Løbet af godt 10 Aar var den store Forvandling sket: fra slet ikke at være repræsenterede i Kommunalbestyrelsen havde Socialdemokrater og Liberale faaet et sikkert Flertal baade i Borgerrepræsentation og Magistrat.

Aaret 1903 fik dog især Betydning for Herman Trier i hans huslige Liv. Den 27. Marts ægtede han Emma Adler. Han var da 57 Aar, hun 47. Det var et smukt Par af ligestemte Mennesker. Trier traadte ud af sit asketiske Liv og deltog igen i det selskabelige, hvor hans Hustru var en stilfuld og gæstfri Værtinde. Sammen udførte de hendes Forældres Bestemmelse at indrette Nærumgaard til Børnehjem og overdrage den smukke

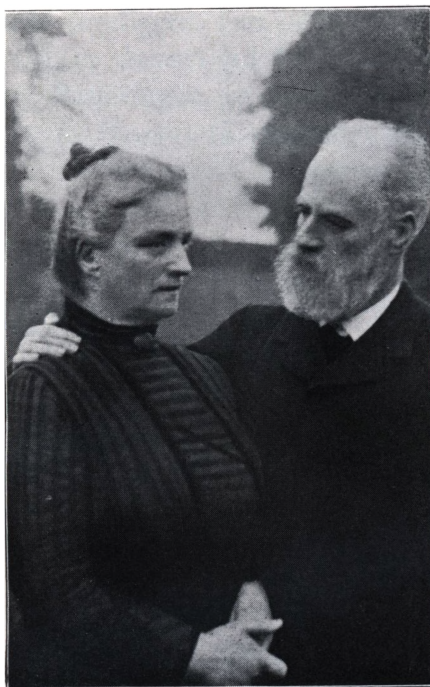
Ejendom med en Kapital til Københavns Kommune. Deres Ægteskab faldt i en meget bevæget Tid og var for dem begge velsignede Dage.

Samme Aar trak Herman Trier sig tilbage som Medudgiver af det pædagogiske Tidsskrift »Vor Ungdom«, som han i 1879 havde været med til at stifte, og hvori han havde skrevet grumme meget.

Medens Aaret 1904 for største Delen gik roligt hen, meldte 1905 sig med en stærk politisk Uro, der ogsaa fik Betydning for Triers Stilling i det offentlige Liv.

Systemskifteministeriet bar, som det snart viste sig, paa ikke ringe indre Modsætninger. Ikke mindst var der stærk Spænding mellem de to Ministre for Forsvaret, Krigsminister Madsen og Marineminister Jøhnke. Baade inden for Ministeriet og Folketingets Finansudvalg vakte det Uro og Misbilligelse, at Krigsministeren brugte ubevilgede Midler til Fæstningen og lignende. Kort før Jul 1904 var Samarbejdet i Ministeriet blevet saa vanskeligt, at Krigsminister Madsen indgav sin Afskedsbegæring, men han forlangte, at ogsaa Jøhnke skulde gaa. Mens C. Hage støttede Jøhnke, og Deuntzer nærmest var neutral, vilde J. C. Christensen af med begge militære Ministre, og for at gennemtvinge dette Krav indgav han 5. Januar 1905 sammen med Alberti, Enevold Sørensen og Ole Hansen Afskedsbegæring.

Der fulgte nogle bevægede Uger. Det viste sig straks, at der ikke i Venstrereformpartiet kunde findes tilstrækkelig Støtte til et nyt Ministerium Deuntzer, og Deuntzer raadede derfor Kongen til at sende Bud efter I. C. Christensen. Men inden denne den 14. Januar dannede

Herman Trier og hans anden Hustru.

sit Ministerium, havde Uenigheden om hans Optræden givet sig stærke Udslag inden for Venstrereformpartiet. Den 10. Januar undertegnede 21 Medlemmer af dette et Forslag til Beslutning, som Trier havde affattet. Det lød saaledes: »Gaaende ud fra, at det, saaledes som de politiske Forhold foreligger, kun vil være muligt for et Ministerium, der er dannet ud fra Venstrereformpartiet, at overtage Regeringen, og at det kun, naar det er dannet med samme Hensyn til alle Sider af Partiet som det, der vistes ved Ministeriet Deuntzers Dannelse, vil være i Stand til at lede Landets politiske Udvikling sikkert og varigt, tilsiger Partiet et saadant Ministerium sin Støtte.«

Dette Forslag vakte Harme hos I. C. Christensen, og gennem Partiformanden Anders Nielsen blev de 21 anmodede om at tage det tilbage. De frafaldt da ogsaa Fordringen om at se Forslaget gjort til Genstand for Forhandling og Afstemning i Partiet, men forlangte, at det sammen med de derom vekslede Skrivelser skulde oplæses i et Partimøde.

Paa et saadant fremlagde I. C. Christensen sit Program og erklærede blandt andet, at han ikke havde nogen stor Tro til, at Militæruddgifterne kunde nedsættes. 8 af Partiets Medlemmer nægtede at stemme for dette Program, mens 62 stemte for det, flere, deriblandt Trier, dog kun med Forbehold. Da det var blevet sagt paa Mødet, at de, der ikke vilde stemme for Programmet, maatte udtræde, ventede de 8 at blive udelukkede, men der skete intet straks. Først den 26. Januar, næsten to Uger efter det nye Ministeriums Dannelse, stillede Venstrereformpartiets Bestyrelse paa et Partimøde Forslag

om Udelukkelse af de 8 og H. Rørdam. Herman Trier erklærede da, at han længe havde ventet denne Sprængning. Da han saa, at det bar henimod, at den bedste Del af Venstre, og den Del, han stod nærmest, skulde udelukkes af Partiet, vilde han sige, at han ogsaa vilde gaa, hvis Udelukkelsen blev vedtaget.

Da dette virkelig skete med stort Flertal, sendte Herman Trier den 27. Januar Venstre-reformpartiets Formand, Anders Nielsen, en Skrivelse, hvori han bad sig betragtet som udtraadt af Partiet. I Overensstemmelse dermed udtalte han samme Dag fra Folketingets Formandsplads: »Som Forholdene har udviklet sig, er de Forudsætninger, under hvilke jeg hidtil er valgt til Tingets Formand, væsentlig forandrede. Jeg føler ikke længer bag mig det samlede Parti, der har sat mig paa den Plads, og beder derfor Tinget, idet jeg takker for den Tillid og Velvillie, det i det forløbne Tidsrum atter og atter har vist mig, om at fritage mig for min Stilling som dets Formand.«

Trods denne Erklæring blev han den 30. Januar genvalgt til Folketingets Formand. Men han fastholdt sin Vægring. Den 31. traadte han tilbage med en fornyet Tak.

De udelukkede sammen med nogle faa andre, i alt 12, dannede straks et nyt Parti, »Folketingets Venstre«, under Ledelse af C. Th. Zahle. Herman Trier meldte sig ikke ind i Partiet, men gik i Valggruppe med det.

I 1905 opløstes Unionen mellem Norge og Sverrig, en Begivenhed, der ogsaa vakte levende Deltagelse i Danmark. I Slutningen af Aaret valgte Norge den danske Prins Carl til sin Konge.

Den 12. September 1905 holdtes i Anledning af Raadhusets Fuldførelse en Fest, hvori ogsaa den gamle Konge deltog. Overpræsidenten, Borgmestrene og Borgerrepræsentationens Formand, Trier, blev derefter indbudt til Taffel paa Bernstorff; i Taflet deltog Dronning Alexandra, Kejserinde Dagmar, Kong Georg og Prins Hans. Under Samtalen efter Bordet kom Marstrand og Trier til at staa i en Gruppe, over for hvilken Kongen udtalte sin Glæde over, at Krigen mellem Norge og Sverige var blevet afværget. Herman Trier erklærede da højtideligt, at en Krig mellem Broderfolkene var utænkelig. Men den gamle Konge trak paa Skuldrene.

Faa Maaneder efter denne Samtale døde Kristian den Niende, næsten 88 Aar gammel. Under hans Regering havde Herman Trier levet den bedste Del af sit Liv.

Ved Borgerrepræsentationens første Møde efter Dødsfaldet, den 5. Februar 1906, udtalte Trier som Formand:

»Det er i Dag en Uge siden, Kong Kristian IX døde stille og smertefrit som en Mand, der efter fuldført Arbejde træt af Dagens Anstrengelser med en god Samvittighed lægger sig til Hvile og straks sover ind.

Her er ikke Stedet til at skildre Kongens 42aarige Regeringstid, med dens ødelæggende Uvejr udenfra, dens indre Kampe, dens Oprejsning og Gennembrud — en Menneskealders Nederlag og Sejre, gennem hvilke Kongen, der begyndte sin Gerning næsten som en fredløs Mand i sit eget Land, ved sit Livs Slutning blev et fredlyst Forbillede for en Verdensdel.

Han blev det ikke ved sin Aands Overlegenhed — skønt han i afgørende Øjeblikke har set videre end de

kloge Hoveder, der var hans Raadgivere — men ved sin Karakters Ægthed. Hans Retskaffenhed var grundmuret, han har ikke med Vidende og Villie gjort nogen Uret, selv om der har været Tider, hvor hans Blik kan have været hildet for, hvad der foregik i hans Folk. Han var sit Land en god Borger, altid staaende ved sit Ord, trofast mod dem, han følte sig knyttet til, baade høje og lave, trofast mod sine Minder, fintfølelse over for dem, der tjente ham, hjælpsom og ridderlig, jævn og fordringsløs i sit Væsen, glad ved at samle sin Slægt om sig og vedblivende binde den til dens Barndomshjem. »Jeg har levet et regelmæssigt Liv og et lykkeligt Familieliv, det er Grunden til, at jeg er blevet en gammel Mand«, sagde Kongen engang til mig. De, der jævnlig kom ham nær, følte uvilkaarlig en personlig Hengivenhed for ham, ikke en brændende Flamme, men en stille Varme, som man føler den ved Omgangen med et Menneske, man paa een Gang holder af og har Ærbødighed for.

At være Konge var for ham et Kald, der gav ham Pligter, og det var i hans Mund ikke løse Ord, naar han i Fjor paa Nytaarsdag svarede en Mand, der fremhævede ham som Forbillede paa godt Helbred i en høj Alder: »Jeg vilde ønske, jeg i alle Henseender kunde være et Forbillede for mit Folk«. Kong Kristian IX vil blive erindret som Menneske endnu mere end som Konge.«

Trier bragte derefter en Hilsen fra den nye Konge og udtalte det Haab, »at hvad der til Fremgang for Folkelivet har spiret og groet under Kristian IX, maa bære moden Frugt under Frederik VIII.«

NIENDE KAPITEL.

Fra Kristian IX's Død til Verdenskrigen.

VED Kristian den Niendes Død var Herman Trier omtrent 61 Aar gammel. Han havde, som det alt er nævnt i det foregaaende, begyndt at trække sig tilbage fra visse Sider af sin Virksomhed. Men i Borgerrepræsentationen og Rigsdagen fortsatte han endnu en Aarrække sit Arbejde.

I Sommeren 1907 indtraf der i Københavns Kommunalbestyrelse Begivenheder, som førte til, at Trier nedlagde sit Hverv som Formand for Borgerrepræsentationen.

Det var Sporvejssagen, der gav Anledning dertil. Kommunen havde siden 1898 gennem en fordelagtig Kontrakt med Aktieselskabet »De københavnske Sporveje« stor Indflydelse paa Selskabets Drift. Men der var ogsaa i Overenskomsten givet Kommunen Ret til at overtage Sporvejene, første Gang i 1908 og derefter hvert 3die Aar, for en Sum, der blev bestandig mindre, indtil i 1938 Sporvejene tilfaldt Kommunen uden Erstatning. Da Overenskomsten skulde opsiges med et Aars Varsel, maatte man første Gang i 1907 tage Stilling til, om en Overtagelse skulde finde Sted.

Sagen blev forberedt i et Fællesudvalg af Magistraten og Borgerrepræsentationen. Medens alle Udvalgets Socialdemokrater var for Overtagelsen og dets Konserervative imod, viste der sig allerede her en Splittelse i den liberale Lejr. Borgmester Marstrand og Raadmand Gustav Philipsen samt een liberal Borgerrepræsentant var, ikke af principielle Grunde, men af Opportunitets-hensyn mod Overtagelsen i 1908, mens den liberale Borgerrepræsentant Slomann gik med Socialdemokraterne. Der blev saaledes i Fællesudvalget et Flertal mod Overtagelsen, og Magistraten sluttede sig til dette Flertal.

Men i Borgerrepræsentationen, hvor Sagen blev behandlet i en Række Møder fra den 17. Juni til den 4. Juli 1907, stemte ikke blot Socialdemokraterne, men foruden Slomann endnu 6 af de Liberale for Overtagelsen, og denne vedtoges to Gange mod Magistratens Nej. Under Debatten, der hører til de mest bevægede i Borgerrepræsentationens Historie, gjordes ikke blot saglige Argumenter gældende, men det blev ogsaa heftigt bebrejdet Borgmester Marstrand og Raadmand Philipsen, at de havde svigtet de parlamentariske Forudsætninger, hvorunder de af det socialdemokratisk-liberale Flertal var valgt ind i Magistraten.

Da Magistraten to Gange over for Vedtagelsen i Borgerrepræsentationen havde fastholdt sit Nej til Overtagelse af Sporvejene 1908, vedtog Borgerrepræsentationen i Mødet den 4. Juli at henstille Sagen til Indenrigsministeriets Afgørelse. Ministeriet godkendte Fællesudvalgets Flertals og Magistratens Standpunkt. Men længe inden dets Afgørelse forelaa, allerede straks efter

Mødet den 4. Juli, var den liberale Gruppe i Borgerrepræsentationen blevet sprængt.

Herman Trier, der ved sin Stilling som Formand var forhindret i at deltage i Forhandlingen og Afstemningen i Borgerrepræsentationen, var i Sagen enig med dennes Flertal. Men han var imod Gruppesprængningen. Han vilde ikke desavouere Marstrand og Philipsen, og han misbilligede den Hast og den Offentlighed, hvormed de 7 liberale Medlemmer, der var gaaet med Socialdemokraterne, var optraadt, idet de straks havde dannet en ny Gruppe, der kaldte sig »Borgerrepræsentationens radikale Venstre«. Da den tilbageværende liberale Gruppe i Borgerrepræsentationen, hvortil Trier sluttede sig, kun udgjorde 6, altsaa kun et Mindretal af den tidligere Gruppe, ansaa han det for rigtigt at nedlægge sit Hverv som Borgerrepræsentationens Formand. Og skønt der fra forskellig Side, baade fra de udtraadte og fra udenforstaaende, udfoldedes stærke Bestræbelser for at faa Trier til at blive som Formand, fastholdt han sin Vægning ved at fortsætte. I Folketinget nedlagde han altsaa sit Formandshverv i Tilslutning til de Radikale, men i Borgerrepræsentationen som Protest mod dem.*)

Ved det første Møde efter Sommerferien i Borgerrepræsentationen den 2. September 1907 forelaa da Herman Triers Anmodning af 6. Juli om Tilladelse til

*) Denne Episode belyses gennem nogle efterladte Optegnelser af Trier, nedskrevne i September 1907 og i 1918 overdraget Jacob Marstrand med Ret til at gøre Brug deraf. Da Triers Beretning kaster et meget karakteristisk Lys over hans hele Tænkemaade og tillige er et historisk Dokument med Hensyn til det radikale Partis Udvikling, gengives den i sin Helhed i et Tillæg til nærværende Skildring. Se Side 108 ff.

at fratræde Formandsstillingen. I hans Sted valgtes Socialdemokraten Læge Duurloo, der takkede Trier for »hans fortrinlige Tilrettelæggelse af Arbejdet her og i mindst lige saa høj Grad for hans fuldt ud mønstergyldige Ledelse af Forhandlingerne i denne Sal«.

I øvrigt fik Trier allerede den 21. Oktober Lejlighed til at belyse sin Stilling i denne Sag i Borgerrepræsentationen. I Anledning af et Andragende fra Sporvejssekselskabet om, at Kommunen vilde overtage Sporvejene tidligere end til den næste kontraktmæssige Frist, vedkendte han sig at have været for Overtagelsen i 1908. »Men han vilde, som Situationen i Øjeblikket er, alligevel takke Mindretallet for dets Optræden ved den Lejlighed, fordi det derigennem havde bevirket, at Sagen nu foreligger i en formentlig gunstigere Stilling for Kommunalbestyrelsen. Og han vilde takke Mindretallet for en Ting til, nemlig at det holdt ud til det sidste med at hævde sin Overbevisning. For ham vilde det have staaet som uhyggeligt, om man til syvende og sidst, uden at have skiftet Overbevisning, havde frafaldet sin Kamp for det, man ansaa for det rette. Han ønskede at være frisindet nok til altid at sætte Pris paa, at Folk holder fast paa deres Overbevisning, selv i Tilfælde hvor denne Overbevisning ikke stemmede med hans egen.«

I de knap 10 Aar, hvori Herman Trier endnu sad som menigt Medlem af Borgerrepræsentationen, holdt han ikke mange og navnlig ikke lange Taler. I saglig Henseende vedblev Skole- og Opdragelsesspørgsmaal at være det Omraade, hvor han mest gav sit Besyv med. Undertiden kunde han da foruden at tage Stilling til det foreliggende fremsætte mere almindelige Synspunkter,

hvori hans rige Livserfaring kom frem. Men desuden tog Trier ikke sjældent Ordet angaaende rent formelle Spørgsmaal, enten det drejede sig om et Forslags sproglige Affattelse, eller der var Tale om Fremgangsmaaden ved Behandlingen. Han følte sig kaldet til at være Vejleder for Formanden eller for Medlemmer, der havde mindre Sans for Formerne. Endelig kan det nævnes, at han meget levende interesserede sig for alle Spørgsmaal om Mindesmærker og anden Udsmykning i Raadhuset.

Rigsdagen var det andet Forum, som Herman Trier traadte frem for i denne Periode, og her vedblev han med sin Virksomhed til sin Død. Men der skete dog i det Tidsrum, vi nu beskæftiger os med, en kort Afbrydelse af hans Rigsdagsvirksomhed, og efter den vendte han ikke tilbage til Folketinget, men blev Landstingsmand.

Det var ved Valget den 25. Maj 1909, da Kampen især stod om de Neergaard'ske Forsvarslove, at Trier mistede den Plads i Folketinget som Repræsentant for Københavns første Valgkreds, som han med en Afbrydelse 1887—90 havde siddet inde med i 25 Aar. Det lykkedes Højre at sætte sin Kandidat, Sekretær for Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk, Julius Wulff, igennem. Han sejrede med 1578 Stemmer mod Herman Triers 1487.

Triers Ferie fra Rigsdagsarbejdet blev dog kun kort. Første Gang, da det radikale Ministerium, som var kommet til Magten i Efteraaret 1909, fik Lejlighed til at udnævne en kongevalgt Landstingsmand, faldt Valget

paa Herman Trier. Den 19. Januar 1910 kom hans Udnævnelse. I over 15 Aar sad han i Landstinget, først som kongevalgt og fra 1918 som tingvalgt Medlem.

Heller ikke i Rigsdagen talte Trier meget eller længe. Men at der kunde ligge stor Vægt selv i kortere Udtalelser af ham, viste sig særlig under hans Deltagelse i Kampen mod Alberti.

Længe havde der staaet Uhygge om Albertis Person og hans Administration som Justitsminister. Der nævntes Mand og Mand imellem flere og flere Eksempler paa hans Vilkaarlighed i Embedshandlinger. Ogsaa hans Tilknytning til store private Foretagender som Bondestandens Sparekasse og Smøreksporthforeningen fandt man upassende for en Minister, selv om man endnu ikke anede hans bedrageriske Forhold. I Folketinget kom Angrebene paa ham især frem ved Finanslovdebatten i Efteraaret 1907. Baade Borgbjerg og L. V. Birck tog haardt fat. Men mest Indtryk gjorde dog Triers Ord, da han ved Slutningen af Debatten udtalte:

»Inden Forhandlingerne slutter, ønsker jeg som Udtryk for min Mening om, hvad Hensynet til vort borgerlige Livs Sundhed og selve Ministeriets Velfærd kræver, at opfordre Ministeriets Chef til med fast Haand at udskille den Del af sit Kabinet, hvis Forbliven der vil i den offentlige Bevidsthed Landet over uden for Regeringspartiet, og saa vidt jeg skønner inden for det, kaste det Skær over Regeringen som Helhed, at den holder Haanden over en Administration, der i sit Væsen paa afgørende Punkter er et reaktionært og i sin Fremgangsmaade et vilkaarligt, personligt Regimente. Jeg anser Justitsministerens Afgang for uafviselig nødvendig, hvis

ikke for meget skal staa paa Spil. Hans Forbliven ved Magten vil virke demoraliserende i Befolkningen, i Ministeriet og i Rigsdagen. Det er mit Resultat af 6 Aars Iagttagelse.«

Dog skete der intet. I. C. Christensen kunde ikke se, hvad der dog var tydeligt for saa mange andre.

Næste Foraar udtalte Herman Trier ved Slutningen af Debatten om Retsreformen: »Jeg ønsker med et Par Ord at fremsætte de Grunde, der gør, at jeg agter at stemme mod det fra Fællesudvalget komne Flertalsforslag. Disse Grunde ere tre. Den første er den Fremgangsmaade, ved hvilken Lovforslaget er kommet til at foreligge til Afstemning her i Dag. Jeg føler mig krænk- ket som Rigsdagsmand ved den Fordring til mig, at jeg saa at sige med Dags Varsel skal sætte mig ind i saa vanskelig og vidtrækkende en Sag som Forslaget om en almindelig Retsreform i en Affattelse, der i den Skikkelse ikke før har været behandlet i Tinget. Fordringen kan mulig være naturlig over for den eller dem, der føler sig kaldede til at stemme paa Kommando eller efter en Partiparole, men over for den, der mener ved egen og andres Hjælp at burde danne sig en begrundet Mening om Spørgsmaalet, er den ganske uforsvarlig.

Den anden Grund er Lovforslagets Indhold. Bestem- melser, der paa væsentlige Punkter skulde give en Rets- reform dens Værdi, ere her enten bortfaldne, som Ad- skillelsen af den dømmende og administrative Myn- dighed, eller forvanskede, som Udtagelsen af Nævnin- ger. Det, der naas, vil ikke blive nogen ægte Reform og hverken fyldestgøre Grundlovens eller Folkepartiernes mangeaarige Krav.

Den tredje Grund er selve Justitsministeren. Jeg skal ikke gentage, hvad jeg om Justitsministeren og hans Administration udtalte ved Finanslovens første Behandling, men jeg fastholder det fuldt ud. Der er siden da intet sket, som kunde give mig Anledning til at skifte Opfattelse. Jeg har derfor ikke den Tillid til Justitsministeren, at jeg mener, at han er Manden, i hvis Hænder en Retsreforms Gennemførelse her i Rigsdagen og ude i Landet bør lægges«.

Alberti havde endnu den Frækhed at udtale: »Efter de Udtalelser, som det ærede Medlem, der nu satte sig, fremsatte ved Finanslovens første Behandling, vilde jeg anse det for en Forsmædelse og stor personlig Ubehagelighed, om det ærede Medlem vilde være med til at stemme for denne Retsreform«.

Retsreformen blev imidlertid vedtaget og fik den 27. Maj Kongens Underskrift ved Siden af Albertis. Men dennes Stilling var dog rokket, og to Maaneder efter maatte han gaa af som Minister, dog med fuld Honnør. Den 8. September meldte han sig paa Københavns Domhus som Bedrager i største Stil. Sammen med den almindelige økonomiske Krise, der bl. a. i Februar havde bragt et Par Banksammenbrud, kastede denne Katastrofe Landet ind i en langvarig Urotilstand.

Da Rigsdagen var indkaldt, noget tidligere end sædvanlig, optoges der i Folketinget en indgaaende Debat om Albertisagen. Stærke Angreb og Beskyldninger kom frem. Herman Trier var vist den, der med størst Upartiskhed og Retfærdighed fordelte Ansvaret. Først og fremmest betonedede han, at det ikke blot drejede sig om en Ulykke, men om en Skam. Han var villig til at tage

sin Del af det Ansvar, som faldt paa hele det danske Folk. Men han fremhævede særlig det Ansvar, som hvilede paa Regeringen og det Flertal i Folketinget, som havde modsat sig enhver Undersøgelse. Der krævedes nu først og fremmest en Revision af Begrebet Tillid. Efter denne Debat gik Ministeriet I. C. Christensen og afløstes af Ministeriet Neergaard.

Mens Triers sidste Tid i Folketinget hovedsagelig vil huskes for hans Deltagelse i Debatten om Alberti, er hans første Aar i Landstinget op til Verdenskrigen især mærkede af hans Indlæg i Debatten om den nye Grundlov.

Allerede ved Rejsningen af Grundlovssagen i dens første spæde Begyndelse havde Trier været medvirkende ved at tilskynde I. C. Christensen til i Samlingen 1905—06 at fremsætte et Forslag til Forandring af Grundlovens § 32. Dens Fordring om een Folketingsmand omtrent for hver 16.000 Indbyggere var langt fra opfyldt, og i Stedet for at efterkomme den vilde man nu ved Grundlovsændring sætte et Maksimum for Folketingets Medlemstal. Forslaget derom havde dog ingen Fremgang, og snart fremsatte først Socialdemokraterne, siden den radikale Regering af 1909 Forslag om mere omfattende Grundlovsforandringer baade med Udvidelse af Folketingsvalgretten og Afskaffelse af den privilegerede Valgret til Landstinget. Heller ikke disse Forslag nød dog Fremme.

I Samlingen 1910—11 fremsatte Ministeriet Berntsen under Hensyntagen til Venstres Modstand mod at løse hele Grundlovssagen paa een Gang et Forslag, som kun ændrede Folketingsvalgretten, idet det bl. a. gik ud paa

Valgret for Kvinder og Tyende og Valgretsalders Nedsettelse til 25 Aar. Da dette Forslag kom til Behandling i Landstinget, talte Trier som det radikale Partis Ordfører og hilste navnlig Kvindevalgretten velkommen. Han fremhævede baade, at det var en Retfærdigheds-handling mod Kvinderne, der var Mennesker lige saa godt som Mændene, og tillige at Kvindernes Deltagelse i det kommunale Liv havde bestyrket ham i Troen paa, at det offentlige Liv vilde kunne faa en Tilvækst gennem deres Medvirkning. Ogsaa Valgretsalders Nedsettelse saa han med Glæde; han mente, at det var godt at give Mennesker et Ansvar. Han deltog baade i denne og næste Samling i Udvalgsbehandlingen. Men foreløbig stod Sagen i Stampe.

I Samlingen 1912—13, da Ministeriet Berntsen opgav de to Tempi og drog Afskaffelsen af den privilegerede Valgret til Landstinget med ind i Grundlovsforslaget, hindrede personlige Forhold Trier i at staa i første Række. Landstinget, hvor bl. a. den 87aarige Estrup forsvarede Grundloven af 1866, havde endnu et konservativt Flertal, der kunde standse Sagen. I den følgende Samling var Trier atter Ordfører. Der var i Mellemtiden sket det, at Ministeriet Berntsen var faldet efter Valget den 20. Maj 1913, og C. Th. Zahle havde dannet sit andet Ministerium. Da Edvard Brandes blev Finansminister, overtog Herman Trier Hvervet som det radikale Partis og dermed Regeringens Finanslovsordfører i Landstinget.

Den nye Regering optog Ministeriet Berntsens Grundlovsforslag. Da dette den 7. Oktober 1913 kom til Forhandling i Landstinget, talte Trier advarende Ord til

det Højre, der endnu var Landstingets Flertal, men formindskedes, hver Gang der blev Lejlighed for Regeringen til at udnævne en kongevalgt Landstingsmand. Han mindede om, at Højres Optræden i Provisorietiden havde haft den modsatte Virkning af den tilsigtede, idet Befolkningen vakttes og samledes i en hidtil ukendt Grad, og paa lignende Maade kunde det let gaa, hvis Højre fastholdt den privilegerede Valgret. Alligevel fortsatte Højre sin Modstand. Men i Vinterens Løb skete der den Forandring i Landstinget, at Estrup døde, og Deuntzer blev kongevalgt Landstingsmand i hans Sted. Over for 33 Grundlovstilhængere stod nu 33 konservative Grundlovsmodstandere, men i dette Tal fragik ved Afstemninger i Tinget Formanden, saa at Højre faktisk var i Mindretal.

Til Grundlovsforslaget, der i øvrigt i Foraaret 1914 var undergaaet forskellige Ændringer, var knyttet et Forslag til en ny Valglov. Da dette den 3. Juni var til anden Behandling i Landstinget, spillede Højrepartierne deres sidste Kort ud. Deres Ordfører, Piper, erklærede, at de for at forhindre, at den ene Halvdel af Tinget vedtog en Lov, som den anden Halvdel fandt fordærlig for Landet, saa sig nødsagede til at forlade Salen. Hans Ord efterfulgtes straks af Handling. Man havde benyttet sig af den Bestemmelse i Grundloven, at intet af Tingene kan tage nogen Beslutning, naar ikke over Halvdelen af dets Medlemmer (i dette Tilfælde mindst 34) er til Stede og deltager i Afstemningen.

Under denne uventede og dramatiske Situation var det Herman Trier, der havde Aandsnærværelse nok til at protestere. Han søgte, men ganske vist forgæves,

at faa Tingets Formand til at udsætte Afstemningen. Der burde være Lejlighed for den Del af Medlemmerne, der ikke havde forladt Salen, til at drøfte Situationen inden Afstemningen. Da Formanden ikke vilde gaa ind paa hans Ønsker, foretoges Afstemning, hvorved der afgaves 33 Stemmer (een Stemme for lidt) for Forslagets Overgang til 3die Behandling, mens 32 Medlemmer var fraværende. Trier vilde have Formanden til at lade foretage Afstemning igen senere, men heller ikke dette kunde lade sig gøre.

Da de Konservative erklærede, at de heller ikke vilde deltage i Afstemningen om selve Grundlovsforslaget, var der foreløbig ingen Vej frem. Men i et Møde i Landstinget dadledes Højre stærkt for sin Holdning baade af Konseilspræsident Zahle og af Herman Trier. Den sidste mente, at Grundloven ligefrem krævede, at der skulde tages Beslutning, naar det var muligt, og at den, der forsætlig gjorde Tingene ubeslutningsdygtige, gjorde sig skyldig i et vitterligt Brud paa Grundloven. Formanden kunde dog ikke give ham Medhold i denne Opfattelse.

Den 15. Juni hjemsendtes Rigsdagen og opløstes Landstinget. Det trak op til en heftig Forfatningskamp. Men endnu i samme Maaned indledte Skuddene i Serajevo den Verdenskatastrofe, som i lang Tid skulde overskygge alle andre Kampe.

Medens Herman Trier saaledes fortsatte sin offentlige Virksomhed, levede han i største Delen af denne Periode et lykkeligt Hjemliv. Men saa faldt der en mørk Skygge over dette ved hans Hustrus Sygdom og hendes

Død den 27. Oktober 1912. Der var dog ogsaa Opbyggelse at hente for ham ved hendes Dødsleje. Han udtalte derom to Dage efter hendes Død: »Emma sagde i Onsdags ved Tanken om Døden: Jeg siger ikke Farvel, jeg siger Tak. Heller ikke vi vil sige Farvel til hende; hun bliver hos os i sit Hjertes rige Kærlighed, i sin Aands Kraft til det sidste. Men vi vil sige hende Tak for, hvad hun har været og vil vedblive at være for os. Faa har elsket og været elsket som hun. »I Medgang mild, i Modgang stærk, i Skygge og i Flamme, i Venners og i Dødens Arm den samme« — de gamle Ord er som skrevne om hende«.

Grundtvigs Ord, som i en Salme henvendes til Frelseren, omformedes i Triers bevægede Sind til disse Lirier, rettede til den døde:

Kom til mig i min Nattevagt,
kom i din kendte, kære Dragt
og sæt dig ved min Side,
og lad os tales ved igen,
som før vi talte Ven med Ven,
mens Nattens Timer glide.

Herman Trier var blevet en ensom Mand. Men efter at Sorgen og Savnet i Begyndelsen havde faaet ham til at trække sig tilbage, deltog han atter ivrigt i de offentlige Anliggender, som vi har set i det foregaaende.

TIENDE KAPITEL.

Under og efter Krigen. Død og Eftermæle.

DA Verdenskrigen brød ud, var Rigsdagen samlet for efter en Landstingsopløsning igen at tage fat paa Grundlovsforslaget. Nu fik den fra Regeringens Side forelagt en Række Lovforslag om Nødforanstaltninger under den ekstraordinære og farlige Situation. Som Regeringens Ordfører i Landstinget medgav Herman Trier alle disse Lovforslag en kort anbefaling. Man vil forgæves i hans Taler i de første Maaneder efter Krigens Udbrud søge efter Udtryk for hans egne Følelser ved Begivenhederne.

Til at begynde med maatte det almindelige Lovgivningsarbejde vige for alle de Opgaver, Sikringen af vor Neutralitet og vore Forsyninger førte med sig. Men efterhaanden kom det dog i Gang igen. Og ud paa Foraaret 1915 sattes Grundlovsforslaget og Valglovsforslaget atter paa Dagsordenen, idet nogle af den radikale Regerings Medlemmer og nogle ledende Højremænd plejede Forhandlinger. I en lidt ændret Skikkelse blev Grundloven derefter vedtaget i Folketinget mod kun een Stemme, i Landstinget med overvejende Fler-

tal, idet dog en Del af Højre fastholdt sin Modstand. En ved Fredsvalg nyvalgt Rigsdag bekræftede, hvad den tidligere Rigsdag havde vedtaget. Det var i Dagene fra den 31. Maj til den 5. Juni, at den sidste Forhandling og Vedtagelse fandt Sted.

Ved 3die Behandling i Landstinget den 3. Juni udtalte Herman Trier:

»Inden vi endelig vedtager Grundlovsforslaget, vil jeg gerne udtale min Glæde over, at vi midt under vældige Verdensmagters blodige Sammenstød rundt omkring os har kunnet gennemføre et Fredens Værk, der afslutter 50 Aars indre politiske Kampe, og gennemføre det under Tilslutning fra alle Partier. Paa mig har den Tid, i hvilken Grundlovsforslaget, der snart bliver Landets Grundlov, forberedes i en snævrere Kreds af Mænd fra alle politiske Sider, virket som et uforglemmeligt Lyspunkt i vor politiske Historie. De, der deltog i dette Samarbejde, har følt, at det var den gode Aand i Folket, der med eet levede op og fik Styrke nok til at overvinde de Vanskeligheder og den Modvillie, der hidtil havde spærret for Sagen. Der var Øjeblikke, hvor det var, som om de Dage i 1849, da vi første Gang fik en fri Forfatning, vaagnede til Live igen. Jeg tror, at den Fællesfølelse, Arbejdet blev baaret af, ogsaa ud i Fremtiden vil blive af Værdi for vort offentlige Liv. Enigheden om at *ville* naa Maalet i Fællesskab var Udtryk for politisk Modenhed og Evne til at maale Øjeblikkets Krav med Fremtidens Maalestok og derved at se ud over de snævrere Partiinteresser. Og i den Enstemmighed, med hvilken Vælgerne Landet over har gjort Rigsdagsvalgene til Fredsvalg, ser jeg et Udtryk for, at Folket som Helhed

med en tilsvarende Modenhed har forstaaet, hvad Hensynet til den Udvikling, der er gaaet for sig, og den Fremtid, der ligger foran os, kræver.

Lad saa ogsaa den nye Grundlov have sine svage Punkter — den er jo kun Menneskeværk, og den har skullet bringe mange Hoveder under een Hat — saa betyder det dog noget stort og væsentligt, at den har kunnet blive til, at Regering og Rigsdag i gensidig Forstaaelse har kunnet finde hinanden, og at Vælgerne uden at betænke sig har kunnet sætte Segl under deres Overenskomst. Det bliver nu andre Problemer, om hvis Løsning vort offentlige Liv vil samle sig. Jeg tror, vi kan være glade ved at have faaet lagt en politisk Fællesgrund, paa hvilken Samfundsinteresserne og Kræfterne fri og ligestillede kan bryde sig mod hinanden og forene sig med hinanden uden Privilegier for den ene Part, der bliver til Forurettelser mod den anden Part.

Med disse Ord anbefaler jeg Forslaget til endelig Vedtagelse.«

Den 5. Juni 1915 om Formiddagen fandt den endelige Vedtagelse i Folketinget Sted. Efter at Kongen havde underskrevet den nye Grundlov, var der om Eftermiddagen et festligt Møde af hele Rigsdagen, som bl. a. modtog en Deputation af Kvinder. Grundlovens Ikrafttræden var dog udskudt; faktisk kom den først til at gælde fra 1918.

Kort før Grundlovens endelige Vedtagelse, den 10. Maj 1915, fyldte Herman Trier 70 Aar.

Blandt de Udtalelser, som i den Anledning fremkom i Pressen, kan der være Grund til at fremhæve, hvad hans mangeaarige Arbejdsfælle i Kommunalbestyrelsen, Gu-

stav Philipsen, skrev om ham i »Politiken«. Han begynder med at sige, at han egentlig skriver som en fremmed om en fremmed, fordi Herman Trier »med en sjælden aandelig Blufærdighed har gemt sig selv og sin Sjæls inderste Hemmelighed for os«. Om Triers offentlige Livsgerning siger han, at naar hans Indsats i Rigsdag og Byraad ikke er blevet saa stor, som man kunde vente, er det, fordi han har staaet som Løsgænger uden for Partierne. Men i alle kulturelle Spørgsmaal, i Skole- og Opdragelsesemner var han dog ofte den ledende. »Hans store Repræsentationsevne var dog hans herskende Egenskab og blev ikke upaaskønnet. Han blev en udmærket Formand. Hans Upartiskhed var selvsagt, men ud over denne forenede han stor Formsans, Evne til formelt at lægge Arbejdet til Rette med megen Smidighed i Behandling af Sager og Personer. I Borgerrepræsentationen forvandlede under hans Ledelse den noget gammeldags og slaabroksagtige Arbejdsform til en krystalklar, formfuldendt Skabning, der ene har muliggjort Mestringen af det uhyre og stadig voksende Arbejdsstof . . .«

Efter at have naaet Støvets Aar tænkte Trier dog ikke paa helt at lægge op. Han fortsatte sine historiske Studier. Han blev endnu to Aar i Borgerrepræsentationen. Men navnlig fortsatte han lige til sin Død sin Virksomhed i Landstinget, de sidste Par Aar som Aldersformand. Hans Navn træffes, med Undtagelse af hans to sidste Aar, ret hyppig paa Talerlisten. Oftest var hans Indlæg yderst korte. Men det sker, at han ved betydningsfulde Lejligheder, eller naar en Sag særlig interesserer ham, til Forhandlingen giver et ikke særlig langt, men

fyldigt og velformet Bidrag, der hæver sig betydeligt over den sædvanlige Rigsdagsveltalenhed.

Som fuldtro Tilhænger af Parlamentarismen respekterede han den Førsteret, Folketinget havde som Udtryk for Folkevillien. I hans korte Ordførertaler ved Finanslovens første Behandling i Landstinget fremhæves det altid, at det tilkom Folketinget at granske Finansloven nærmere, og at han derfor ikke vilde gaa i Enkeltheder. Tendenser hos Venstre til ikke altid at ville respektere den radikale Regerings parlamentariske Grundlag i Folketinget viste han skarpt tilbage.

Han var i det hele det radikale Ministerium en aldrig svigtende Støtte, endog i den Grad, at Gustav Philips Karakteristik af ham som Løsgænger uden for Partierne afgjort ikke passer for det andet Ministerium Zahles Tid. Da ingen nogen Sinde har beskyldt Trier for Uærlighed, og da der næppe i vort Land har været nogen, der i mindre Grad end han har søgt noget for sig selv ved sin politiske Virksomhed, maa denne Partitroskab forklares ud fra en oprigtig Samstemning. Sikkert har ogsaa Triers Fædrelandskærlighed drevet ham til ikke at volde Regeringen nogen Vanskeligheder under de farefulde Forhold.

En enkelt særlig karakteristisk og velformet Udtalelse af ham, som viser hans Beundring for den daværende Regering, fortjener at anføres. Der var i Slutningen af 1919 fra konservativ Side rettet en Forespørgsel til Regeringen angaaende dens sønderjydske Politik. Ved Behandlingen i Landstinget udkastede Trier Spørgsmaalet om Fremtidens Dom om Begivenheder og Personer herhjemme under Krigen og kort derefter. Han

tænkte sig, at Dommen vilde lyde saaledes: »Under den store Verdenskrig styredes Danmark af en Regering, der havde Mod nok til at tage Ansvaret, da alle andre ængstelige veg tilbage for det, Klogskab nok til ved Hensyn til alle Sider at styre udenom de Farer, Landet laa udsat for, Fasthed nok, ogsaa i sin indre Sammensætning, til at kunne handle, naar Øjeblikket krævede det, Besindighed nok til ikke uovervejete at styrte Landet ud i det vovede og derfor Lykke nok til at kunne føre Folket og Riget uskadt igennem Malstrømmen, uden Uro i det indre, med det Værn mod truende Samfundsvanskeligheder, som Forholdene muliggjorde, en Regering, hvis Handlinger derfor heller ikke under Krigen kunde gøres til Genstand for Angreb af nogen Styrke, fordi alle Partier, i fælles Erkendelse af Øjeblikkets Krav, havde været med til disse Handlinger. Og Krigen endte med, at det for dens Ulykker frelste Danmark fik Løfte om at se Folkets dybestliggende Haab og Ønske virkeliggjort: det hele Folks Genforening til eet . . .«

Skønt Danmark holdtes uden for Verdenskrigen, skete der dog i Aarene 1914 til 1920 flere af den Slags territoriale Ændringer, som ellers oftest er Resultatet af krigiske Opgør. De vestindiske Øer afstodes, Island blev et selvstændigt Rige, og Nordslesvig knyttedes igen til Danmark. I disse Begivenheder tog Herman Trier levende Del, og der kunde fra alle tre Lejligheder anføres Taler af ham i Rigsdagen med Udtryk for de Stemninger og Følelser, Øjeblikket fremkaldte. Saaledes udløstes hans Glæde over Genforeningen, da en Række sønderjydske Lovforslag i Juni 1920 kom til Behandling i Landstinget, i en oprigtig og varm Hyldest til H. P. Hanssen.

Ogsaa for Oprettelsen af Folkenes Forbund interesserede Trier sig. Da Spørgsmaalet om Danmarks Tilslutning til det var til Behandling i Landstinget i Marts 1920, sagde han bl. a.: »Efter et gammelt Sagn fødes en Bjørneunge ganske uformet og bliver først efterhaanden ved sin Moders Varetægt til Bjørn. Det er ønskeligt, at det Folkenes Forbund, som nu skal se Lyset, maa have lignende Udviklingsmuligheder. Det sidste Led i Treheden: Frihed, Lighed og Broderskab skal jo være dets Livsindhold. Friheden har der været kæmpet for i Ord og Handling, med Blod og med Blæk, til snærende Baand er sprængte. Ligheden har der været arbejdet med, til Skranker er nedbrudte og Afstande formindskede, men Broderskabet, særlig Broderskabet mellem Staterne, har man ikke mærket meget til. ... Derfor er Folkenes Forbund ogsaa kommet til Verden i vanfør eller i al Fald i ufuldstændig Skikkelse. Men det kan dog være, at det er Bjørneungen, der skal vokse op til at blive den stærke Bjørn.«

I Forhold til disse store Spørgsmaal synes det almindelige Lovgivningsarbejde i denne Tid forholdsvis ubetydeligt. Der skal derfor heller ikke dvæles ved Triers Deltagelse deri. Dog kan det siges, at han blev ved at tage ivrig Del i alle Spørgsmaal angaaende Skolelovgivningen. Efter det radikale Ministeriums Fald i Foraaret 1920 var han ikke mere Ordfører i Landstinget for Regeringen, og Alderen begyndte ogsaa at indskrænke hans Evner og Lyst til at optræde i Debatten. Men endnu i Samlingen 1922-23 talte han hyppigt, ligesom han vedblev at være Medlem af adskillige Udvalg. Ofte saas han ogsaa færdes i Rigsdagsbygningen under sin Om-

Den radikale Gruppe i Kommunalbestyrelsen og Borgmester Marstrand 1916.

Richard Krause. Fru Julie Arenholt.

Just Cohen.

Jacob Marstrand.

Fru Harbou Hoff.

H. Trier.

Gustav Philipsen.

sorg for Lokalernes Forsyning med Billeder og anden Udsmykning. Hans sidste Tale i Landstinget, i Samlingen 1924-25, angik Privatlærernes Pensionering. Ved hans Død blev der holdt Mindetaler over ham baade i Folketinget og i Landstinget.

Triers private Liv var i dette Tidsrum ligesom i det forrige ikke uden dybe Skygger. I Begyndelsen af 1920 døde hans eneste Barn, Sønnen Sigurd, i en Alder af kun 43 Aar. Han var netop nylig efter mange Aars Fraværelse vendt tilbage til Danmark.

Nogle Maaneder efter fyldte Herman Trier 75 Aar. Paa et af de Breve, han i den Anledning modtog, svarede han saaledes: »Hjertelig Tak for Deres Hilsen paa min Fødselsdag. Jeg kan tit, ligesom De, føle en Slags Længsel, med de nuværende Tider for Øje næsten en vemodig Længsel efter de gamle Dage, da vi stadig samledes, og da Livet trods al Kamp, der leveredes, og alle Problemer, der udkæmpedes, dog i Forhold til, hvad vi nu har oplevet og oplever, havde Idyllens Præg. Alligevel skete der jo noget i de Dage, Firserne var jo trods alt en Opgangens Tid i Folket, Kampen mod den fælles Modstander og den almene, næsten abstrakte Karakter, den havde, virkede samlende og holdt Klassemodsatningerne nede. Nu forekommer det mig, vi baade materielt og aandelig lever i en Nedgangens Tid, hvor Civilisationen er gaaet Aarhundreder tilbage, og Udsigten til en snarlig Genrejsning er saa ringe som muligt. Man fristes tit til at tro, at Europas Rolle i Verdenslivet er udspillet, at andre Magter, Øst og Vest fra, tager Styret, og at

den Tilstand, Europa er inde i, er Selvopløsningen ved egen Skyld. Naa, det kan jo være, at Levedygtigheden og Samlingsdygtigheden er større, end det ser ud; men hverken De eller jeg oplever dog vistnok at kunne føle Stolthed ved at se Europa i Spidsen for Udviklingen moralsk og politisk og i Stand til fuldt ud at fordøje de urolige Kræfter i sit Indre.«

Som man bag disse Ord kan mærke nogen sjælelig Træthed, saaledes gjorde Alderen sig i de følgende Aar rent legemlig set gældende hos Herman Trier. Navnlig blev hans Syn mere og mere svækket. En Tidlang maatte han bruge Sekretær til at skrive for sig, men ved en Operation vandt han dog Synet saa godt tilbage, at han igen kunde skrive selv.

Den 10. Maj 1925 indtraf Triers 80 Aars Fødselsdag. Skønt han udtrykkelig havde frabedt sig al Hyldest, mærkedes det dog paa forskellig Maade, baade i Pressen og ved private Breve, at han ikke var glemmt. Men Sommeren igennem tiltog hans Svaghed, og den 1. September lukkede han sine Øjne for bestandig.

Blade af meget forskellig Partifarve satte straks efter Dødsfaldet Herman Trier et smukt Eftermæle.

»Politiken« skrev bl. a.: »Faa har i vor Tid været mere som Menneske for sine samtidige end Herman Trier. Man kan sammentrænge det i en enkelt Sætning: Han og Høffding var frem for nogen for Brydningstidens Unge i Slutningen af forrige Aarhundrede det levende og fuldgyldige Bevis for, at man kunde leve sit Liv smukt og lykkeligt og harmonisk paa et rent humant Grundlag uden at behøve at ty til overjordiske Guder eller Ideer.«

»Socialdemokraten« mindede om Triers Indsats under Lockouten i 1899 og hans Indlæg til Støtte for 8 Timers Dagen. »Han var til sin Død en trofast Ven af Smaamanden og vaklede aldrig i sit demokratiske Livsyn. Hans Livsbane var retlinet som hans egen pletfri Karakter ...«

I »Berlingske Tidende« karakteriseredes han bl. a. med disse Ord: »Med sin sociale Idealisme, sit rendyrkede politiske Frisind, sin Dyrkelse af det almengyldige i Sag og Form, sin uegennyttige Interesse for pædagogiske Formaal og andre Samfundsanliggender fra forholdsvis neutrale Omraader var han selvskreven til vide Kredses Sympati.« Og der tales om ham som »en Hædersmand, der med villigt Sind og rene Hænder arbejdede for det danske Samfunds Kulturudvikling.«

Ved Bisættelsen i Krematoriet paa Bispebjerg talte kun Jacob Marstrand. Hans Tale lød saaledes:

Herman Triers Nærmeste har bedt mig tale her i Dag.

»Graa Haar er en dejlig Krone, naar de vindes paa Retfærdigheds Vej« — og

»Hvo som jager efter Retfærdighed og Miskundhed, han skal vinde Liv, Retfærdighed og Ære.«

Disse Toner af gammel jødisk Visdom stemmer godt med Rytmen i Herman Triers Liv; han higede efter Retfærd i sit eget Liv som i det Samfund, hvori han virkede.

Trier var udgaaet fra et godt borgerligt Hjem, hvor den myndige Fader var en flittig Arbejder, en strengt hæderlig Forretningsmand, en beskeden, pligtopfyldende Borger, og hvor Moderen, Livet i Huset, i Kærlighed

til gamle Skikke tændte Mindelampen paa sine Kæres Dødsdage.

Saa lad os i Dag tænde Mindelampen for vor kære Ven og Medarbejder, for ham, der var for beskeden til selv at give os en Mindebog. Heller ikke i Samtale faldt det Trier let at aabne sig for andre, men trods hans Sky for at røbe, hvad der boede i hans Sjæl, har jeg dog glimtvist fornummet Varmen af den Ild, der brændte i ham, af den dybe Følelse, der var Drivkraften i al hans Virke iblandt os. Hans Menneskekærlighed gjorde det til hans Livs Opgave at give andre Del i den Viden og Livserfaring, han selv havde; Lærervirksomheden blev derfor hans kæreste Gerning. Først Lærer for Børn og unge Mennesker, siden Lærer for den fremadstræbende Arbejderbefolkning. I fem og tyve Aar var Herman Trier Leder af Arbejderundervisningen.

Til Politik stod ikke hans Hu.

Men da der blev kaldt paa ham under Estrups dvalebindende Styre, da han var den eneste, der kunde samle hele Oppositionen, Socialdemokrater, Liberale og dem af Højre, som var trætte af Estrup, da tog han sin Plads i vore Rækker og kastede sig ind i Kampen med al sin Viljes Magt.

Paa Vælgermøderne virkede Trier daarende allerede ved sin smukke Person, og naar han oplod sin mægtige Røst, naar han slyngede sine fastformede Sætninger i et rullende Foredrag ud over Forsamlingerne, da virkede han hypnotiserende paa Masserne, det følte rent fysisk som en Svaghed i Knæene.

Med Trier sejrede vi i 1884 og i 1890 ved Folketingsvalgene. Med Trier sejrede vi i 1893 ved Borgerrepræ-

sentantvalgene, og med Trier vandt vi Flertal i 1898, da Højre ikke magtede at stille en Modliste op mod den, hvor Herman Triers Navn stod.*)

Triers usvigelige Taktfølelse, hans Ro, hans formale Evne og Uhildethed gjorde ham til den ideale Formand, og han var i mange Aar Formand i Borgerrepræsentationen, i Rigsdagen og i Forsvarskommissionen. Hans Retssans, Frisind og sociale Forstaaelse gjorde ham til lige til den søgte Forligsmægler og Fredsstifter.

I 1899 var det Trier, der bragte Forliget tilveje efter den store Lockout og lagde Grunden til den Retsordning, hvorefter alle Arbejdsstridigheder siden den Gang er behandlet her i Landet.

I mere end halvhundrede Aar har jeg kendt Herman Trier, fra den Tid, da han bejlede til den unge, glade og fromme Anna Holm, i hvem han vandt en smuk og forstaaende Hustru. Alt for tidligt maatte han miste hende, efter at hun havde født ham en Søn. Hendes Minde bevarede han hele Livet i pietetsfuld Ærbødighed.

Da Trier mange Aar senere vandt Emma Adlers Kærlighed, fik han en ny Vaar. Denne prægtige Kvinde lukkede atter Hjemmet op for Venner og førte Trier ud af den alt for asketiske Tilværelse, som var bleven hans Vane. Men ogsaa hende skulde han miste, og den eneste Søn døde. Sorgen har hjemsøgt hans Hus. Børnebørnene har været ham til Trøst og Støtte paa hans gamle Dage, da han blev svag og til en Tid næsten blind.

Hvad der boede i Herman Triers Indre holdt han ikke af at lægge frem for andre i Samtale, men i Breve kom

*) se Side 61 f.

det ofte til Orde. Under Emma Adlers Sygdom modtog min Hustru et Brev som Tak for en Buket Blomster. Der løfter han Sløret og aabenbarer noget af sit Væsen; jeg vil derfor gerne meddele nogle Linier deraf. Trier skriver:

»Det er mig en Trøst, at Emma trods alt stadig er sig selv, tænker fra Morgen til Aften paa andre og paa, hvordan hun kan gøre dem en Glæde, ingen, intet glemmer hun og er taknemmelig for hvert kærligt Ord og hver en Blomst, der bringer Hilsen til hende. Mange Hilsner til Deres Mand, som jeg taler saa lidt med, og dog føler mig knyttet saa stærkt til.«

Stærkere endnu aabner følgende Brev et Indblik i Triers Følelsesliv; jeg modtog det som Tak for et lille Mindeskrift over min første Hustru. Trier skriver deri:

»Jeg forstaar saa godt de Følelser paa een Gang af Savn og Tak, der har fremkaldt det. Paa mig har det virket saa meget dybere, som jeg, mens jeg læste det, havde en dobbelt Følelse, ikke blot Følelsen af, hvad jeg direkte læste, men ogsaa af det meget i mig selv, i mit eget Liv, som det kalder paa.

Trods den Sorg, der taler baade i Dem og i mig, vil jeg ønske Dem en glædelig Jul.

I selve Savnet er der en Bekræftelse af den blivende Værdi, det tabte har for en, og i Erindringen en Magt, i hvilken den, man har mistet, lever og ikke blot mindes, saa længe man er sig selv!«

Lad disse Herman Triers Ord være vor Trøst ved hans egen Bortgang!

Og maa jeg saa slutte med et Vers af den Sang, Grundtvig skrev:

Udrundne er de gamle Dage
Som Floder i det store Hav.
Og hvor sig hviler nu den svage,
Der fandt den stærke og sin Grav.
Men lovet være Himlens Gud,
De ædles Æt dør aldrig ud.

Ved Bisættelsen blev en Sang af Schack Staffeldt,
som Herman Trier holdt meget af, og som ogsaa var
blevet sunget ved Fru Emma Triers Bisættelse, be-
nyttet:

Sover sødt i hellig Fred!
Blomster sig om Graven slynger,
Liden Fugl i Linden synger,
Maanen ser saa venligt ned.

Sover sødt i hellig Fred!
Blomsten visner, Løvet falder,
Høstens Storm Naturen kalder
Til den dybe Hvile ned.

Sover sødt i hellig Fred!
Alt hvad over eder bølger
Tidlig eller sildig følger
Til den dybe Hvile ned.
Sover sødt i hellig Fred!

TILLÆG

Herman Triers Beretning om Gruppespængningen i Borgerrepræsentationen 1907.

DAGEN efter at Sporvejssagen 4. Juli 1907 af Borgerrepræsentationen var indstillet til Indenrigsministerens Afgørelse, kom Eskild Salomon om Formiddagen til mig paa Raadhuset og oplæste for mig en skriftlig Meddelelse til Formanden om, at 7 navngivne Medlemmer af den liberale Gruppe ved et Møde om Natten efter Mødet i Salen havde besluttet at udtræde af Gruppen og danne en ny Gruppe under Navn af Borgerrepræsentationens radikale Venstre. Jeg spurgte, om Sagen var afgjort. Ja, svarede han, der var ikke andet at gøre. Jeg sagde, at det egentlig ikke var Formanden, han skulde meddele det til, men sin tidligere Gruppes Bestyrelse. Ja, Larsen og jeg er jo med, det bliver altsaa blot Bing. Han telefonerede saa hos mig straks til denne, som udbad sig Meddelelsen skriftlig. Til Salomon sagde jeg, at jeg ikke var enig i, hvad han og de 6 andre havde gjort, og under saadanne Gruffeforhold kunde fristes til at staa uden for alle Grupper. I Samtalen med Bing havde Salomon lovet at forsøge paa at faa den offentlige Meddelelse om Sprængningen udsat, indtil ogsaa den

tilbageblevne Del af den liberale Gruppe havde kunnet samles og tale om Sagen. Næste Morgen stod alligevel Meddelelsen derom i Bladene.

Den liberale Gruppe mødtes samme Formiddag Kl. 10¹/₂ paa Raadhuset. Marstrand og Hage, Hvass, Bing, Benzon, Ebert og jeg var tilstede, Strøm var syg, Philipsen bortrejst. Jeg berørte let Spørgsmaalet om Udtræden af Gruppen, men forstod, at det, særlig af Marstrand, vilde føles som en Desavouering; den vilde jeg ikke være med til. Jeg erklærede, at jeg, hvad selve Sporvejs sagen angik, saa mindre mørkt paa den finansielle Side deraf end de andre tilstedeværende, men stærkt misbilligede de udtraadtes Optræden. Jeg ansaa det da for rigtigt og nødvendigt, da Flertallet af Gruppen var udtraadt, og jeg blev i Mindretallet, at nedlægge mit Mandat som Formand og motivere Nedlæggelsen dels med dette parlamentariske Hensyn, dels med mit Ønske om at udtale en Misbilligelse af, hvad der var sket. Jeg nedskrev derefter den Erklæring desangaaende, der samme Dag gennem Ritzaus Bureau meddeltes Offentligheden.

Lørdagen den 13. Juli kom Eskild Salomon paa ny til mig paa Raadhuset for at tale med mig om Formandsspørgsmaalet. De to Grupper, Socialdemokrater og Radikale, vilde gerne beholde mig som Formand, de Radikale endog stikke den af mig offentlig udtalte Misbilligelse af deres Optræden i Lommen, under den Forudsætning, at jeg, naar jeg var genvalgt til Formand, traadte ud af den liberale Gruppe, uden at man dog krævede, jeg skulde træde ind i nogen anden. Jeg svarede, at jeg ikke vilde gøre noget som helst imødekom-

mende Skridt for at blive genvalgt til Formand — det hele vilde blive en Farce, naar jeg den ene Dag nedlagde mit Mandat og den næste Dag selv gjorde noget for at beholde det —, og jeg kunde selvfølgelig ikke, naar jeg havde begrundet min Fratræden med, at jeg misbilligede den stedfundne Gruppesprængning, selv gøre et Skridt videre i samme Retning. Salomon indvendte, at jeg jo dog i Rigsdagen efter Sprængningen af mit Parti havde stillet mig uden for Grupperne. I Rigsdagen var det mig selv, der var traadt ud af Partiet, svarede jeg. Hvorledes man da skulde bære sig ad for at beholde mig som Formand, spurgte han. Jeg ser ikke anden Vej dertil, end at alle tre Grupper, Socialdemokrater, Radikale og Liberale, forener sig derom, svarede jeg. Vil De da saa love bagefter at træde ud? Nej, jeg vil, som jeg har sagt, ikke love noget som helst. Salomon skrev ogsaa dette op og gik. Derefter har jeg intet hørt om Sagen hverken fra Socialdemokrater eller Radikale. Senere fortalte Harald Bing mig, at Edvard Brandes paa Opfordring af de udtraadte havde tilskrevet ham et Brev, hvori han henstillede til den liberale Gruppe at anmode mig om efter et eventuelt Genvalg at træde ud af Gruppen. Det havde han ikke fundet sig foranlediget til at gøre.

Ved Raadhusfesten 26. August udtalte Ove Rode til mig sin Beklagelse over, at den liberale Gruppe ikke havde villet give de udtraadte den ønskede Haandsrækning. Samme Aften meddelte Schjær mig, at han og F. Larsen havde stillet den Betingelse for deres Udtræden, at jeg var enig med dem; at Sagen derfor ikke var afgjort, dengang Eskild Salomon bragte mig Meddelel-

sen om Sprængningen; og at han havde bragt den Besked tilbage, at jeg, selv om jeg som Formand ikke rent ud kunde udtale mig, dog var enig med dem.

31. August kom Folketingsmand C. Th. Zahle til mig paa Raadhuset alvorlig bekymret over min forestaaende Fratræden og vilde have mig til at gøre et imødekomende Skridt, om ogsaa kun antydningvis. Jeg forklarede ham, hvorfor det var mig umuligt, og han indrømmede Rigtigheden heraf. Senere paa Dagen meddelte Hvass i et Gruppemøde, at Zahle havde været hos ham i samme Anledning, men faaet til Svar, at Mindretallet her intet kunde gøre.

Før Mødet 2. September udtalte Ove Rode til mig sin Bedrøvelse over, at et samme Dag foretaget sidste Forsøg paa at bringe en Udjævning til Veje, ved Hjælp af en Samtale mellem ham og Leerbeck paa den ene Side, Bing og Hvass paa den anden, var strandet.

6. Sept. 1907.

PERSONREGISTER

(Samtlige i Bogen forekommende Personnavne er medtaget, men kun for Herman Triers Samtidige, navnlig fra det politiske Liv, er der givet mere fyldige Oplysninger.)

Aakjær, Jeppe, Digter (1866-1930). 54.

Alberti, Adler, Jurist og Politiker (1851-1932), Søn af den kendte Overretsprokurator og bondevenlige Politiker C. C. Alberti, 1881 Højesteretssagfører, 1890 efter Faderen Formand for Den sjællandske Bondestands Sparekasse, slog 1892 Hørup ved Valget i Køge og sluttede sig til det moderate Venstre, sprang fra ved Forliget 1894 og gik ind i Venstrereformpartiet, Justitsminister 1901 i Ministeriet Deuntzer, 1905 i Ministeriet I. C. Christensen, gik efter haarde Angreb af som Minister 24. Juli 1908, meldte sig som Bedrager 8. September s. A., idømtes Tugthusstraf for Bedrageri og Falsk, levede efter udstaaet Straf stille i København. 70, 76, 86-89.

Alexandra, Dronning af England (1844-1925). 79.

Andersen, Niels, Entreprenør (1835-1911), arbejdede sig op fra smaa Kaar til Velstand ved Jernbaneanlæg, Havnebygning o. s. v., 1886-1909 konservativ Folketingsmand, Formand for »Arbejdsgiverforeningen af 1896« og dernæst for »Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening« 1899-1907, personlig anset for Retsindighed og Besindighed og ikke uden Sympati for Arbejderne. 64-66.

Beethoven, Ludwig van, tysk Komponist (1770-1827). 33.

Benzon, Alfred, Apoteker og Fabrikant (1855-1932), kunstnerisk interesseret og virksom, fremragende Sejlsportsmand, Borgerrepræsentant i København 1896-1908. 109.

Berg, Christen, Politiker (1829-91), Lærer i Kolding 1852, paa Bogø 1861, valgt 1865 til Rigsraadets Folketing, 1866 til Rigsdagens Folketing, stemte skønt med Uvilje for den reviderede Grundlov, Hovedmanden i det 1870 stiftede »Forenede Venstre«, henrev paa store Agitationsrejser især Jyderne ved sin brede Veltalenhed og blev en politisk

- Opdrager i største Stil, men voldte paa Rigsdagen stadig Splittelse inden for Venstre, kunde være ubeslutsom i afgørende Øjeblikke, Folketingets Formand 1883-87, fængslet et halvt Aar i 1886, trods sine Fejl den af Venstres Førere fra Forfatningskampens Tid, om hvem der stod og staar mest Glans. 36, 39-49, 58.
- Bernsten, Klaus*, Politiker (1844-1927), Friskolelærer og siden Højskoleforstander paa Fyen, 1873 til sin Død med en kort Afbrydelse Folketingsmand, en af Førerne for det moderate Venstre, 1908-09 Indenrigsminister, 1910-13 Konseilspræsident og Forsvarsminister, 1920-24 igen Minister, kunde med sine folkelige Foredrag kalde baade Smil og Taarer frem, i Rigsdagen og paa politiske Møder kendt for sin Slagfærdighed. 89 f.
- Beyer*, Frk. vistnok Titi Elise B. (f. 1840). 20.
- Bing, Harald*, Fabrikant (1848-1924), Ejer af, senere Direktør for Bing & Grøndahls Porcellænsfabrik, Borgerrepræsentant 1896-1908. 108-11.
- Bing, Herman Jacob*, Skolebestyrer, Papirhandler (1776-1844), H. T.'s Morfader. 2.
- Bing, Laurids*, Veksellerer (1850-1903), fra 1875 i Firmaet Rubin & Bing, fra 1883 virksom i det politiske Liv paa Frederiksberg paa liberal Side, en af de tre Fredsmæglere i Lockouten 1899. 64-67.
- Birck, Laurids V.*, Socialøkonom (1871-1933), 1911 Professor ved Universitetet, 1903-10 og 1918-20 konservativ Folketingsmand, men med uafhængige Synsmaader, uforfærdet Afslører af alt, hvad der forekom ham at være Svindel. 86.
- Bismarck, Otto von*, tysk Statsmand (1815-98). 9.
- Bohr, Henrik Georg*, Skolemand (1813-80), 1844-73 Bestyrer af det v. Westenske Institut, forstod at vække sine Elevers levende Interesse og at skabe Samarbejde mellem Lærerne, Farfader til Niels og Harald Bohr. 4, 6, 13.
- Bøjsen, Frede*, Højskolemand og Politiker (1841-1926), grundlagde 1865 Rødkilde Højskole paa Møen, 1869-1901 Folketingsmand for Stege, en af Venstres 5 Førere i Kampen mod Estrup, men varmt interesseeret for Forsvaret og økonomiske Reforme, Hovedmanden for Forliget 1894, fordrede intet for sig selv og trak sig skuffet ud af Politik før Systemskiftet, skrev Møens Historie. 36, 46, 59.
- Borgbjerg, Frederik*, Politiker (1866-1936), Journalist ved og senere Redaktør af »Socialdemokraten«, Folketingsmand fra 1898 til sin Død, Borgerrepræsentant i Kbh. 1898-1913, Socialminister 1924-26, Undervisningsminister 1929-35, forbandt med aandeligt Frisind en stor agitatorisk Kraft. 75, 86.

- Borup, Johan*, Højskoleforstander (f. 1853), grundlagde 1891 Borups Kursus, senere Borups Højskole i København. 10.
- Borup, Ludvig Christian*, Borgmester (1836-1903), fra 1883 Finansborgmester i København, ledede Kommunens Grundkøb og Indlemmelserne omkring Aarhundredskiftet. 60 f., 75.
- Brandes, Edvard*, Forfatter og Politiker (1847-1931), skrev Skuespil, Teaterkritik m. m., virkede ved »Morgenbladet« og »Politiken«, 1901-04 det sidste Blads Redaktør, valgtes 1881 til Folketingsmand for Langeland, et Valg, hvorom der paa Grund af hans fritænkeriske Anskuelser blev en Del Røre, udtraadte af Folketinget 1894, fra 1906 Landstingsmand, Finansminister 1909-10 og 1913-20. 33, 90, 110.
- Brandes, Georg*, Litteraturkritiker (1842-1927), begyndte i Efteraaret 1871 sine Forelæsninger om Hovedstrømninger i 19. Aarh.'s Litteratur, der vakte baade Begejstring og Forargelse, udgav 1874-77 med Broderen »Det 19. Aarhundrede«, 1877-82 i Berlin, var efter sin Hjemkomst vel Modstander af Estrup, men stod ogsaa kritisk overfor meget hos Oppositionen, erklærede sig i en Artikel om Nietzsche 1889 nærmest for en aristokratisk Radikalisme og dyrkede det store Menneske, fik 1902 Professortitel og Professorgage. 8, 33, 44.
- Brøchner, Hans*, Filosof (1820-75), Docent 1857, Professor 1870, søgte i Mod sætning til Kierkegaard og Rasmus Nielsen at forene det religiøse og humane. 7.
- Busk, Jens*, Politiker (1845-1908), Folketingsmand 1876-1906, i sin Tid bekendt for sit jyske Maal og Væsen og sine fyndige Udtryk. 45.
- Carl*, Prins af Danmark (f. 1872), valgt til Norges Konge som Haakon den Syvende 1905. 78.
- Cavour, Camillo*, italiensk Statsmand (1810-61). 9.
- Christensen, Jens Christian*, Politiker (1856-1930), 1886 Lærer i Stadil, 1890-1924 Folketingsmand, 1901 Kultusminister i Ministeriet Deutzer, 1905 Konseilspræsident og Forsvarsminister, gaaet af 1908 paa Grund af Albertiaffæren, men atter 1909 Forsvarsminister, 1916-18 Kontrolminister, 1920-22 Kirkeminister, sin Tids indflydelsesrigeste Politiker, men ogsaa den mest smædede og mistænkeliggjorte, fejlede utvivlsomt i sin Bedømmelse af Mennesker og var selv vanskelig at bedømme, men vil huskes ikke blot for sin kloge Taktik, men for sin personlige Uegennytte. 70, 72, 76 f., 87, 89.
- Christian IX*, Konge af Danmark (1818-1906). 46, 79 f.

Dagmar, Kejserinde af Rusland (1847-1928). 79.
Darwin, Charles, engelsk Naturforsker (1809-82) 9.
Deuntzer, Johan Henrik, Jurist, Politiker (1845-1918), 1872 Professor ved Universitetet, 1901, skønt ikke aktiv Politiker, Konseilspræsident og Udenrigsminister i det første Venstreministerium, maatte gaa af 1905, Folketingsmand 1902-13, Landstingsmand 1914-18. 70, 76, 91.
Duurloo, John Vilhelm, Læge (1859-1922), Medlem af Borgerrepræsentationen i Kbh. 1900-09, Formand 1907-09. 84.

Ebert, Hermann, Grosserer (f. 1855), Grundlægger af »Eberts Villaby« i Sundbyvester, Sogneraadformand i Sundbyerne 1899-1902, Borgerrepræsentant i Kbh. 1902-09. 109.

Egede, Gaardejer paa Samsø. 44 f.

Estrup, Jacob Brønnum Scavenius, Godsejer og Politiker (1825-1913), Ejer af Kongsdal 1846, af Skaføggaard 1852, Folketingsmand 1854-55, Medlem af Rigsraadets Landsting 1864, Indenrigsminister i Ministeriet Frijs 1865-69, Ophavsmand til Landstingsordningen i Grundloven af 1866, gennemførte Jernbanelove, Kommunallove m. m., Landstingsmand fra 1866 til sin Død med en kort Afbrydelse, 1875-1894 Konseilspræsident og Finansminister, hævdede stædigt og ubøjeligt Kongens frie Ret til Valg af Ministre og Landstingets Ligeret med Folketinget, udstedte provisoriske Finanslove 1877 og 1885-93, til sin Død en skarp Modstander af Forfatningsforandring. 34, 36 f., 39-41, 44, 46, 90 f., 104.

Fischer. 48.

Frederik VIII, Konge af Danmark (1843-1912). 80.

Georg, Konge af Grækenland (1845-1913). 79.

Gordon, engelsk General (1833-85). 66.

Grundtvig, Nikolaj Frederik Severin, Digter, Historiker, Præst (1783-1872). 10, 18, 43, 93, 106.

Hage, Christopher, Handelsmand, Politiker (1848-1930), Grosserer i Kbh. 1879, 1881 valgt til Folketinget som liberal Højremand, svingede til Venstre og var en af Oppositionens sejrige Kandidater i Kbh. 1884, faldt 1887, atter valgt til Folketinget 1890-1903, Finansminister, senere ogsaa Trafikminister i Ministeriet Deuntzer, 1916-20 Handelsminister i det andet Ministerium Zahle, en af de bedste saglige Kræfter i dansk Politik. 36, 39, 70, 76.

- Hage, Hother*, Direktør, Kommunalpolitiker (f. 1853), stiftede Dansk Markfrøhandel, Borgerrepræsentant i Kbh. 1897-1903, Raadmand 1903-14. 75, 109.
- Hans*, Prins af Glücksborg, Kristian IX's Broder (1825-1911). 79.
- Hansen, Jacob*. 14.
- Hansen, Octavius*, Jurist, Politiker (1838-1903), 1874 Højesteretssagfører, 1872-76 Folketingsmand, oprindelig liberal Højremand, men af Estrups Politik drevet over til Venstre, Medstifter af og 1885-1903 Formand for Københavns liberale Vælgerforening, fra 1890 til sin Død Landstingsmand, førte i Provisorietiden flere politiske Sager for Oppositionens Mænd, en ståtelig, nobel Forkæmper for Frisind og Fremskridt. 36.
- Hansen, Ole*, Gaardejer, Politiker (1855-1928), 1890-1909 Folketingsmand, 1901 Landbrugsminister i Ministeriet Deuntzer som den første Bonde i Kongens Raad, 1908 Nationalbankdirektør, ramtes haardt af Albertikatastrofen og nedlagde sine Hverv, 1914 Medlem af Landstinget og fra 1922 dets Formand. 76.
- Hanssen, Hans Peter*, sønderjydske Politiker (1862-1936), Sekretær for den nordslesvigske Vælgerforening 1888, preussisk Landdagsmand 1896-1908, tysk Rigsdagsmand 1906-19, forsvarede med Fasthed og Smidighed i Forening de danske Sønderjyder nationale Ret, 1919-20 sønderjydske Minister i Ministeriet Zahle, 1924-26 Folketingsmand, men passede ikke ind i kongerigsk Rigsdagspolitik, trods al Modstand og Kritik en Fører i største Format. 99.
- Hauch, Carsten*, Digter, Professor i Æstetik (1790-1872) 8.
- Heide, Axel*, Bankdirektør (1861-1915), 1885-95 Birkefuldmægtig paa Frederiksberg, 1895 Direktør for Laane- og Diskontobanken, 1897 for Privatbanken, i den følgende Tid Sjælen i en Mængde Foretagender baade af økonomisk og anden Art i Hovedstaden, Mægler i Lockouten 1899, Hovedmanden for Sporvejssammenslutningen, men hans Magt blev svækket under Krisen 1908. 63-67.
- Henrichsen, Erik*, Jurist og politisk Forfatter (1865-1917), Overretssagfører 1892, fremragende historisk-politisk Forfatter, skrev Biografier af Hørup og Berg og de to Samlinger Karakteristikker af politiske Personligheder »Mændene fra 48« og »Mændene fra Forfatningskampen«. 67.
- Henriques, Axel*, Forfatter (1851-1935), særlig kendt som Medforfatter af den københavnske Sommerrevy fra og med 1886, der i Provisorietiden ogsaa var et politisk Agitationsmiddel mod Estrups Regering, og som Medudgiver af »Blæksprutten«. 13 f.

- Hohlenberg, Ove*, Præst (1835-98), var Lærer ved forskellige københavnske Skoler. 14.
- Holberg, Ludvig*, Digter (1684-1754). 14.
- Holm, I. G. C.*, Guldmedemester (1809-82), H. T.'s Svigerfader. 16.
- Holm, Jacob*, Forpagter (1842-1924). 16, 27.
- Holm, Marie*, (1850-1932), g. m. Skoleinspektør P. Rudbeck. 16.
- Holm, Methine*, f. Holm (1818-97), H. T.'s Svigermoder. 16.
- Holm, Peder*, socialdemokratisk Politiker (1848-98), Skræddersvend og siden Skræddermester i Kbh., var blandt Genrejserne af den socialistiske Bevægelse efter Pios og Geleffs Flugt 1877, 1881 ved Folketingsvalget opstillet i den store femte Kreds i Kbh., valgt 1884 som en af de to første Socialdemokrater i Rigsdagen, holdt Stillingen 1887 og ved følgende Valg, 1897 Borgerrepræsentant og Aaret efter Borgerrepræsentationens Viceformand, maatte nedlægge sit Mandat som impliceret i Misligheder ved Kommunens Ejendoms køb, død i Fængsel. 39, 46, 61-63.
- Holm, William*, Guldmedemester (1847-1920). 16.
- Holst, V. T.*, socialdemokratisk Politiker (1840-1917), Pianofortearbejder, Socialdemokratisk Forbunds Kasserer 1888-95, opstillet mod Rimestad i Københavns første Kreds 1881, siden mod Marineminister Ravn i 8. Kreds. 37.
- Holstein, Elisabeth*, f. Lindholm (f. 1858), gift med Grev F. C. C. C. Holstein-Holsteinborg. 19.
- Holstein-Ledreborg, Louis*, Lensgreve, Politiker (1839-1912), 1867 Katolik, skrev flere Pjecer til Forsvar for Katolicismen, 1872 valgt til Folketinget som national Løsgænger, men fra 1875 Medlem af det forenede Venstre, 1877-90 Ordfører for Finansloven, en af Folketingets eleganteste og mest drillende Talere, Estrups uforsonlige Kritiker, trak sig 1890 skuffet ud af Politik, 1909 en kort Tid Konseilspræsident til Gennemførelse af Forsvarslovene. 42, 58.
- Hostrup, Jens Christian*, Digter, Præst (1818-92), tog efter Præstegerning i Silkeborg og Hillerød 1881 sin Afsked, levede paa Frederiksberg, hvor han 1887 lod sig opstille som Oppositionens Kandidat ved Folketingsvalget. 42.
- Hvass, Anders*, Jurist, Kommunalpolitiker (1858-1916), 1887 Overretssagfører i Kbh., 1898-1904 og 1906-08 liberal Borgerrepræsentant. 109, 111.
- Høffding, Harald*, Filosof (1843-1931), 1880 Docent, 1883-1915 Professor ved Universitetet, øvede gennem sine Forelæsninger og sin harmoniske, humane Personlighed stor Indflydelse paa mere end eet Slægtled

- af Studerende, ogsaa i Udlandet skattet for sine psykologiske, etiske og religionsfilosofiske Arbejder, i Provisorietiden Modstander af Estrup og truet med Afsked. 33, 47, 50 f., 102.
- Høgsbro, Sofus**, Politiker (1822-1902), 1850-62 Forstander for Rødding Folkehøjskole, fra 1858 til sin Død Medlem af Folketinget, fra 1887 til 1901 med en kort Afbrydelse dets Formand, en af de fem Venstreførere under Forfatningskampen, stemte mod den reviderede Grundlov 1866 og kunde i det hele i Principspørgsmaal vise stejl Ubøjelighed, men var til andre Tider en smidig Taktiker. 71.
- Hørdum, Christen**, socialdemokratisk Politiker (1846-1911), blev i 70erne Formand for Skomagernes Fagforening i Kbh., 1877 blandt Genrejserne af Arbejderbevægelsen efter Pios Flugt, kom 1884 ind i Folketinget sammen med P. Holm, faldt 1887, men atter Medlem 1890-1909. 39.
- Hørup, Viggo**, Redaktør, Politiker (1841-1902), fra 1873 Medarbejder ved »Morgenbladet«, 1884-1901 Redaktør af »Politiken«, 1876-92 Folketingsmand for Køge, en af Venstres Førere under Forfatningskampen, uovertruffen som Taler ved politiske Møder, som Rigsdagspolitiker hemmet ved sin manglende Sans for det saglige Arbejde, uforsonlig Hader af Nationalliberalismen og alt, hvad den havde efterladt, efter Systemskiftet en kort Tid Trafikminister, har som Journalist og Taler virket mere ætsende og nedbrydende end nydannende. 38-40, 43, 46 f., 58, 70 f.
- Ibsen, Henrik**, norsk Digter (1828-1906). 9.
- Jacobi, Hugo Adolph**, Borgmester (1844-1917), 1876 Overretssagfører, 1891-1909 Fattigborgmester i København, anerkendt som en fintfølede og human Embedsmand. 64-66.
- Jensen, Jens**, Fagforeningsmand, Kommunalpolitiker (1859-1928), uddannet som Malersvend, 1883 Formand for Malernes Fagforening i København, 1886 for De samvirkende Fagforeninger sammesteds og 1898-1903 den første Formand for De samvirkende Fagforbund i Danmark, som saadan Leder paa Arbejdernes Side af Lockouten 1899, 1893-1903 Borgerrepræsentant, derefter Finansborgmester og 1924 Overpræsident i København, vandt Anerkendelse fra alle Sider ved sin Besindighed og store Tilpasningsevne, blev ved sin Karriere som et Symbol paa Arbejderklassens Opstigen. 59, 61, 64-66, 75.
- Johannsen, Frederik**, Ingeniør, Telefondirektør (1855-1934), byggede fra 1888 Baner, Havne o. s. v., 1898 virksom for Københavns Sporvejs

- Sammenslutning, 1903 Direktør for det københavnske Telefonselskab, hvor han indførte meget nyt. 63.
- Johansen, Oscar*, Jurist (f. 1860), 1888 Overretssagfører i Kbh., 1889-99 Formand for Studentersamfundets Retshjælp, 1897-1903 Borgerrepræsentant, juridisk Forfatter og Journalist ved »Politiken«. 62 f.
- Jøhneke, Ferdinand*, Søofficer, Politiker (1837-1908), 1857 Officer i Marinen, hvor han steg til Kommandør og navnlig fik Betydning for Søminevæsenet, 1901-05 Marineminister i Ministeriet Deuntzer; hans Strid med Krigsminister Madsen bidrog til, at vi siden har haft civile Forsvarsministre. 76.
- Kayser, Harald Hartvig*, Tømrermester, Politiker (1817-95), polyteknisk Kandidat, 1845 Tømrermester i København, fra 1848 til sin Død Medlem af Borgerrepræsentationen, 1863-73 Formand, Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, 1854-64 Folketingsmand, 1871 til kort før sin Død Landstingsmand. 60.
- Kierkegaard, Søren*, religiøs og filosofisk Forfatter (1813-55), udfoldede en rastløs Forfattervirksomhed, der kulminerede i hans voldsomme Angreb paa Statskirken, virkede paa en Del af den studerende Ungdom lutrende, paa andre fortærende, fik i al Fald den mest afgørende Indflydelse paa Herman Triers Slægted. 4, 9, 37.
- Klausen, Kristoffer Markvard*, Lærer, Politiker (1852-1924), 1878 Kommunelærer i København, Medstifter af Undervisningsanstalten »København«, 1890-1920 Medlem af Hovedbestyrelsen for Socialdemokratiet, 1893-1900 Borgerrepræsentant, 1900-14 Raadmand, 1895 til sin Død Folketingsmand, i sine sidste Aar meget virksom for Fortsættelsesskoler, en trofast og støt Talsmand for Arbejderklassen. 59, 69.
- Knudsen, Peter*, Fagforeningsmand, Politiker (1848-1910), blev i 70erne Formand for Handskemagernes Fagforening i Kbh., 1878 Styrelsesmedlem i Socialdemokratisk Forbund, 1882-1909 Forbundets Forretningsfører, 1890-98 Landstingsmand, 1898-1909 med en Afbrydelse Folketingsmand, 1897-1902 Borgerrepræsentant, 1902-09 Raadmand, 1909 Fattigborgmester, var sit Partis første Socialstatistiker og en utrættet Hævder af de socialistiske Grundsætninger. 66, 75.
- Koch, Peter*, Jurist (1832-1907), først ansat i Justitsministeriet, fra 1871 Dommer i forskellige københavnske Retter, 1885 Højesteretsassessor, 1897 Justitiarius, 1882-98 Medlem af Borgerrepræsentationen, 1885-95 dens Formand, stærkt kunstinteresset, anerkendt fra alle Sider for sin Upartiskhed. 60.

Kold, Christen, Skolemand (1816-70), Seminarist, afskaffede som Huslærer Lærebogen til Fordel for mundtlig Fortælling af Bibelhistorien, begyndte 1851 en Højskole, Aaret efter en Friskole og øvede den største Indflydelse paa begge disse to Skoleformers Udvikling, havde en uovertruffen Evne til at vække Mennesker til Bevidsthed om deres Mangler og Muligheder. 10, 17.

Kyhn, Vilhelm, Landskabsmaler (1819-1903), udstillede fra 1843 paa Charlottenborg. 14.

Lange, Fritz, Læge (1842-1907), fra 1887 Overlæge ved Middelfart Sindsygehospital, skrev foruden faglige Skrifter en Biografi af sin Morbroder Digteren Paludan-Müller. 14.

Lange, Julius, Kunsthistoriker (1838-96), 1870 Docent ved Kunstakademiet, 1888 Professor ved Universitetet. 8, 14.

Larsen, Ferdinand, Tømrermester (død 1917), Borgerrepræsentant 1902-09. 108, 110.

Larsen, Florian, Jurist, Politiker (1838-1916), 1884 Overretsassessor, 1894-1910 Højesteretsassessor, deltog i den politiske Kamp som Tilhænger af Estrup, i mange Aar Formand for Højres Arbejder- og Vælgerforening i København, 1887-90 Folketingsmand. 46.

Larsen, Julius, Bankdirektør (1850-1916), Direktør i Privatbanken 1888-1909. 63.

Larsen, Michael, Læge (1845-1922), 1878-1920 Kommunalæge i København, ivrig Forkæmper for Vegetarismen og Afholdssagen. 52.

Lassalle, Ferdinand, tysk Socialdemokrat (1825-64). 9.

Leerbeck, Adolph, Fabrikant, Politiker (1857-1923), Indehaver af en kemisk Fabrik, Formand for den liberale Vælgerforening, siden Københavns radikale Venstreforening fra 1902, Borgerrepræsentant 1903-13, Landstingsmand 1918-20. 111.

Lindholm, Ottilde, f. Hedemann (1830-90), gift med Oberst Vilhelm Lindholm. 3 f., 18-30, 32.

Madsen, Vilhelm Herman Oluf, Officer, Minister (1844-1917), Løjtnant 1867, steg gennem Graderne til Generalmajor, udmærkede sig som Matematiker og Artilleritekniker, 1901-05 Krigsminister i Ministeriet Deuntzer, men vakte Uvillie baade i Folketinget og hos Officerskorpset og blev Anledning til Ministeriets Afgang, Folketingsmand 1909-10. 72, 76.

- Marstrand, Jacob**, Bagermester, Kommunalpolitiker (1848-1935), 1874 Bagermester i København, Medstifter af Den liberale Vælgerforening i Kbh. 1883 og i mange Aar dens Næstformand, 1893-1900 Borgerrepræsentant, 1900 Raadmand, 1904-17 teknisk Borgmester, skrev forskellige Biografier. 36, 59 f., 64-66, 69, 73, 75, 79, 82, 103-07, 109.
- Marstrand, Vilhelm**, Kunstmaler (1810-73). 14.
- Marx, Karl**, tysk Socialdemokrat (1818-83). 9.
- Meyer, Adolph Charles**, Forfatter og Politiker (f. 1858), 1878 Socialdemokratisk Forbunds første Forretningsfører, fra 1884 Journalist ved »Socialdemokraten«, Folketingsmand 1895-1932, har skrevet Skuespil og Arbejdersange, men har ogsaa virket for Sporten og for Ædruelighed blandt Arbejderne. 52 f.
- Mill, Stuart**, engelsk Filosof og Socialøkonom (1806-73) 9.
- Nebelong, Carl**, Læge (1844-1904), Hofmedikus 1875, titulær Professor 1883. 13.
- Neergaard, Niels**, Historiker, Politiker (1854-1936), deltog i Firserne stærkt i Studentersamfundets Liv, ledede dets Udgivelse af Smaaskrifter, 1884 Redaktør af »Tilskueren«, 1887-90 og 1892-1932 Folketingsmand, maatte som moderat Venstremand i mange Aar efter Forliget leve i Skyggen, men blev 1908-09 Konseilspræsident og Forsvarsminister, 1910-13 Finansminister, 1920-24 Statsminister og Finansminister og 1926-29 Finansminister, ikke den smidigste, men den videst skuende af Venstres Ministre, som Historiker kendt for sit Værk »Under Junigrundloven«. 35, 85, 89.
- Nellemann, Johannes**, Jurist, Politiker (1831-1906), 1859 Professor ved Universitetet, fra 1870 Landstingsmand, 1875-96 Justitsminister, først i Estrups og dernæst i Reedtz-Thotts Ministerium, regnedes for Op-havsmand til Provisorieministeriets haartrukne Fortolkninger af Grundloven, men søgte paa den anden Side Føling med Modstanderne og var en af Hovedmændene for Forliget 1894, en stærkt aandsaristokratisk Natur med Foragt for Lægmænd paa alle Omraader. 46.
- Nielsen, Anders**, Politiker (1862-1914), 1890 til sin Død Folketingsmand, 1902-08 Formand for Venstrereformpartiet, 1908-09 og 1910-13 Landbrugsminister. 77 f.
- Nielsen, Rasmus**, Filosof (1809-84), 1841 Professor ved Universitetet, oprindelig Tilhænger af Hegel, men siden paavirket af Kierkegaard, vakte ved sit filosofiske Standpunkt og sin aandrige Veltalenhed Begejstring hos nogle, mens andre som Georg Brandes og H. T. tog Afstand fra ham. 7.

- Oldenburg, Valdemar*, Jurist (1834-1918), 1863 Auditor, 1877 Byfoged i Odense, 1888 Birkedommer i Nordre Birk, 1900-10 Overpræsident i Kbh., en statelig Embedsmandsskikkelse. 69, 75, 79.
- Paludan-Müller, Jens*, Historiker (1836-64), faldt ved Sankelmark 1864. 8.
- Pestalozzi, Heinrich*, schweizisk Pædagog (1746-1827). 10, 33, 43.
- Philipsen, Gustav*, Boghandler, Politiker (1853-1925), overtog 1877 sin Faders Forlagsboghandel, tog stærkt Del i Studentersamfundets Arbejde i Firserne, 1893-1904 Borgerrepræsentant, 1904 til sin Død Raadmand, 1898-1903 Folketingsmand, 1910 Formand for Arbejderforsikringsraadet, en Mand med de mest vidtstrakte Interesser, men med Alsidighedens Begrænsning. 38, 59, 64, 75, 82, 97, 109.
- Pingel, Victorinus*, Videnskabsmand, Lærer og Politiker (1834-1919), studerede baade klassiske Sprog og Geologi, 1871 Lærer ved Metropolitanskolen, Medstifter af Studentersamfundet og dets Formand 1882-84, fik sin Afsked fra Metropolitanskolen 1883, Folketingsmand 1884-92, krævede, glødende Idealist som han var, Oprør mod Estrups Regering, forargedes over Venstreførernes Ubeslutsomhed og indbyrdes Kævl og trak sig 1892 tilbage fra Politik efter i en Pjece at have gjort op med baade Berg og Hørup, levede Resten af sit Liv for stille Studier. 4, 33-37, 40, 46, 48 f., 58, 60.
- Pio, Jean*, Skolemand (1833-84), Broder til Louis Pio, fra 1868 til sin Død Bestyrer af Borgerdydskolen i Kbh., skrev talrige Skolebøger m. m., Medudgiver af »Vor Ungdom«. 33.
- Piper, Emil*, Politiker (1856-1928), 1892 Sogneraadsformand i Lyngby, Folketingsmand 1898-1901 og 1903-06, Landstingsmand fra 1906, 1915 Højres Finanslovdør forer i Landstinget. 91.
- Pontoppidan, Morten*, Højskolemand, Præst (1851-1931), 1878 Højskoleforstander, fra 1894 Sognepræst, var 1884-91 Medudgiver af Ugebladet »Tidens Strøm«, hvori han i 1886 rettede et Angreb paa Estrups Regering, der kostede ham 3 Maaneders Fængselstraf, en uforfærdet Talsmand for aandelig Frihed. 43.
- Renan, Ernest*, fransk Religionshistoriker (1829-92). 21.
- Rimestad, Christian*, Jurist, Politiker (1830-94), 1861 Overretsassessor, 1878 Højesteretsassessor, 1861-84 Folketingsmand, forholdsvis moderat Højremand, vellidt af Oppositionen. 38 f.
- Rode, Ove*, Redaktør, Politiker (1867-1933), 1889 Redaktør af »København«, fra 1892 knyttet til »Politiken«, 1905-13 og fra 1927 til sin Død som Redaktør, en af Hovedmændene for Organisationen af det

- radikale Parti 1905, 1907-13 Borgerrepræsentant i Kbh., 1909-27 Folketingsmand, 1913-20 Indenrigsminister i Ministeriet Zahle, viste sig her som en stor saglig Arbejdskraft, mens han før var kendt for sin formende Evne i Skrift og Tale. 110 f.
- Rosenørn, Emil*, Embedsmand, Politiker (1810-94), 1855-69 med en Afbrydelse Folketingsmand, 1879-94 kongevalgt Landstingsmand, 1869-70 Kultusminister, 1870-83 Overpræsident i Kbh. 31.
- Rousseau, Jean Jacques*, fransk Filosof og Pædagog (1712-78). 43.
- Rubin, Gottfred*, Veksellerer (1842-1900), Medindehaver af Firmaet Rubin & Bing, alsidig, ogsaa politisk interesseret, men traadte ikke frem for Offentligheden. 64.
- Rubin, Marcus*, Statistiker, Historiker, Embedsmand (1854-1923), organiserede fra 1875 Københavns Kommunes Statistik, 1895-1902 Chef for Statens statistiske Bureau, 1902-03 Generaldirektør for Skattevæsenet, fra 1913 til sin Død Nationalbankdirektør, Forfatter af fremragende økonomisk-historiske og statistiske Arbejder. 47.
- Rump, Benny Sofie*, f. Spang, Skolebestyrerinde (1835-97), gift med Maleren Rump. 14.
- Rump, Gottfred*, Landskabsmaler (1816-80), gift med den foregaaende. 14.
- Rørdam, Holger*, Læge, Politiker (f. 1865), 1895-1918 Folketingsmand, først i Tilslutning til Venstre, derefter som Radikal. 78.
- Salomon, Eskild*, Handelsmand, Kommunalpolitiker (1854-1918), Grosrerer i København, 1893-1909 Borgerrepræsentant. 108-10.
- Scavenius, Jacob*, Godsejer, Politiker (1838-1915), 1865-95 Folketingsmand, tilhørte oprindelig nærmest Bondevennerne, men var fra 1876 helt sin Fætter Estrups Mand, 1880-91 Kultusminister, en af de kampgladeste Provisorister, uforsonlig i Forfatningskampen, men stundom ret frisindet som Fagminister, maatte 1891 trække sig tilbage som Minister og forlod 1895 misfornøjet Rigsdagen, var dog atter Folketingsmand 1898-1901 og øvede fremdeles Indflydelse paa Højres Politik. 35.
- Scharling, Henrik*, Teolog, Forfatter (1836-1920), Professor ved Universitetet 1870-1916, mest bekendt som Forfatter af »Ved Nytaarstid i Nøddebo Præstegaard«. 14.
- Schiøtt, Julius*, Redaktør (1856-1910), ivrig Deltager i Studentersamfundets Virksomhed, Redaktør af »Nordstjernen« og af »Frem«, 1899 Direktør for Zoologisk Have. 34.
- Schjær, I. G.*, Handelsmand (f. 1861), 1886 Detailhandler i Kbh., har beklædt mange Tillidshverv inden for Handelsstanden, 1901-09 Borgerrepræsentant i Kbh. 110.

- Sibbern, Frederik Christian*, Filosof (1785-1872), 1813-70 Professor ved Universitetet, en fremragende Repræsentant for den psykologiske Linie i dansk Filosofi. 7, 10.
- Siesbye, Oscar*, Sprogmand (1833-1913), Lærer ved Skoler, fra 1871 ogsaa ved Universitetet i klassiske Sprog, bekendt for sin Hjælpsomhed over for andre og sin Sky for selv at træde frem. 33 f.
- Skougaard, Peter Christian*, Landskabsmaler (1817-75), udstillede fra 1836, Fader til Joakim og Niels Skovgaard. 14.
- Slomann, C. V.*, Direktør (1853-1919), Direktør for Christiansholms Fabrikker 1888-1918, Borgerrepræsentant 1900-08. 82.
- Sokrates*, græsk Filosof (omtr. 469-399 f. Kr.). 5.
- Spencer, Herbert*, engelsk Filosof (1820-1903). 12.
- Staal, Emil*, Jurist (1861-1927), 1891 Overretssagfører i Kbh., deltog ivrigt i den liberale Bevægelse i Hovedstaden, virkede for Afholdssagen, senere kendt som Organisator af kristelige Møder. 52.
- Staffeldt, Schack*, Digter (1769-1826). 107.
- Steinthal, Martha*, Pædagog (f. 1861), fra 1889 Lærerinde ved N. Zahles Skole, 1913-31 Overbestyrerinde for samme. 14 f.
- Strøm, Rasmus*, Bankmand (1842-1918), 1871 Overretssagfører, 1880 Højesteretssagfører, 1888-1913 Nationalbankdirektør, 1884-1908 Medlem af Borgerrepræsentationen, 1895-98 dens Formand, sluttede sig først til Højre, siden til de Liberale. 109.
- Sørensen, Enevold*, Redaktør, Politiker (1850-1920), 1872 Redaktør af »Kolding Folkeblad«, Folketingsmand 1887-92 og 1898-1910, Landstingsmand 1910-18, 1901-05 Indenrigsminister, 1905-09 Kultusminister. 76.
- Thomsen, Julius*, Kemiker (1826-1909), 1866-1901 Professor ved Universitetet, 1883-1902 Direktør for Polyteknisk Læreanstalt, en elegant Eksperimentator, 1861-94. Borgerrepræsentant. 60.
- Thomsen, H. L.*, Tømrermester (1848-1910), Borgerrepræsentant 1893-1903. 59.
- Trier, Adolph Meyer*, Grosserer (1817-89), H. T.'s Fader. 2 f., 37, 103.
- Trier, Anna*, f. Holm (1855-88), H. T.'s første Hustru. 16-18, 23, 26 f., 29-33, 50 f., 105.
- Trier, Emma*, f. Adler (1855-1912), H. T.'s anden Hustru. 75 f., 92 f., 105-07.
- Trier, Ernst*, Højskolemand (1837-93), grundlagde 1865 Vallekilde Folkehøjskole, øvede gennem sine Foredrag og sin Personlighed en omsmeltende Indflydelse paa mange af sine Elever. 10.

- Trier, Esther*, f. Lazarus (1780-1857), H. T.'s Farmoder. 2.
- Trier, Gerson*, Sproglærer (1851-1918), en Tid Medlem af Socialdemokratiets Hovedbestyrelse. 10.
- Trier, Ludvig*, Lærer (1837-1911), H. T.'s Fætter. 4, 10.
- Trier, Meyer Seligmann*, Grosserer (1770-1837), H. T.'s Farfader. 2.
- Trier, Ruben Seligman Salomon*, Købmand (1736-94), H. T.'s Oldefader. 1 f.
- Trier, Sara*, f. Vögelche (1740-1807), H. T.'s Oldemoder. 2.
- Trier, Sigurd*, Forfatter (1876-1920), H. T.'s Søn. 33, 50, 101.
- Trier, Sophie*, f. Bing (1817-90), H. T.'s Moder. 2 f., 31, 37, 103 f.
- Vinci, Leonardo da*, italiensk Kunstner (1452-1519). 33.
- Voss, Peter*, norsk Skolemand (1837-1909), grundlagde 1863 en Latin- og Realskole i Oslo, skrev talrige Skrifter om Skoleforhold, 1879-1903 Medudgiver af »Vor Ungdom«. 10, 33.
- Wulff, Julius*, Sekretær, Politiker (1852-1924), 1885-92 Redaktør af »Hjørring Amtstidende«, 1893-1913 Sekretær i »Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk«, 1895-98 og 1909-18 konservativ Folketingsmand, Forkæmper for Toldbeskyttelse. 85.
- Zahle, Carl Theodor*, Politiker (f. 1866), tog som Student ivrigt Del i Studentersamfundets Liv, Medarbejder ved »Politiken«, 1894 Overretssagfører, 1895-1919 Folketingsmand, derefter Landstingsmand, 1936 Landstingets Formand, 1905 Formand for Folketingets Venstre (de Radikale), 1909-10 og 1913-20 Konseilspræsident og Justitsminister, 1929-35 Justitsminister i Ministeriet Stauning. 78, 90, 92, 98, 111.
- Øhlenschläger*, Digter (1779-1850), 14.
- Øllgaard, Christian Krarup*, Borgmester (1841-1915), 1872 Havnebygmester i København, 1885-1903 teknisk Borgmester. 75.

HERMAN TRIERS SKRIFTER

- Kort Overblik over Frøbels Opdragelsestanker. Kbh. 1871. (40 S.)
- Amos Comeniuses Grundtanker om Opdragelsen og Undervisningen i hans Didactica magna. Kbh. 1874. (60 S.)
- Religionsundervisningen i de lærde Skolers øverste Klasser. En pædagogisk Bladartikel. Kbh. 1876. (27 S.)
- Heinrich Pestalozzi. Et Livsbillede fra Schweiz. Kbh. 1876. (148 S.)
- Ludwig v. Beethoven. Af en Musikers Liv og Virken. Kbh. 1876. (86 S.)
- Leonardo da Vinci. Et Tidsbillede fra Renaissancens Aarhundreder. Kbh. 1876. (95 S.)
- Pædagogikken som Videnskab. Blik paa Opdragelsen i Fortid og Nutid. Kbh. 1878. (211 S.)
- Rousseau og hans »Emil« (Studentersamfundets Smaaskrifter Nr. 12). Kbh. 1885. (27 S.)
- N. F. S. Grundtvig (Studentersamfundets Smaaskrifter Nr. 27-28). Kbh. 1886. (40 S.)
- Folkeopdrageren Heinrich Pestalozzi. (Studentersamfundets Smaaskrifter Nr. 60). Kbh. 1887. (20 S.)
- Et Børneblad af Johs. Ewald. S. 1-25 af Vor Ungdom 1888.
- Pædagogiske Tids- og Stridsspørgsmaal.
- 1ste Bind. Pædagogiske Strejflys. Kbh. 1892.
- 2det Bind. Af Opdragelsens Historie. Kbh. 1893.
- 3die Bind. Pædagogikken som Videnskab. Kbh. 1893.
- Gaarden No. 8 Amagertorv. Et historisk Tilbageblik. Kbh. 1900. (307 S.)
- Af Dagen og Vejen. Kbh. 1902. (685 S.)
- (Herman Trier). Et Interiør fra de 32 Mænds Tid. Kbh. 1903. (22 S.)
- (H. Trier). Revolutionen i Raadstuen April 1771. Kbh. 1905. (43 S.)
- (H. Trier). Ved Tronskifte. Aktstykker fra Københavns 32 Mænds og Borgerrepræsentationens Arkiv m. m. Kbh. 1906. (116 S.)
- Discipelkarakteristikker fra det 19. Aarhundredes Begyndelse. Kbh. 1918. (10 S.) (Særtryk af Vor Ungdom).
- Desuden talrige Artikler i »Vor Ungdom«, Bidrag til »Historiske Meddelelser om Kbh.« m. m.